

Görüş:

TÜRKİYE: AVRUPA'NIN YENİ RENGİ

Elma hesabı
sizin hesabınıza çalışır.

Garanti Elma hesabı
kredi kartınızı
otomatik yapar.

Genel Yayın Yönetmeni'nin notu:

Yine ve yeniden AB

Görüş'ün son sayısını 2002 yılının Ekim ayında yayınlamıştık. O dönemde, Türkiye 3 Kasım seçimlerine hazırlanıyordu ve AB konusundaki gündemi çok yoğundu. Kendi aramızda tartışırken, seçim sonuçları ne olursa olsun, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal dönüşümünü sağlayacak en önemli siyasi projenin AB üyeliği olduğuna karar verdik ve bu özel sayıyı hazırladık. Bu kararı verince, 12 Aralık'taki Kopenhag Zirvesi'ni ve sonuçlarını da değerlendirmek gerekti ve kapsamlı bir AB sayısı ile karşınızdayız.

Geriye bakıp da dört ay içinde neler oldu dediğimizde, 3 Kasım'da Adalet ve Kalkınma Partisi'ne parlamentonun büyük çoğunluğunu kazanma ve güçlü bir biçimde iktidar olma şansı veren seçimleri görüyoruz. Her yönüyle ilginç bir seçim bu. İki partili bir parlamento ve kazanan partinin genel başkanı, parlamento dışında...

Ardından, AB üyeliği yolunda atılan ısrarlı ve kararlı adımlar, sivil toplum örgütleriyle birlikte yürütülen lobicilik çalışmaları ve bütün umutlara karşı, yine öncekiler gibi sonuçlanan Kopenhag zirvesi. Kıbrıs'ta çözüm için verilen kritik süre...

Bir yandan iktidar olmaya uğraşan bir hükümet, öte yandan, IMF programı, AB üyeliği için gerekli uyum yasalarının çıkarılması ve Kıbrıs'la ilgili çözüm arayışları. Bütün bunların yanında şimdi de kapıya gelen Irak savaşı... Türkiye sorunu barış yoluyla çözmek için diplomatik yolları sonuna kadar deniyor ama, galiba fildişi durumdan kaçınmak mümkün değil. O zaman da, olası zararların en aza indirilmesi ve kayıpların en yüksek düzeyde karşılanması için çaba göstermek gerekiyor.

Hükümet bu zorluklarla uğraşırken, özel sektöre düşen görev, ekonomiyi her türlü iç ve dış şoka karşı korumak ve güçlenme çabalarına bir an bile ara vermemek olmalı. Temel hedefimiz olan AB üyeliğine dönük çalışmalarımızı da diğer sorunlar yokmuş gibi kararlı biçimde sürdürmeliyiz.

AB üyesi ülkeler, Birliğin, 2000 yılında Lizbon'da koyduğu stratejik hedef çerçevesinde rekabet gücünü artırmak için araştırma, geliştirme ve yenilikçiliğin özendirilmesi; insana yatırım yaparak bilgiye dayalı bir ekonomiye ve topluma geçmeyi hızlandırma çalışmalarını sürdürüyorlar. Bu stratejinin temelleri olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, piyasa mekanizmasının geliştirilmesi, piyasaların entegrasyonu, kamu reformu, eğitim, istihdam, sosyal güvenlik ve katılım başlıklı reformlar, bizim ihtiyaçlarımızla birebir örtüşüyor. O halde yapacağımız çok açık, bu stratejiyi kendi yol haritamız olarak görmeli ve bu yolda kararlılıkla ilerlemeliyiz.

Görüş'ün bu sayısı AB ilişkilerine bu perspektiften bakıyor. TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanı Muharrem Kayhan ve Yönetim Kurulu Başkanı Tuncay Özilhan, bu uzun ince yolda dikkatli, özenli ve soğukkanlı olmak gerektiğini belirtiyorlar. Brüksel'de yaşayan gazeteci Zeynel Lüle, üyelik sürecine AB'nin merkezinden bakarken, bu konuda söz sahibi önemli kişileri de konuk olarak Görüş'e taşıyor. TÜSİAD Brüksel temsilcisi Dr.Bahadır Kaleağası, Greenwich Üniversitesi'nden Dr.Mehmet Uğur, Kültür Üniversitesi'nden Dr.Mensur Akgün, yine aynı üniversiteder Doç.Dr.Ülkü Demirdöğen ve Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü'nden Doç.Dr.Muzaffer Dartan da konuyu çeşitli boyutlarıyla ele alıyorlar. Tümünü ilgiyle okuyacağınızdan ve bu sayıyı bir kaynak yayın olarak korumak isteyeceğinizden eminim.

Gelecek sayıda buluşmak dileğiyle

Saygılarımla
Dr. Haluk Tükel

O C A K - Ş U B A T 2 0 0 3

İÇİNDEKİLER

GÖRÜŞ AÇISI 1

Yayın Yönetmeninin Notu: Dr. Haluk Tükel

GÖSTERGE 4-5

2003 yılında oluşacak ekonomik performansın dışsal gelişmelere bağlı olmasından kaynaklanan belirsizlik, değişik makroekonomik senaryolar oluşturma zorunluluğunu beraberinde getiriyor.

GÖRÜŞ 6-7

Tuncay Özilhan'a göre, Kopenhag zirvesi sonrasında ortaya çıkan en önemli gerçek, Türkiye'nin AB üyeliği sürecinin artık yeni bir evreye girecek olması.

ÖZEL SAYI: AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa'nın 1947 yılında başlattığı Avrupa Birliği süreci ve Türkiye'nin 1959 yılında ilk adımını attığı yolculuğun gelişimi kronolojik olarak yer alıyor.

TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanı Muharrem Kayhan, Türkiye'nin 1997 yılında Avrupa'dan neredeyse dışlanmış olduğunu, 5 yıl içinde de AB ilişkilerinin küllerinden yeniden doğar hale gelmesinin ötesinde, Türkiye'nin pazarlık yapacak bir devlet noktasına ulaştığını söylüyor.

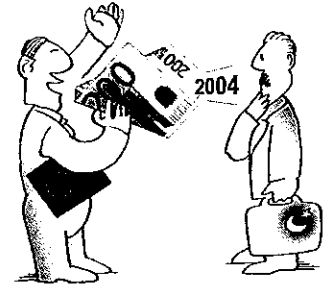
Uzun yıllardır Avrupa'da yaşayan gazeteci Zeynel Lüle, Kopenhag'daki kararı, Türkiye'nin Helsinki'den bu yana yapamadıklarının bedeli olarak yorumluyor. "Türkiye Avrupalı mıdır" sorusuna bu zirvede net bir yanıt verildiğinin altını çizen Lüle, üyelik sürecinin rayına oturduğunu da hatırlatıyor.

İstenilenden az, beklenilenden iyi, korkulandan uzak... 20-24
Kopenhag zirvesini bu sözcüklerle değerlendiren Kültür Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Mensur Akgün, yapacak şeylerin çokluğuna işaret ederken kaybedecek zamanımızın kalmadığını vurguluyor.

Türkiye için tek bir başarı senaryosu olduğunu belirten 26-29
TÜSİAD Brüksel Temsilcisi Dr.Bahadır Kaleağası, bunu en yalın tanımıyla demokratik ve ekonomik olarak daha güçlü bir devlet olarak formüle ediyor.

Görüş: Ocak-Şubat 2003

Yönetim:

TÜSİAD: Meşrutiyet Caddesi 74, Tepebaşı 80050, İSTANBUL Tel: (0212) 249 54 48-249 07 23

• TÜSİAD Adına Sahibi: Tuncay Özilhan

• Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdür: Haluk Tükel • Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Ümit İzmen

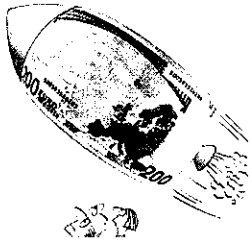
• Yayın Kurulu: Tuncay Özilhan, Sinan Tara, Ümit İzmen, Necla Zarakol, Sedef Erkman

Görüş, TÜSİAD'ın iki ayda bir çıkan yayın organıdır. Görüş'te yayınlanan tüm yazılar, açıkça yazı metninde belirtilmedikçe kuruluşun resmi görüşünü belirtmez. İmzalı yazılarda belirtilen görüşler sadece söz konusu yazarların fikirlerini ifade eder.

Gazeteci Zeynel Lüle ve Vakur Kaya, Avrupalılar'ın gözüyle Türkiye'nin nasıl görüldüğünü, zirvenin sonuçlarını, Kıbrıs sorununa bakışlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini Avrupalı parlamenterlere ve devlet adamlarına soruyor:

- 30-32 Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eş Başkanı Joost Lagendijk
33 Avrupa Parlamentosu Türkiye eski raportörü Alain Lamassoure
34-35 Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu
36-37 Belçika Senatosu Başkanı Armand de Decker
38-39 İtalya Dışişleri eski Bakanı Lamberto Dini
40 İtalya Başbakan Yardımcısı Gianfranca Fini
41 AB Komisyonu Başkanı Romano Prodi
-
- 42-51 Greenwich Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Mehmet Uğur, AB üyeliğinin Türkiye için yararını, şimdiye kadar elde edilmesi mümkün olmayan bir kamu malının elde edilmesi olarak yorumluyor. Kamu malını ise, kurumsal yapının daha çok kalkınma dostu bir yapıyla değiştirilmesini olanaklı kılacak reformlar olarak tanınıyor.
-
- 52-59 Avrupa güvenlik ve savunma politikası ve Türkiye ilişkilerini irdeleyen Kültür Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Ülkü Demirdöğen, Türkiye'nin Nato'daki vetosunu kaldırmasının ilişkileri olumlu biçimde etkilediğini belirtirken, tarihsel süreci dönüm noktaları ile aktarıyor.
-
- 60-69 Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü öğretim üyesi Doç. Muzaffer Dartan, Türkiye AB ilişkilerinde Almanya'nın rolünü tartıştığı makalesinde, muhafazakar ve sosyal demokratların hangi noktada birleştiklerini açıklıyor.
-
- 70-71 Türkiye'nin yerine getirmesi beklenen siyasi ve ekonomik kriterlerin listesi...
-
- 72-73 **K İ T A P**
Gazeteci Mete Çubukçu, 2002 yılının en önemli olaylarından biri olan Filistin-İsrail sorununun geçmişini ve bugününü anlattığı "Bizim Filistin" adlı kitabında, Arafat'la yaptığı söyleşiye de yer veriyor.
-
- 75-76 **S A R I S A Y F A**
İnternet dünyasının yeni ve çok anlamlı yeniliklerini Mete Or aktarıyor.
-

Y a y ı n :

- Yazı Kurulu: Necla Zarakol, Hülya Demir Görsel Yönetmen: Kayahan Karaoğlu
- Prodüksiyon: Zarakol İletişim Hizmetleri Tel: (0212) 217 29 99 (Pbx) Faks: (0212) 217 31 40 e-mail: gorus@zarakol.com.tr.
- Basım: Ege Basım Ltd.Şti. (0216) 472 84 01 Faks: (0216) 472 84 05
- Reklam ve Halkla İlişkiler: P.M. Reklamcılık Ltd.Şti. Genel Müdür: Gülbin Erduran, Genel Müdür Yardımcısı: Sevda Çoban Tel: (0212) 513 84 60-61/Faks: (0212) 513 84 63
- Abone başvuruları: ABONET Tel: (0212) 222 72 06 Faks: (0212) 222 27 10 e-mail: abonetw@abonet.net, www.abonet.net Abone Dağıtım: Aktif Dağıtım

Irak savaşı gölgesinde 2003 yılı beklentileri

Türkiye'nin yakın geçmişine damgasını vuran koalisyon hükümetlerinin keskin siyasi irade eksikliğinden kaynaklanan miyop politikalar, makro ekonomik dengesizliklerin büyüyecek sürdürülemez boyuta gelmesine yol açmıştır. Piyasa ve siyasi mekanizmaların doğru çalışmamasından doğan ekonominin kırılgan yapısının azaltılması ve istikrarlı bir büyüme sürecine girilmesi için son uygulanan istikrar programının yapısal ayağı güçlendirilmiştir. Güçlü ve kararlı bir siyasi irade isteyen bu köklü yapısal değişimde koalisyon hükümetinin zayıf yapısı yetersiz kalmış ve ülke, derin bir krize sürüklenmiştir. Yaşanan derin kriz sonrasında yapısal tarafı daha da güçlendirilmiş olarak kriz sonrasında devam eden program ile koalisyon hükümetinin zaafılarından doğan dalgalanmalar yaşansa da, reform kapsamında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Mayıs ayında Başbakan'ın hastalanması ile birlikte başlayan seçim tartışmaları piyasadaki risk primini yükselterek ekonomide sağlanan kısmi dengenin bozulmasına yol açmıştır. 3 Kasım seçimlerinin tek parti hükümeti doğurması ile birlikte, siyasal otorite boşluğunun giderileceği umudunu yansıtan piyasalarda risk primi düşmüş, makro dengelerde iyileşme yaşanmıştır.

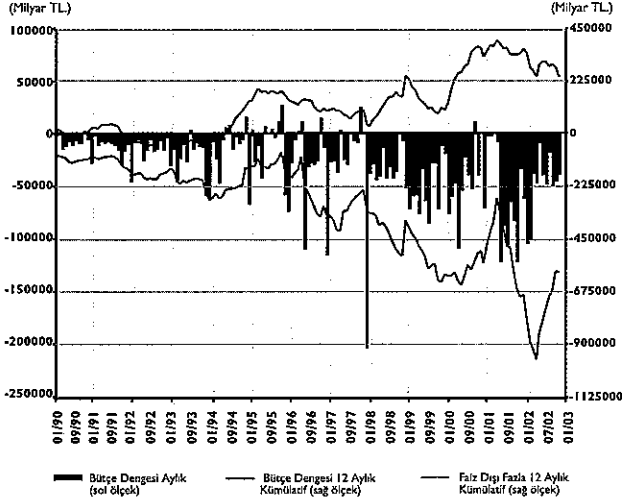
Kopenhag zirvesinde elde edilen olumlu gelişmeye rağmen Kıbrıs konusunun çözülmemiş olması, Irak'a yapılacak operasyonun daha da gerçeklik kazanması ve 30\$ sınırını geçen petrol fiyatları beklentilerinin hızla bozulmasına yol açmıştır. Uluslararası arenadan gelen olumsuz sinyallerin ve mali miladın kaldırılması, kamu ihale yasasının ertelenmesi, vergi affı, faiz dışı fazladan ödün verilmesi gibi bazı talihsiz açıklamaların yanı sıra, daha önceki krizlerde temel etmen olarak yer alan bankacılık sektöründeki reform sürecinin aksayacağı yönündeki beklentiler de piyasaları olumsuz etkilemiştir. Aralık başında Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu tarafından, fona devredilen bir bankanın iadesine yönelik alınan karara müteakip, AKP hükümetinin üst kurullar hakkında yaptığı sert açıklamalar, piyasalardaki olumlu atmosferin yok olmasına neden olmuştur. Sonuç itibarıyla, Aralık başından bu yana ikinci el bono piyasası referans faizleri 10 puan birden artarken, dolar kuru ise %8.5 oranında yükselmiştir. Merkez Bankası, kurlarda her iki yönde oluşabilecek aşırı oynaklık durumunda doğrudan müdahale edilebileceği yönünde kamuoyuna yaptığı açıklamaya uygun olarak, 2 Aralık tarihinde alış, 24 Aralık tarihinde satış olmak suretiyle, doğrudan müdahalelerde bulunmuştur. Borsa endeksi ise Aralık başında ulaştığı seviyeden %20 oranında değer kaybetmiştir.

Amerikan ekonomisinin içinde bulunduğu ekonomik durgunluk ve olası Irak savaşının yarattığı belirsizlik sonucunda euronun dolara karşı değer kazanması ihracatı kamçılarıken, ihracatçı sektörlerdeki üretim artışı beklentilerin üzerinde gerçekleşen ekonomik büyümenin motorunu oluşturmıştır.

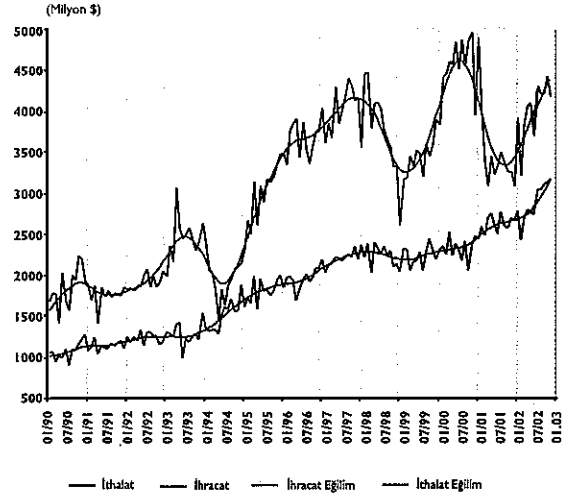
Üretimde yakalanan yüksek kapasite ve iç talep baskısının etkisiyle yıl sonu TEFİ ve TÜFE artışları sırasıyla %30.8 ve %29.7 ile son yirmi yılın en düşük seviyesine gerilerken, yıl sonu hükümet hedeflerinin de altında kalmıştır. Genel fiyat seviyesinde yaşanan belirgin gerilemeye rağmen, piyasalardaki belirsizliği artırıcı söylemler ve uluslararası arenadaki çalkantıların etkisiyle nominal faizlerde yaşanan yukarıya doğru hareketlenme, ileriye dönük reel faizlerin %20'nin üzerinde seyretmesine neden olmaktadır. Sürdürülebilir büyümeye geçişte en önemli kısıt olarak dikkat çeken kamu borç stoku büyüklüğünün GSMH'ya oranının hızla aşağıya çekilmesi gerekmektedir. Bu oranın aşağıya çekilmesi için piyasalarda risk primini azaltarak reel faizlerin tek haneye çekilmesi, %4-5 seviyesinde istikrarlı büyüme sağlanması ve %6.5 olan faiz dışı fazla hedefinden sapılmaması gerekmektedir. Son zamanlarda tartışma konusu olan faiz dışı fazla hedefinden ödün vermek suretiyle kamu açıklarını biraz daha büyütürük ekonomiye canlılık vermeye çalışmak, mevcut borç yükü altında, ileride dengelerin çok daha fazla bozulacağı endişesiyle piyasalarda ters reaksiyona yol açabilecektir. 2002 yılında umut verici boyutlara ulaşan ekonomik büyümede makroekonomik dengelerde yakalanan kısmi denge önemli bir rol oynamıştır. Dolayısıyla, 2003 yılında da büyüme trendinin devam etmesi için uygulanan programla tutarlı politikalar ile birlikte piyasalarda istikrar kazanmasının çok önemli olduğu bir kere daha görülmektedir.

2003 yılında oluşacak ekonomik performansın, büyük ölçüde dışsal gelişmelere bağlı olmasından kaynaklanan belirsizlik, değişik makroekonomik senaryolar oluşturma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Olası Irak savaşının süresi, petrol fiyatları üzerinde hangi sınıra kadar baskı yaratacağı ve bu gelişmelerin küresel ekonomiyi nasıl etkileyeceği, Türkiye'yi yakından ilgilendiren Kıbrıs sorununda nasıl bir çözüme ulaşılabileceği bilinmezleri göz önüne alınarak üç ayrı senaryo oluşturulmuştur. İyimser senaryo altında, GSYİH büyümesinin %7'ye ulaşması, enflasyon hedeflemesine geçilmesiyle yıl sonunda TÜFE artışının %20'ye inmesi, reel faizler %10'a inerken TL'nin dolar karşısında reel bazda %6 değer kazanması beklenmektedir. Kötümser senaryoda ise, GSYİH büyümesinin %2.5 olması, enflasyondaki düşüşün durarak 2003 sene sonunda %30 seviyesinde kalması, reel faizlerin %20'ye çıkması ve TL'nin dolar karşısında reel bazda değerinin aynı kalması beklenmektedir. Diğer tüm senaryolar bu iki bandın içinde kahrken, 2003 yılı baz senaryosunda, GSYİH büyümesinin %4.5 olması, yıl sonunda TÜFE artışının %25'e inmesi, reel faizlerin %13 olması, TL'nin dolar karşısında reel bazda %3 değer kazanması beklenmektedir. Tüm senaryolarda dışsal bir kısıt olan faiz dışı fazlanın GSMH'nin %5.5'i olacağı tahmin edilmektedir.

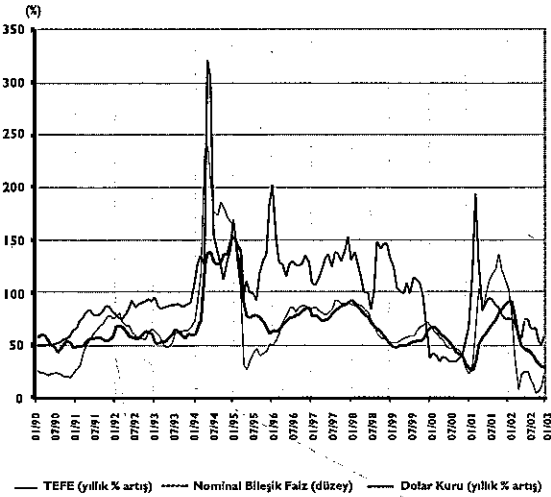
KONSOLİDE BÜTÇE (1994 Fiyatlarıyla)

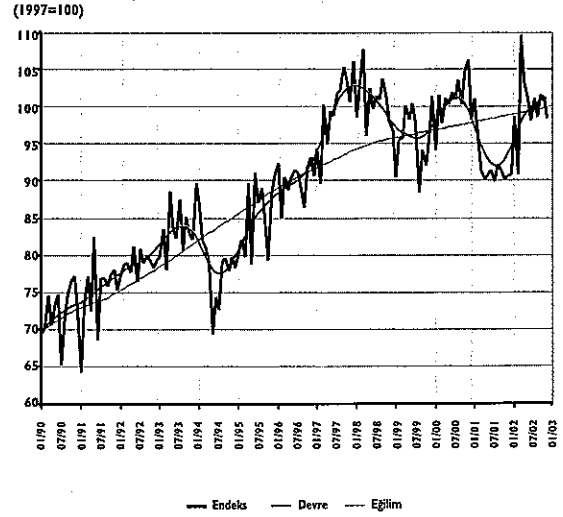
MEVSİMSELLİKTEN ARINDIRILMIŞ DIŞ TİCARET

ENFLASYON, NOMİNAL FAİZ ORANLARI VE DOLAR KURU

SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ (Mevsimsellikten Arındırılmış, Düzey)

AB:

UZUN İNCE BİR YOL

Tuncay Özilhan

2002 yılı, Türkiye'nin geleceğini ilgilendiren sorunların üstüste yığıldığı, ülkemizin önemli yol ayrımlarından geçtiği yoğun bir yıl olarak hatırlanacak. Erken genel seçimler, yaşanan krizin ardından ekonominin düzlüğe çıkarılması, Kıbrıs konusu, Irak operasyonu olasılığı, Türkiye-AB ilişkilerinin geleceği açısından önemli bir aşama olan Kopenhag zirvesi.

Eşdeğer önem taşıyan bu konuların arasında, Avrupa Birliği ile ilişkilerimiz özellikle yılın son aylarında iyice ön plana çıktı. Bu süreçte, Avrupa Birliği üyelik hedefinin artık bir toplumsal proje olarak toplumu farklı kesimlerince benimsendiğini ve özel sektör ile sivil toplumun itici gücüyle şekillendiğini gördük. Hükümet, sırtını geniş kapsamlı bir toplumsal uzlaşmaya dayayan sivil toplum güçleri tarafından ilk kez bu denli ortak toplumsal hedeflere

yönlendirildi. Yine ilk kez, sivil toplumun bu aktif tavır alışının ve katılımının gerisindeki talep ve mesajlar doğru kavranarak, yavaş ve yer yer eksik de olsa, bunlara uyarlı politikalar geliştirilmeye başlandı.

TÜSİAD, AB konusunun toplumun ve hükümetlerin gündemine girmesinden çok önce başlattığı lobi faaliyetini, son dönemlerde iyice yoğunlaştırdı. Paralel olarak, çok sayıda sivil toplum örgütü yoğun lobi çalışmaları yaptı. 200 örgütün oluşturduğu platform çeşitli etkinlikler düzenledi.

Toplumca olağanüstü bir hareketlilik yaşadık. Özel sektör ve sivil toplum örgütleri olarak ülkenin 40 yıllık projesine elbirliğiyle sahip çıktık. Seçimlerden sonra hükümet de toplumun talepleri doğrultusunda, AB'den müzakere tarihi almak üzere gerekli dış temasları ve içerde gerçekleştirilecek uyum çalışmalarını birinci öncelikli alan ilan etti ve sürece etkin biçimde müdahil oldu. Geçmişte nere-

deyse tabu sayılan bazı konularda, 3 Ağustos'da meclisin aldığı kararlarla başlatılan süreç, yeni hükümetin kararlı tutumuyla ve meclisin iktidarı ve muhalefetiyle bu tutumu desteklemesiyle doruk noktaya ulaştı. Bütün bu tutumlar, Türkiye'yi bir büyük devlet tavrı içinde hareket edebilme noktasına taşıdı.

Bu dönemde, AB'den müzakere tarihi alınması sürecinde özel sektörün, sivil toplumun ve hükümetin bilinçli gayretlerine baktığımızda, Türkiye'nin 21. yüzyılın ilk çeyreği dolmadan, huzur ve refahı toplumuna yaygınlaştırmış, laik, demokratik bir ülke olarak, dünyanın geleceğinde söz sahibi olan gelişmiş ülkeler arasında yerini alma kararlılığında olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Buradaki belirleyici unsur, AB'nin Türkiye hakkındaki kararı değil, Türkiye'nin kendi geleceği hakkındaki kararıdır. Türkiye, gerçekleştirdiği demokratik ve ekonomik reformlarla, kendini nerede görmek istediğine ilişkin açık bir görüntü sergilemektedir.

Aralık ayında gerçekleştirilen Kopenhag zirvesi, AB-Türkiye ilişkilerinin önemli bir kilometre taşı ve pazarlık sürecinin ara merhalelerden biridir. Alınan kararın beklentilerimizden farklı olması kaçınılmazdır. Çünkü, her pazarlık sürecinde iki taraf, ilk pozisyonlarından farklı bir noktada buluşur. Üstelik, ifadelerin belirli bir muğlaklık taşıması da kaçınılmazdır. Bu yüzden, Kopenhag zirvesinde kazananların kaybedenlerin muhasebesini yapmak yerine, uzun pazarlık sürecinde elde etmiş olduklarımızın ve gelmiş olduğumuz noktanın analizini yapmak daha yerinde olacaktır.

Kopenhag zirevesinden çıkan kararın anlamı, AB'nin takındığı tavır, bazı AB ülkelerinin kamuoylarında Türkiye aleyhtarı tutumların sürmesi, çeşitli ülkelerin karar sürecindeki rolleri ve davranışları uzun süre tartışılacaktır.

Bize göre, Kopenhag zirvesi sonrasında ortaya çıkan en önemli gerçek, Türkiye'nin AB üyeliği sürecinin artık yeni bir evreye gireceğidir. Geline nokta Türkiye'nin AB üyeliğini engellemek artık

mümkün değildir. Yapılması gereken, yeni dönemin koşullarını sağlıklı biçimde değerlendirmek, tüm bu kritik alanlarla ilgili yeni pozisyonları belirlemek ve tam üyeliğin gereklerini yerine getirmektir. Bunu yaparken, siyasal düzlemde uzlaşma, sivil düzlemde ise diyalog ve işbirliği yine ön planda tutulmalıdır.

Bu süreçte, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin de sağlıklı bir bütünleşmenin gerçekleşmesinde toplumsal motivasyonun önemini gözardı etmemeleri gerekmektedir. Türkiye'nin iyi niyetli çabalarını, AB hedefi yolundaki kararlı tutumu gözardı etmek, uzun vadede, Avrupa'nın bu bütünleşmeden sağlayacağı yararı da azaltacaktır.

Diğer taraftan, Türkiye'nin geçirmekte olduğu ve tamamlanacağını umduğumuz değişimi, AB sürecinden bağımsız olarak düşünmek durumundayız. Ekonomimizi istikrara kavuşturma ve yeniden yapılandırmanın, Batı standartlarında demokratik bir düzen kurmanın, toplumu çağdaş sosyal yapılara kavuşturmanın Türkiye'ye saygınlık ve güç kazandıracak, refah ve huzuru artıracak değişiklikler olduğunu hatırimızdan çıkartmamalıyız.

Demokratikleşme sürecinde büyük ve kalıcı adımlar attık. Gerçekleştirilen reformların uygulamalara yansımalarının önünde de herhangi bir engel görmüyoruz. Hükümet bu konudaki iradesini beyan etti. Siyasi partiler ve seçim yasasının değiştirileceği, bireysel hak ve özgürlüklerin sınırlarının genişletileceği de dile getirildi. Bu noktaya gelmişken, bunların herhangi birinden AB'nin kararlarına bağlı olarak vazgeçmeyi veya yavaşlatmayı düşünebilir miyiz?

Türkiye her bakımdan yeni bir döneme giriyor. Zamanın hızla geçtiğini unutmadan, AB ile ilgili yüklü gündemimizi hafifletmeden, yolumuza devam etmeliyiz. Türkiye yeni dönemin şartlarını değerlendirerek, gelişmiş ülkeler arasında yer alma hedefine duyarlı yeni stratejiler belirlemek ve ulusal çıkarlarını doğrultusunda gereken mücadeleyi sürdürmeye devam etmek zorundadır.

Avrupa'nın bütünleşme tarihi

- 1947** Marshall Planı- 2. Dünya Savaşı'nda yorgun düşen Avrupa'nın yaralarını sarmaya yönelik ABD yardımı devreye girdi.
- 1948** Lahey Kongresi- Birleşik Demokratik Avrupa ve Avrupa Konseyi'nin kuruluş kararı alındı.
- 1949** Avrupa Konseyi kuruldu.
- 1950** Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, AB'nin temelini atan tarihi konuşmasını yaparak Avrupa Kömür ve Çelik Birliği (AKÇB)'nin kurulacağını açıkladı.
- 1951** Paris Antlaşması- Belçika, F.Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg arasında AKÇB (Avrupa Kömür ve Çelik Birliği) kuruldu.
- 1952** AKÇB'yi imzalayan 6 ülke Avrupa Savunma Topluluğu Antlaşması'na imza attılar.
- 1953** Demir ve çelik için ortak pazar oluşturuldu.
- 1957** Roma Antlaşması- Belçika, Lüksemburg, Hollanda, F.Almanya, Fransa, İtalya'dan oluşan 6 kurucu ülke, Avrupa'nın bütünleşmesini başlatan anlaşmayla AET'yi (Avrupa Ekonomik Topluluğu) kurdular.
- 1958** Avrupa Sanayi ve İşverenler Konfederasyonları Birliği (UNICE) kuruldu.
- 1960** Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre ve İngiltere arasında bir serbest ticaret alanı oluşturmaya yönelik EFTA Anlaşması yürürlüğe girdi.
- 1961** İngiltere, Danimarka, İrlanda ve Norveç üyelik başvurusunda bulundu.
- 1962** AET ülkeleri arasında, ortak dış tarife ve sermayenin serbest dolaşımı projeleri gerçekleştirildi. Norveç adaylık başvurusunda bulundu.
- 1963** Fransa İngiltere'nin AET üyeliğini veto etti.
- 1964** Tarımdaki ilk ortak düzenlemeler yürürlüğe girdi.
- 1967** İsveç üyelik başvurusunda bulundu.
- 1968** AET üyeleri arasında gümrük birliği. Emegün serbest dolaşım hakkı güvence altına alındı.
- 1969** Lahey zirvesi- Ekonomik ve parasal birliğin tamamlanması, bütünleşmenin hızlandırılması ve genişleme kararları alındı.
- 1972** Brüksel Antlaşması- İngiltere, Danimarka, Norveç ve İrlanda'nın üyelikleri onaylandı. Norveç referandumla üyeliği reddetti.
- 1972** Topluluğu "Avrupa Birliği"ne dönüştürme kararı alındı.
- 1973** İngiltere, Danimarka ve İrlanda tam üye oldu.
- 1975** Yunanistan üyelik başvurusunda bulundu.
- 1977** İspanya ve Portekiz üyelik başvurusunda bulundu.
- 1978** Bremen'de Avrupa

Para Sistemi ve Ecu'nun yürürlüğe konulması planı benimsendi.

1979

İlk genel Avrupa Parlamentosu seçimleri.

1981

Yunanistan tam üye oldu.

1986

İspanya ve Portekiz tam üye oldu. AB'nin ekonomik-mali, güvenlik/dışişleri olmak üzere üç ayaktan oluşacak ortak yapılanmasını sağlayacak Tek Senet imzalandı, bir yıl sonra yürürlüğe girdi.

1989

AT ve EFTA ülkeleri arasında Avrupa Ekonomik Alanı oluşturma

görüşmelerinin başlaması. Avusturya üyelik başvurusunda bulundu.

1990

Roma zirvesi- Siyasal Birlik Antlaşması hazırlık kararı. Parasal birliğin ilk aşaması. Kıbrıs ve Malta üyelik için başvuruda bulundu.

1991

Maastricht zirvesi- Avrupa Birliği Antlaşması imzalanarak üç ayaklı yapı devreye sokuldu. Anlaşma 1993'de yürürlüğe girdi. Sınırlarda kontrolü ve ortak vize politikasını düzenleyen Schengen anlaşmasını imzalayan ülkeler arasında vize uygulaması kaldırıldı. İsveç üyelik başvurusunda bulundu.

1992

EFTA-AT arasında Avrupa Ekonomik Alanı anlaşması Porto'da imzalandı. Finlandiya üyelik başvurusunda bulundu.

1993

Kopenhag zirvesi- AB adaylarının, üyelik müzakerelerin başlaması için önkoşul olarak yerine getirmesi gereken siyasi kriterler belirlendi.

1994

Finlandiya, İsveç, Avusturya ve Norveç'in katılım antlaşması imzalandı. Norveç üyeliği referandumla yine reddetti. Parasal birliğin ikinci aşamasına geçildi. Essen zirvesinde Doğu Avrupa ülkeleri ile yakınlaşma stratejisi benimsendi. Macaristan ve Polonya üyelik için başvurdu.

1995

Üye sayısı 15 oldu. Schengen Antlaşması yedi devlet arasında yürürlüğe girdi. Akdeniz ve Kuzey

Afrika ülkeleri ile işbirliğinin geliştirilmesine yönelik EUROMED süreci Barcelona'da başladı. Ecu adı yerine EURO para birimi olarak benimsendi. Romanya, Slovakya, Litvanya, Estonya, Litvanya, Bulgaristan üyelik başvurusunda bulundu.

1996 Çek Cumhuriyeti ve Slovenya üyelik başvurusunda bulundu.

1998 Avrupa Merkez Bankası kuruldu. Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya,

1999

Slovenya'nın üyelik müzakereleri başladı. Birliğin tek para birimi Euro onbir ülke arasında resmi olarak yürürlüğe girdi.

2000

Nice zirvesi-AB kurumları yeniden şekillendirildi. Bulgaristan, Litvanya, Litvanya, Malta, Romanya ve Slovakya'nın üyelik müzakereleri başladı.

2002

Ortak para birimi Euro oniki üye ülkede fiilen yürürlüğe girdi. Kopenhag zirvesi- Estonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Litvanya, Letonya, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya ve Kıbrıs Rum kesimi 1 Mayıs 2004'te üyeliğe davet edilirken, Bulgaristan ve Romanya'nın üyelik tarihleri 2007 olarak kararlaştırıldı.

Türkiye'nin AB yolu

1959 AET Bakanlar Konseyi Türkiye'nin ortaklık başvurusunu kabul etti.

1959 Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Türkiye arasında ilk hazırlık görüşmeleri.

- 1963** Ankara Antlaşması- Türkiye-AET gümrük birliği ve tam üyelik için ilk basamak.
- 1973** Türkiye-AET genişleme görüşmeleri mutabakat ile sonuçlandı. Katma Protokol yürürlüğe girdi. İlk gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumu.
- 1976** Türkiye, ikinci gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumunu gerçekleştirdi.
- 1977** III. Mali Protokol imzalandı. Türkiye'ye yeni tarım tavizleri tanındı.
- 1978** Türkiye yükümlülüklerinin dondurulması ve 8 milyar \$ yardım talebinde bulundu.
- 1980** Tarım alanında Türkiye'ye uygulanan gümrük vergisi 0'a indirildi.
- 1982** AT, Türkiye ile ilişkileri dondurma kararı aldı.
- 1986** Türkiye-AET Ortaklık Konseyi. İlişkiler canlandırıldı.
- 1987** Türkiye tam üyelik talebinde bulundu.
- 1989** AT'nin görüşü; Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasi alanlardaki gelişimine devam etmesi şeklinde oldu. AT kendi iç pazarını tamamlamadan yeni üye alamayacağını açıkladı.
- 1990** AT-Türkiye "İşbirliği Paketi" Konsey'in olurluna sunuldu.
- 1991** Ortaklık Konseyi, 1986'dan beri ilk defa toplandı.
- 1992** Türkiye-AT arasında Teknik İşbirliği Programı

- 1995** imzalandı. Gümrük Birliği Komitesi, 10. Dönem toplantısını gerçekleştirdi. Türkiye, Gümrük Birliği'nin iyi işlemesi için gerekli teknik koşulları yerine getirdi. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı, Avrupa Parlamentosu'nda onaylandı. AKÇT ürünlerini kapsayan Serbest Ticaret Antlaşması parafe edildi.
- 1996** Türkiye Gümrük Birliği'nin son aşamasına girdi.
- 1997** Lüksemburg Zirvesi- Türkiye aday ülkeler arasında gösterilmedi. AB ile siyasal diyalog kesildi.
- 1998** Tarım ürünleri ticaretinde tercihli rejime ilişkin anlaşma imzalandı.
- 1999** Helsinki zirvesi- Türkiye'nin AB adaylığı açıklandı. İlişkilerde yeni dönem.
- 2000** Avrupa Birliği Genel Sekreterliği kuruldu. AB, Türkiye'den beklentilerini belirten "Katılım Ortaklığı Belgesi"ni açıkladı. Nice zirvesi; Türkiye'nin AB'nin geleceğindeki yeri netleştirilemedi.
- 2001** Türkiye, AB'ye taahhütlerini içeren "Ulusal Program"ı açıkladı. Kopenhag kriterleri çerçevesinde bazı Anayasa değişiklikleri yapıldı. AGSK sorunu kesin bir çözüme bağlanamadı.
- 2002** Kopenhag kriterlerini karşılamak üzere hazırlanan "AB uyum paketi" TBMM'den geçti. Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik olarak BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın sunduğu "Annan Planı" her iki tarafa tartışmaya açıldı. AGSK sorunu Türkiye'nin onayıyla çözümlendi. Kopenhag zirvesinin sonucuna göre, Türkiye'nin 2004 yılının sonunda Kopenhag siyasi kriterlerini tam olarak karşıladığına karar verilmesi halinde, gecikmeden müzakerelere başlanabilecek.

Şimdi **soğukkanlı** ve **hesaplı** olma zamanı*

Muharrem Kayhan

Yakın tarihimizde hiçbir dönemde sorunlar bu kadar üst üste yığılmamıştı. Yine yakın tarihimizde hiç bir dönemde Türkiye kaderini değiştirmeye bu kadar yaklaşmamıştı. Kıbrıs sorunu 50 yıldır Türkiye'nin ve dünyanın gündeminde. AB ile olan ilişkilerimiz 40 yıldır inişli çıkışlı bir seyir izliyor. Son on yıldır Irak, Türkiye'yi derinden etkileyen mesele olarak gündemimizde yer alıyor. İçeride, kapsamlı bir ekonomik, sosyal, siyasal reformlar manzumesini tamamlama mücadelesi içindeyiz. Sonunda bütün bu konular tek bir düğüm halinde önümüze geldi.

Sorunların böyle yığılmış olmasına, isterseniz, eski kusur yeni taksirat diyelim. Bunu uzun boylu tartışacak değiliz. Asıl üzerine odaklanmamız gereken nokta, kaderimizin iplerini ele almaya bu denli yaklaşmamız... Bunu yakın dönemde yaşadığımız derin krizde toplumca gösterdiğimiz sabır ve fedakarlığa, uzlaşma eğilimine, mücadele kararlılığına ve ülke meselelerini birbirine bağlı biçimde değerlendirmeye başlamamıza borçluyuz.

Türkiye'de hükümet, sırtını geniş kapsamlı bir toplumsal uzlaşmaya dayayan sivil toplum güçleri tarafından ilk kez bu denli ortak toplumsal hedeflere yönlendirilmiştir. Yine ilk kez, sivil toplumun bu aktif tavır alışının ve katılımının gerisindeki talep ve mesajlar doğru kavranarak, yavaş ve yer yer eksik de olsa, bunlara uyarlı politikalar geliştirilmeye başlanmıştır.

Avrupa Birliği projesi, son birkaç yıldır, tam anlamıyla bir toplumsal proje haline gelmiş ve özel sektör ile sivil toplumun itici gücüyle şekillenir olmuştur. Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve siyasal gelişimine ivme kazandıran bu süreç, Avrupa tarafından yeterince iyi kavranıp değerlendirilememiştir. Oysa böyle bir

momentumun, yalnız Türkiye'nin değil, Avrupa Birliği'nin de geleceğini yakından ilgilendirdiği açıktır.

Özellikle son dönemlerde, AB'den müzakere tarihi alınması sürecinde özel sektörün ve sivil toplumun bilinçli gayretlerine baktığımızda şunu güvenle söyleyebiliyoruz:

Türkiye, 21. yüzyılın ilk çeyreği dolmadan, huzur ve refahı, toplumuna yaygınlaştırmış, laik, demokratik bir ülke olarak, dünyanın geleceğinde söz sahibi olan gelişmiş ülkeler arasında yerini alacaktır. Buradaki belirleyici unsur, AB'nin Türkiye hakkındaki kararı değil, Türkiye'nin kendi geleceği hakkındaki kararıdır.

Kopenhag zirvesi, AB-Türkiye ilişkilerinin önemli bir kilometre taşıdır. Önemli olmasına önemlidir ama uzun pazarlık sürecinde ara merhalelerden biridir.

Alınan kararın beklentilerimizden farklı olması kaçınılmazdır. Çünkü, her pazarlık sürecinde iki taraf, ilk pozisyonlarından farklı bir noktada buluşur. Üstelik, ifadelerin belirli bir muğlaklık taşıması da kaçınılmazdır. Bu yüzden, Kopenhag'ı kazanan-kaybeden ikilemi içinde analiz etmek mümkün değildir.

Kararın haklılığı haksızlığı, AB'nin takındığı tavır, bazı AB ülkelerinin kamuoylarında Türkiye aleyhtarı tutumların sürmesi, çeşitli ülkelerin karar sürecindeki rolleri ve davranışları uzun süre tartışılacaktır. Ancak şu bilinmelidir ki, herkes mevcut durumu geçmişte tuttuğu pozisyona, ülkeyi sevk etmek istediği yöne göre tartışacak, yorumlayacaktır.

Bize göre, Kopenhag sonrası tespit edilmesi gereken en önemli gerçek, Türkiye'nin AB üyeliği sürecinin artık yeni bir evreye gireceğidir. Türkiye bu yeni evreye göre pozisyonlarını gözden geçirmeli, yeni döneme sağduyu ve sükunetle hazırlık yapmalıdır.

* Bu yazı, 13 Aralık 2002 tarihinde, TÜSİAD Yüksek İstisare Konseyi toplantısında yapılan konuşmadan alınmıştır.

Geçmiş unutmamak

AB ile ilişkilerin geçmişine bakılırken, Türkiye'nin 1997'de hangi noktada olduğunu nedense pek hatırlamıyoruz. Türkiye, Lüksemburg zirvesinde AB'den neredeyse tamamen dışlanmış durumdaydı. 5 yıl içinde AB ilişkilerini, küllerinden yeniden doğar hale getirmekle kalmadık, Türkiye'nin ilk kez dış pazarlık yapabildiği ve bir büyük devlet olarak ağırlık koyduğu bir noktaya ulaştık. Elbette böyle bir noktaya gelmişken ipin ucunu bırakmayacağız, elbette tarihin bir yıl arkaya altı ay öne çekilmesi bizim kararlılığımızı kökünden etkilemeyecektir.

Ancak Avrupa'daki muhataplarımızın da şunu çok iyi kavraması gerekiyor. Sağlıklı bir bütünleşmenin gerçekleşmesinde toplumsal motivasyonun önemi çok büyüktür. Toplumun ilgi ve beklentilerinin en yüksek olduğu bu noktada aylara bile hassasiyet gösterilmesi doğaldır. Böyle bir motivasyonu kırmak, uzun vadede, Avrupa'nın bu bütünleşmeden sağlayacağı yararı da azaltacaktır.

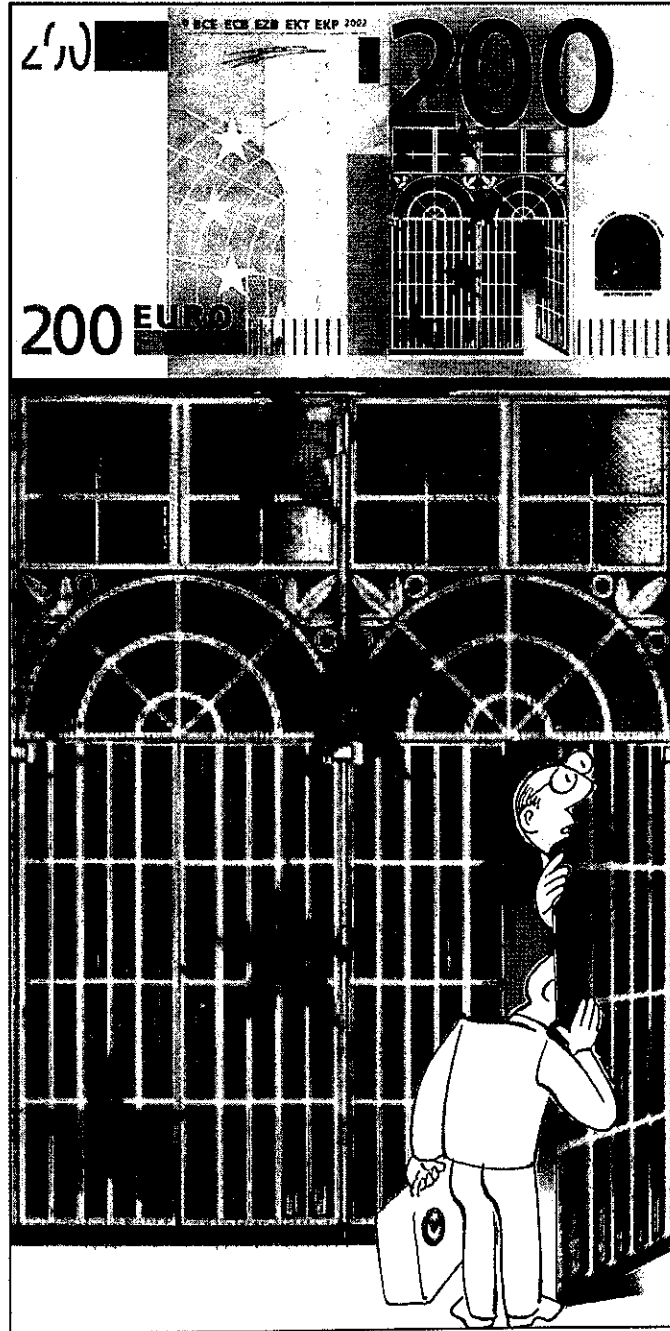
Tekrar Türkiye'ye dönecek olursak: Mevcut durumun doğru kavranması ve kavratılması hayati önem taşımaktadır. Huzur ve refah, bize

hiç bir zaman altın tepside sunulmadı. Bundan sonra da sunulmayacak. Onu biz santim santim kendimiz inşa edeceğiz. Dış koşullar bu süreci kimi zaman hızlandıracak, kimi zaman yavaşlatacak. Önemli olan bizim kararlı bir şekilde hedefe doğru yürümemizdir. Burada da başlattığımız reform süreci en önemli anaharlardan biridir.

Türkiye'nin içine girmiş olduğu ekonomik, sosyal ve siyasal reform süreci, AB ile ilişkilerinden kaynaklanan bir görevler manzumesi değildir. Bu sürecin tamamlanmasının ivediliği, Türkiye'ye verilen müzakere tarihinin yakınlığı, netliği ya da bulanıklığı ile ilişkisi olmaksızın ülke gündeminin birinci sırasında bulunmaktadır ve bunun gereği, her gelişmeden bağımsız olarak yerine getirilmelidir.

Şöyle bir bakalım: Ekonomimizi istikrara kavuşturma ve yeniden yapılandırma çabalarından herhangi bir nedenle vazgeçebilir miyiz? Şu veya bu nedenle, "artık Batı standartlarında demokratik bir yapıya ihtiyacımız yok" diyebilir miyiz? Toplumun çağdaş sosyal yapılara kavuşturulmasına gerek duymayacağımız herhangi bir dönem olabilir mi?

Ekonomide fedakarlığın büyüğünü zaten

yaptık. Zahmetin ve eziyetin büyük bölümünü geride bıraktık. Enflasyon düşme sürecine girdi. Reel faizler geriliyor. Tek parti iktidarının istikrar getirici özelliğini piyasalar satın aldı. Hükümet bazı sosyal iyileştirmeler yaparak IMF programına uyacağını taahhüt etti. Üretim ve istihdamı artırmaya yönelik önlemleri devreye sokacağını belirtti. IMF, ayrıntılarda anlaşıldığı takdirde bu yaklaşıma sıcak baktığını dile getirdi.

Demokratikleşme sürecinde büyük ve kalıcı adımlar attık. Gerçekleştirilen reformların uygulamalara yansımalarının önünde de herhangi bir engel görmüyoruz. Hükümet bu konudaki iradesini beyan etti. Siyasi partiler ve seçim yasasının değiştirileceği, bireysel hak ve özgürlüklerin sınırlarının genişletileceği de dile getirildi.

Bu noktalara getirmişken, bunların herhangi birinden AB'nin kararlarına bağlı olarak vazgeçmeyi veya yavaşlatmayı düşünebilir miyiz?

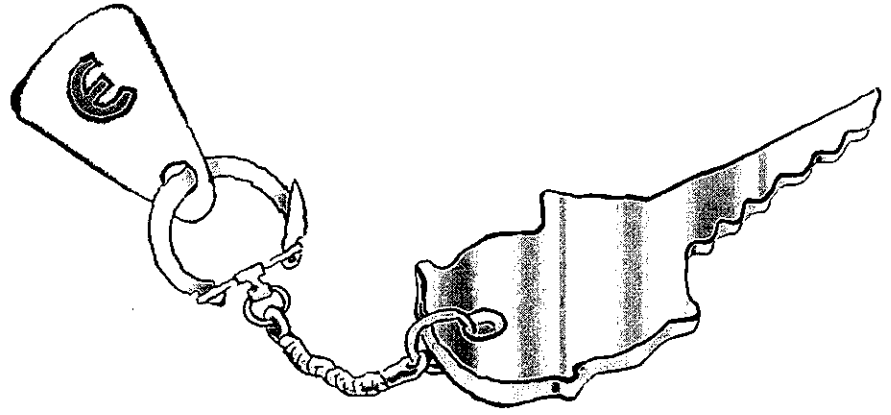
Hedef, kalıcı çözüm

Aynı yaklaşım Kıbrıs için de geçerlidir. Kıbrıs konusunda, son derece

değil. Pazarlık süreci devam ediyor. Hedef, Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüme ulaşmaktır ve zorlu bir müzakere süreci ile Kıbrıs Türk kesiminin hayati çıkarlarını koruyarak çözüme ulaşmak hayal değildir.

Kıbrıs konusu bu noktaya taşındıktan sonra, dönüp, "çözemedik" demek mümkün değildir. Bir politik risk alınacaksa, bundan daha uygun bir alan, bundan daha uygun bir zaman bulmak da mümkün değildir.

Bütün bu süreçte Türkiye'nin iç meselelerinin çözümünün, dış ilişkilerinde ona güç vereceği gerçeği

Türkiye, Lüksemburg zirvesinde AB'den neredeyse tamamen dışlanmış durumdaydı.

5 yıl içinde AB ilişkilerini, küllerinden yeniden doğar hale getirmekle kalmadık, Türkiye'nin ilk kez dış pazarlık yapabildiği ve bir büyük devlet olarak ağırlık koyduğu bir noktaya ulaştık.

olumsuz koşullar altında mücadele verildi. Yunanistan'ın AB üyesi olması, AB'nin bu konuda Türk tarafına adil davranmasını çoğu zaman engelledi. Ancak, Annan Planı ortaya çıkarıldığında, Türk tarafı olarak, Kıbrıs Türk toplumunun çıkarlarını gözardı etmeden samimiyetle çözüm arayışı içinde olduğumuzu ortaya koyduk. İlk kez bir müzakere zemini doğdu.

AB'nin, Kıbrıs ile ilgili yaklaşımı da kazanan-kaybeden zemininde değerlendirilebileceğimiz bir yaklaşım

hiç bir zaman unutulmamalı ve başlattığımız yeniden inşa faaliyeti kararlılıkla sürdürülmelidir.

En önemlisi, Türkiye'nin gelişme sürecinde özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının kazandıkları önemli rolün iyi tahlil edilmesi ve ülkenin değişim dinamiğini var gücüyle destekleyen bu kesimlerden yararlanma kanallarının azami ölçüde açık tutulmasıdır.

Şimdi soğukkanlı ve hesaplı olma zamanıdır. Sorunlardan kaçmadan, aksine kararlılıkla üzerine giderek tüm aktif güçlerimizi seferber eder, hep birlikte hedefe kilitlenerek mücadeleyi azimle sürdürürsek üstesinden gelebileceğimiz sorun yoktur.

Muharrem Kayhan
TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanı

98 YILINDAN BERİ YÖRÜNGEMİZDEN MİLİM ŞAŞMADIK

Dexar olarak uydu hizmetlerimiz ile telekomünikasyon sektöründe yeni bir çığır açtık.

Bugün müşterilerimizin veri, ses ve görüntü iletim altyapısını hız, yer ve sınır tanımadan hemen hazırlıyor ve 7 gün 24 saat işletiyoruz. Kurumlara kesintisiz ve güvenilir bir haberleşmenin rahatlığını, düşük maliyetlerle sunuyoruz.

Hizmet yelpazemiz, uzaktan eğitimden kurumsal hızlı internet bağlantılarına, ulusal veya uluslararası her türlü veri, içerik, ses ve görüntü iletiminden mobil operasyonlara, video konferans ve TV iletimine kadar her geçen gün genişliyor.

Amacımız, yakaladığımız bu başarıyı gelecekte de devam ettirebilmek. Bu nedenle yörüngemizde kalabilmek için hiç durmadan çalışıyor ve üretiyoruz.

Çağın ilerisinde bir iletişim altyapısı kurmak için adresiniz belli.

Bize **0212 456 23 30**'dan ulaşabilirsiniz.

DEXAR
www.dexar.com

VESTEL

Üyelik süreci **Kopenhag'da** rayına oturdu

Türkiye Kopenhag'da, Helsinki'den bu yana yapamadıklarının bedelini ödedi ve süreç biraz daha ileriye atıldı. Ancak Kopenhag zirvesi, AB içindeki "Türkiye Avrupalı mıdır?" tartışmalarına net bir yanıt verdi ve üyelik sürecini rayına oturttu. Bundan sonraki süreci hızlandıracak olan Ankara'nın kendisidir.

Avrupa Birliği, 1999'un Aralık ayında gerçekleşen Helsinki zirvesinde Türkiye'ye "aday ülke" statüsünü tanıırken, kamuoyunda Türkiye'yi tartışmadılar. AB içinde "Türkiye karşıtı" olan, "kültür farkını" ön plana çıkaran ve de özellikle "dillendirilmese de", din faktörünü AB üyeliği önünde engel olarak gören kesim konuşamadı. Aslında bu kesim, "Nasıl olsa Türkiye üyelik şartlarını yerine getiremez" diye düşündü. Sesini çıkarmadı.

Ama 3 Ağustos 2002 sonrası AB içinde kafalar karıştı. Türkiye, bu kesimi ciddi anlamda "telaşlandıran" reformları, art arda mecliste onayladı. Türkiye'de "tabu" olarak kabul edilen konular, her ne kadar "kendi vatandaşımız için" söylemiyle ele alınsa da, aslında "AB için" tek tek gözden geçirildi. İdam cezası yasalardan çıkarıldı. Ana dilde yayın ve öğrenim hakkı kabul edildi. İşkence ile mücadele için somut adımlar atıldı. Kısacası Türkiye, AB'yi hem şaşırttı, hem de telaşlandırdı.

Neden şaşırttı?..

Avrupa Konseyi üyesi Türkiye

Hiç söylenmiyor ve hiç lafı edilmiyor ama, unutulmasın ki, Türkiye 1949'dan beri bir başka Avrupa kurumu olan ve halen 44 ülkenin üyesi olduğu Avrupa Konseyi'nin hem kurucusu hem de asil üyesi. 3 Ağustos'ta "apar topar" mecliste onaylanan yasalar, aslında Türkiye'nin 1949'dan beri yapması gereken yükümlülüklerdi. AB "adayı" olduğu için değil, Avrupa Konseyi "üyesi" olduğu için. Kopenhag kriterleri denilen ve AB üyeliği için "olmazsa olmaz" koşulları olarak bilinen şartlar, Avrupa Konseyi'nin ilkeleriyle tıpatıp örtüşüyor. 1990 sonrası demokrasiye geçen ve teker teker Avrupa Konseyi üyesi olan eski Doğu bloku ülkelerinden istenen şartlar, bu kurumun 52 sene beri üyesi olan Türkiye'de mevcut değildi. Türkiye aralarında Ukrayna, Arnavutluk gibi ülkelerin de bulunduğu 44 ülke içinde yasalarında hala idam cezasını bulunduran ülke konumundaydı.

AB'de Türkiye tartışmaları

İşte Avrupa Konseyi içindeki Türkiye görüntüsü, Avrupa Birliği'ni Türkiye'nin "başarısızlığı" üzerine

politika yapmasına neden oluyordu. Zaten bu nedenle AB, 3 Ağustos'ta şaşırdı. 53 yıldan beri demokrasi sürecinde "ayak sürüyen" Türkiye'nin, 3 Ağustos'ta 16,5 saat gibi kısa bir süre içinde tabuları yıkacağını hiç düşünmedi. İşte bu nedenle Helsinki öncesi AB içinde yapılamayan "Türkiye Avrupalı mıdır?" tartışmaları, Kopenhag öncesinde yapıldı.

Fransa'nın eski Cumhurbaşkanı ve AB Konvansiyonu Başkanı olan Valery Giscard d'Estaing'in, Le Monde gazetesine verdiği demeçle "ateşlenen" Türkiye tartışmaları, AB içinde bu güne kadar görülmemiş yoğunluğa ulaştı. Fransız siyasetçinin, "Türkiye'nin üyeliği, AB'nin sonu olur" ifadesi, 15 ülke nezdinde büyük bir tartışma yarattı. Bizim fikrimize göre "gecikmiş" ve "gerekli" olan Türkiye tartışmaları, AB ülkelerindeki sokaktaki adama kadar ulaştı. AB içinde "elzem" olan bu tartışmalar, ne olursa olsun Türkiye'nin işine yaradı. Öncelikle, AB halkı, Türkiye'nin üyeliğinin gerekli olup olmadığı üzerinde düşünme olanağını buldu. Özellikle, Almanya, Fransa'da yoğun olan ve hemen hemen hergün gazetelere yansıyan bu tartışmalar, "muhafazakar" olmayan kesimin "Türkiye'nin üyeliğinin gerekliliği" konusunda halkı bilgilendirmesine neden oldu. Muhafazakar kesim ise, Giscard'ın görüşlerini güçlendirici argüman bulmakta zorlandılar ve AB'nin bir "Hristiyan Kulüp" olamayacağını vurgulamak zorunda kaldılar. Tartışmalar ne olursa olsun Türkiye'ye yaradı. Bu bağlamda Türkiye'nin Valery Giscard d'Estaing'e bir "mersi" borcu olduğunu düşünüyorum.

Helsinki sonrası...

İtiraf edelim ki, Avrupa Konseyi üyesi olan ve hakıyla Konsey üyeliğinin gereklerini yerine getirmeyen Türkiye, "AB adayı" olduğu Helsinki sonrasında da çok zaman kaybetti. Adeta, "Türkiye bu işi başaramaz" diyenleri haklı çıkarttı. Helsinki zirvesinde Başbakan sıfatıyla Finlandiya'nın başkentine gelen Bülent Ecevit, müzakerelerin başlatılması için gerekli olan "Kopenhag kriterlerini" Türk hükümetinin 1,5 ay gibi kısa zamanda yerine getireceğini söylemiş ve

"Böylelikle AB acaba Türkiye'nin üyeliğini gerçekten istiyor mu? Bunu anlama imkanına sahip olacağız" demişti.

Değil 1,5 ay, Türkiye müzakereler için gerekli olan kriterleri 3 yıl boyunca yerine getirmedi. Ayak sürüdü. Üçlü koalisyon içindeki anlaşmazlık, Türkiye'nin vakit kaybetmesine neden oldu. Türkiye "dünü", çok ucuz harcadı.

Türkiye, Kopenhag siyasi kriterlerine tam uyum için gerekenleri yapmayı savsakladı ve son andaki büyük atılımların değerlendirilmesi ve sindirilmesi ve de uygulamanın ortaya çıkması için zaman bırakmadı.

Peki bu üç yıllık dönem içinde Avrupa Birliği'nin de üzerine düşenleri yaptığını söylemek mümkün olabilir mi? Ne yazık ki hayır! Öncelikle, Türkiye'yi "öteki" görme duygusu değişmedi. Teknik ve mali destek konusunda hem AB Komisyonu, hem Avrupa Parlamentosu "ayak sürüdü." Kendi kamuoyunu ve Türkiye karşıtı kesimi "ikna etme" ya da "hazırlama" girişiminde bulunmadı.

Ve yukarıda belirttiğim gibi, AB içinde Türkiye'nin "başarısızlığı" üzerine politika hakim oldu. Bu da zaten AB'nin "acele etmediği" üyeliği mümkün olduğu kadar geciktirebilecek bir unsurdu ve AB, süreci hızlandırmak için de kendi üzerine düşeni yapmadı.

Türk kamuoyunda da, son altı ay öncesine kadar Avrupa Birliği konusu hiçbir zaman "öncelikli konu" arasında yer almadı. AB'nin "yol haritası" olarak Türkiye'ye sunduğu Katılım Ortaklığı Belgesi'ne

(KOB), Türkiye'nin "Ulusal Program" ile verdiği yanıt, "isteksizlik" belgesi olarak AB başkenti Brüksel'e sunuldu. Türkiye'de de AB konusu geniş biçimde tartışılır, kritik konularda fikir üretilir hale geldi. Ancak ne yazık ki bu çabalar da iki yıllık dönemin sonunda yoğunlaştı. Ve sonunda 3 Ağustos dönemi ve Kopenhag'a kadar olan süreç yaşandı.

Ve Kopenhag

Önce, Türkiye'deki "üçlü çekişme" nedeniyle Avrupa Birliği'nin "siyasi malzeme" olarak kullanılmasıyla ilgili yanlışlığa dikkat çekmek isterim. Türkiye'nin

ONE EUROPE Copenhagen December 2002

Kopenhag'dan "müzakere tarihi" beklentisi, iç siyaset malzemesi nedeniyle yaratılan "suni bir beklenti" olarak ortaya çıktı. Diğer aday ülkelere hiçbir zaman yapılmayan uygulama, Türkiye'ye uygulansın istendi. ANAP Genel başkanı Mesut Yılmaz'ın, "müzakere tarihi" ile ilgili ısrarı, belki de Türkiye'ye bir yıl kaybettirdi. Türkiye "Kopenhag kriterlerini yerine getirdik. Bize müzakere tarihi verin" diyordu. Halbuki diğer aday ülkelere ne oldu? Kopenhag kriterlerini yerine getiren tüm adaylarla müzakere -tarih verilmeden- başlatıldı. Türkiye ise müzakerelerin başlatıl-

masını değil, "müzakere tarihi" verilmesini istedi.

Gelelim Kopenhag kararına...

Kopenhag kararı aslında, ikili ilişkilere yeni bir unsur getirmekten ziyade, AB'nin Helsinki kararını teyit etmesi ve böylelikle Türkiye'nin Avrupalılığını tartışanlara "önemli mesaj" vermesiyle değerlendirilmeli. Türkiye'nin üyeliği ile ilgili süreçten "geriye dönüş olmadığını" belirten AB liderleri, Kopenhag'da Ankara'nın AB üyeliğini "raya oturtular." Üyelik sürecini bizzat Ankara'nın hızlandırabileceğini belirttiler.

Türkiye'nin "ısrarlı tavırları" sonrasında Kopenhag

İki taktik hata yapıldı. Birincisi, AB içindeki "ABD karşıtlığı"nın bugüne kadar görülmemiş şekilde had safhada olduğu göz ardı edildi... İkincisi, "pazarlık yaparız kurnazlığı" içinde 2003 tarihinde ısrar edildi.

nihai bildirisine "tarih" eklendi, ancak "kerhen" duygularla yapıldığı için de Türkiye'nin beklentilerini karşılamadı. Aslında Kopenhag zirvesinde Türkiye'ye verilen "Aralık 2004" tarihi, Türkiye'ye verilen bir tarih olarak değil, "verilen bir süre" olarak adlandırılmalıdır. Evet Türkiye'ye, Ekim 2004'e kadar bir süre verilmiştir. Bu tarihte AB Komisyonu'nun yayınlayacağı "ilerleme raporu" olumlu ise, AB liderleri Aralık ayında müzakerelerin başlatılması kararı alacaklardır. Dolayısıyla Türkiye'ye, Kopenhag'da "Ekim 2004'e kadar bir süre tanınmıştır."

Peki sonuç tatmin edici midir?

İtiraf edelim ki hayır! Ama, eğer siz bir müzakere tarihi beklentisi içine girer ve bu beklentiyi de "bile-rek" ve "pazarlık yaparım kurnazlığı ile", 2003 yılı olarak gösterirseniz, Kopenhag sonucunun "tatmin edici" olmadığını söyleyebiliriz. 3 Kasım seçimlerinden sonra iktidara gelen AKP hükümeti, AB çevrelerini şaşırtan bir biçimde Türkiye'nin AB sürecine sahip çıktı ve tek tek AB başkentleri turlanarak "müzakere tarihi beklentisi" konusunda ısrarcı oldu. Ancak iki alanda taktik hatası vardı. Birincisi, AB içindeki "ABD karşıtlığı"nın bugüne kadar görülmemiş şekilde had safhada olduğu göz ardı edildi. Ya da fark edilmedi. Müzakere beklentisi için ABD desteği, hatta bunaltıcı baskısı istendi. Bu durum AB içinde ters tepti ve daha geride olabilecek bir tarih, ya da süre ileriye atıldı. Öncelikle Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac ve Almanya Başbakanı Gerhard Schröder, "AB ile ilgili kararı ABD veremez" tepkilerine neden oldu. İkincisi ise, "pazarlık yaparız kurnazlığı" içinde 2003 tarihinde ısrarcı olunmasıydı. Eğer beklentilerle durum değerlendirilmesi yapılırsa, sonuç tatmin edici olmadı.

Ancak bu beklenti "sanal" bir beklentiydi ve bu nedenle Kopenhag'da "hayal kırıklığından söz edilemez", başarısızlık denilemez. Türkiye'nin üyeliği rayına oturmuştur. AB ülkeleri, Helsinki sürecini çok daha güçlü bir şekilde teyit etmişlerdir.

Kıbrıs konusu

Kopenhag zirvesinin "hezimet" olarak nitelendirilebilecek olan konusu Kıbrıs olmuştur. Hem Kopenhag öncesi, hem de Kopenhag "sırası"nda sürdürülen politikalar, Kıbrıs konusunda Türkiye'nin "yenilgisi" ile sonuçlanmıştır.

Biz ne diyorduk, ne oldu?

"1960 anlaşmalarına göre Kıbrıs, 'garantör ülke' olma sıfatıyla Türkiye'nin de üyesi olmadığı bir uluslararası kuruma üye olamaz."

Gerçekleşti ve kimse sesini çıkaramadı.

Biz ne diyorduk?

"Kıbrıs'ı AB adayı ilan etmekle 'katalizör' rolü oy-

nadığınızı iddia ediyorsunuz. Ve yanıyorsunuz. Bu durum çözümü imkansızlaştırıyor."

İtiraf edelim ki, Kıbrıs'ın AB'ye adaylığı ve müzakerelerin başlatılması, çözüm yolunda gerçekten de "katalizör" görevi gördü. Hem Kıbrıslı Rumları, hem de Kıbrıslı Türkleri ateşledi.

Biz ne diyorduk?

"Eğer Güney Kıbrıs'ı üye olarak kabul ederseniz, Kuzeyin ilhakı gündeme gelir."

Türkiye'de kimse şimdi "ilhak" ya da "entegrasyon" gibi sözcüklerden bahsetmiyor. Hatta "Kıbrıs politikamıza yeni bir ayar getirme ihtiyacı duyduk" deniyor.

Biz ne diyorduk?

"Güneyi üye yaparsanız, Kuzeyi unutun."

Bugün gelinen nokta ise tam tersi... Kıbrıs Türk halkı, yeşil hat sınırlarını zorlamaya başladı ve çözümsüzlük bir gün bu hattın Kıbrıslı Türklerin eliyle yıkılacağını gösteriyor. AB Komisyonu yetkilisi Günter Verheugen'e, yaklaşık bir buçuk yıl önce bu soruyu sormuş ve "Güneyin üyeliği olursa, Kuzey hiçbir zaman çözüme yanaşmaz" demiştim. O da "Kıbrıslı Türkleri unutuyorsunuz. Çözümü onlar zorlayacaklar" demişti. Haklı çıktı.

Biz ne diyorduk?

"Kuzeyde kurulmuş bir devlet vardır. Bu devletin tanınması yönünde çaba gösterilmeli."

Maalesef KKTC'yi Ankara'nın dışında hiçbir devlet tanımadı.

Biz ne diyorduk?

"Türkiye garantör ülke olma sıfatıyla Ada'ya müdahale etmiştir."

Doğru... Ama tamamen haklı olan bu müdahale sonrasında orada bir "devlet kurma" eylemi, Türkiye'nin garantör ülke konumuna zarar vermiştir.

Biz ne diyorduk?

"Kıbrıs'ta ver-kurtul olmaz."

Kuzey Kıbrıs toprağı Türkiye'ye mi aittir ki ver-kurtul olsun? Türkiye o toprağı kendi topraklarına katma niyetinde midir? Öyle bir niyet varsa neden 30 yıl beklenmiştir? Sonra bu niyet, Atatürk'ün "mısak-i milli sınırlar" sadakatine ters düşmüyor mu?

Kimin toprağını kime vereceksiniz de, "ver-kurtul"cu konumuna düşeceksiniz?

Biz ne diyorduk?

"Annan planı, Türkleri azınlık konumuna düşürüyor. Soykırım yaşanabilir"

Düşünebiliyor musunuz, Kıbrıs Türk halkı bu plana bağlı olarak bir çözüm bulunmazsa, soykırım yapacağını söylediğimiz halka, yani Rumlara sığınacak

ve "Kıbrıs vatandaşı" olarak güneyde yaşayacak.

Olmadı, olmadı, olmadı...

Sonunda kabul edelim ki, Kıbrıs konusunda bu güne kadar sürdürülen söylemlerin hiç biri tutmadı.

Ya da bu söylemler sayesinde zaman kazanıldı ve masanın üstünde "Annan planı" bulundu.

Ama; söylemleri, politikaları tutmayan bir ülke konumuna düşüldü. Orası da başka...

Gelelim "Annan planı"na...

Bir iki rötuş yapılması halinde, 1963'den beri devam eden sorun ortadan kalkabilir ve Ada sorununa kalıcı bir çözüm gelebilir.

Unutmayalım ki, Rum tarafı Denktaş'ın gözünün içine bakıyor ve anlaşmayı reddetmesini bekliyor. Çünkü planın büyük bir bölümü, Rumların hiçbir zaman kabul etmeyeceğini belirttiği unsur-

AB'nin baskısıyla adım atma ve hep "son dakikaya bırakma" tavrından vazgeçilmelidir. Unutmayalım ki, AB'nin "siyasi kriterleri" Türk halkının yararınadır. Türk siyasetçilerinin dilinde hep yer eden, "Biz bu reformları AB için değil, kendi insanımız için yapıyoruz" ifadesini, hiç değilse artık gerçekten uygulamanın zamanı gelmiştir.

lardan oluşuyor.

Hatta daha da ileri gidelim. Türk tarafı bu anlaşmayı imzaladığı taktirde, Güney'de yapılacak olan bir referandumdan "evet" oyu çıkmayabileceğini de göz önüne almak gerekiyor.

Sonuçta, yıllardan beri "hamasi nutuklarla" birbirimizi aldattık ama, ortaya Türklerin haklarını savunan "Annan planı" çıktı. Bari şimdi yanlış yapmayalım.

Yarın ne olacak?

Aslında Türkiye'nin AB ile ilişkilerde "doğrudan bağlantılı" olmasına rağmen Kıbrıs konusunu bir yana bırakacak olursak, Kopenhag zirvesi Türkiye'nin önüne iki yıllık bir süre koydu. Yapılacak şey, bu iki yıllık süreçte, AB Komisyonu ile birlikte çalışmak. Sonuçta AB Komisyonu'nun Ekim 2004'te yayınlayacağı rapor, AB liderleri için müzakere kararında "belirleyici" olacaksa ki öyle, o halde Türk hükümeti, AB Komisyonu ile aynı masada, yan yana ve birlikte bu çalışmayı yapmak ve eksiklikler ne ise birlikte tamamlamak zorunda...

Şimdi AB Komisyonu, Türkiye'ye "yeni bir yol haritası" sunacak. Hiç beklemeden bu yol haritasını; Türkiye'nin "ulusal programı" olarak kabul edip art arda adımları atmak gerekiyor. AB'nin baskısıyla adım atma ve hep "son dakikaya bırakma" tavrından vazgeçilmelidir. Unutmayalım ki, AB'nin "siyasi kriterleri", Türk halkının yararınadır. Türk siyasetçilerinin dilinde hep yer eden, "Biz bu reformları, AB için değil, kendi insanımız için yapıyoruz" ifadesini, hiç değilse artık gerçekten uygulamanın zamanı gelmiştir.

Unutmayalım ki, Helsinki belgesinde var olduğu üzere, 2004 yılı "sınır ihtilaflarının giderilmesi" gereken tarihtir. 1999 Aralık'taki Helsinki zirvesinde AB liderleri, Ege sorununu kastederek, sınır ihtilaflarının giderilmemesi halinde Lahey Adalet Divanı'na sorunun götürülebileceğini belirttiler. Sonuçta Türkiye'nin bu sorunla da karşılaşmayı göze alması gerekiyor. Kıbrıs konusunda yapılan hata Türk-Yunan anlaşmazlıkları konusunda tekrarlanmamalıdır. 2004 yılından önce bu sorunu çözmeye yönelik başlatılacak ikili temaslar, Aralık 2004'teki zirveye bırakılıp, yine "son dakika pazarlığı" havası yaratılmamalıdır.

Türkiye'nin üyelik süreci Kopenhag'da rayına oturmuştur ve bunu hızlandırmak artık Türkiye'nin elindedir. AB'nin ise asli görevi, kendi kamuoyunu artık Türkiye'nin üyeliğine hazırlamak olmalıdır.

Zeynel Lüle

Gazeteci/Hürriyet-CNN Türk Brüksel Muhabiri

İstenilenden az, beklenilenden iyi, korkulandan uzak

Mensur Akgün

Kopenhag zirvesinden Türkiye'nin istediğinden az, beklediğinden iyi, korktuğundan uzak bir sonuç çıktı. Türkiye 2003 yılı bitmeden üyelik müzakerelerinin açılmasını istiyordu. Ancak 2004 sonunu kopartabildi.

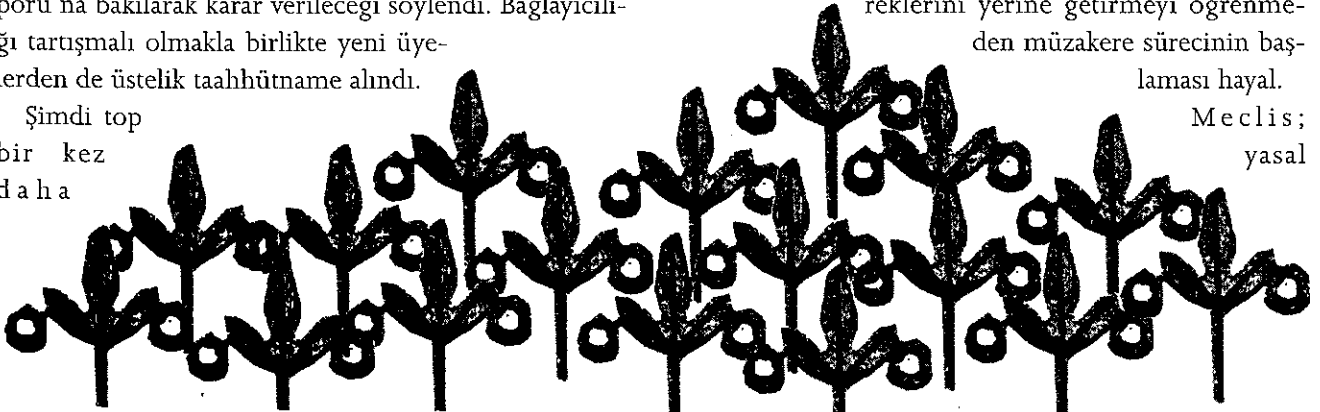
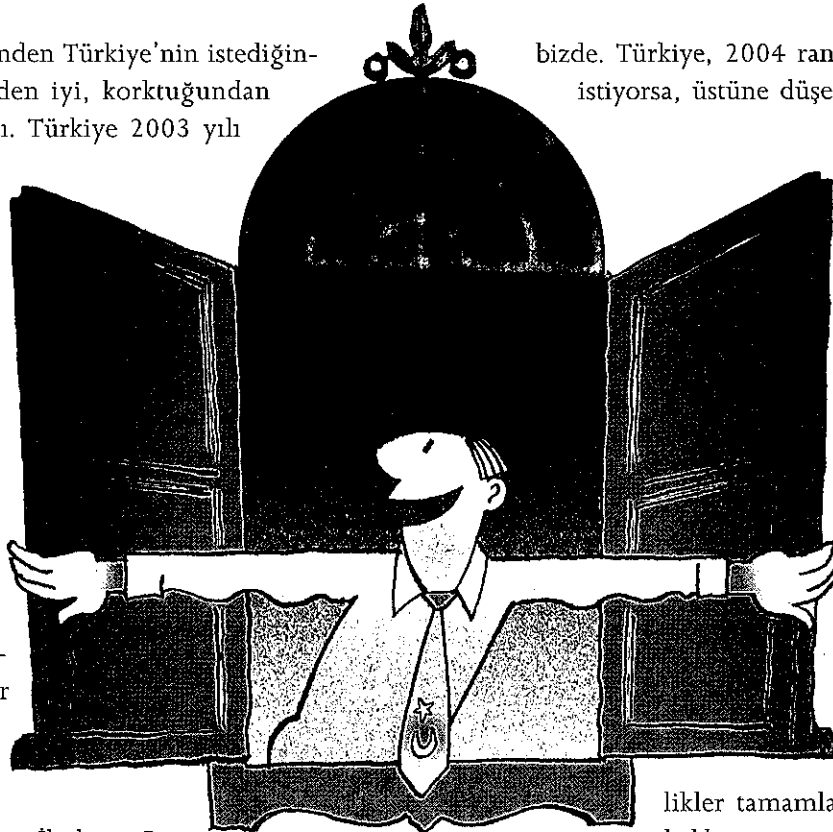
Kültürel nedenlerle genişleme sürecinden dışlanabileceğinden korkuyordu. Tam tersine adaylığı Kopenhag'da bir kez daha tescil edildi. Üyelüğünün diğer adaylar gibi gerçekleşeceği, 2004 yılı sonunda toplanacak zirvede Komisyon'un, İlerleme Raporu'na bakılarak karar verileceği söylendi. Bağlayıcılığı tartışmalı olmakla birlikte yeni üyelere de üstelik taahhütname alındı.

Şimdi top bir kez daha

bizde. Türkiye, 2004 randevusunu yakalamak istiyorsa, üstüne düşen sorumlulukları yerine getirmek, 2002 İlerleme Raporu'nda ve hazırlanacak yeni Katılım Ortaklığı'nda belirlenecek eksikliklerini tamamlamak zorunda.

Her ne kadar Kopenhag zirvesi öncesinde herkes sesini kısmış ve sanki siyasi kriterler tamamen yerine getirilmiş gibi davrandıysa da, hala eksiklerimiz var ve bu eksiklikler tamamlanmadan, yani insan haklarına saygıyı, demokrasinin gereklerini yerine getirmeyi öğrenmeden müzakere sürecinin başlaması hayal.

Meclis; yasal

düzenlemelerin yapılması, hükümet; hayata geçirilmesi, sivil toplum örgütleri; bunların takip edilmesi için çalışmak zorunda. AB üyesi olmak istiyorsak basına ve askerlere de görev düşüyor.

Basın, geleneksel popülist refleksleriyle manşet atmayı sürdürür, "halkın hoşuna bu gider" diye düşünürse, Alman vakıflarının casusluk yaptığı iddiasıyla yargılanmasının eleştirilmesini "tehdit" başlığıyla vermeyi sürdürürse, Türkiye'de reform yapmak çok güçleşir.

Askerler de Türkiye'nin mevcut vesayet rejimi ile dışarıda tam bir demokrasi olarak algılanmasının imkansız olduğunu görmeli. Özellikle de var olan önyargıları pekiştirecek söylem ve eylemlerden kaçınmalı.

Bunun dışında Kıbrıs sorununun çözümü için samimiyetle çaba harcamak, Ege'deki sorunlar için Yunanistan'ı masaya çekebilmek, iki ülke arasındaki uzlaşma ruhunu yaşatmak da şart. Çözumsuzlük ne bizim, ne de Kıbrıs Türk toplumunun çıkarına. Kıbrıs sorununu çözmemiş bir Türkiye'nin, AB'ye üyelik perspektifi zarar görür, başı; Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletler ile derde girer, Rum lobisi ile sürekli uğraşmak durumunda kalır.

Ancak tüm bunları yapmamız da yetmez. Türkiye eski ve yeni diğer adaylardan farklı olarak Avrupa kamuoyuna da hitap edecek yöntemler bulmak, bir yandan kendini değiştirirken diğer yandan da Avrupa'yı değiştirmek zorunda.

Türkiye dinini, inancını, kültürünü, tarihini değiştiremez. Fakat Avrupa'ya, değerlerini içselleştirdiğini gösterebilir. Türkiye'nin deniz, kum, göbek ve şiş kebap ibaret olmadığını anlatmaya çalışabilir. En azından kullandığı argümanları gözden geçirip, sendikaların ve işçilerin paniklemesine yol açan "genç nüfus" laflarını bir kenara bırakabilir.

Askeri gücünü bir tehdit unsuru olarak göstermekten vazgeçip istikrar sağlayıcı etkisine daha sık referans verebilir. Bosna, Kosova, Afganistan operasyonları, özellikle de ISAF komutanlığını Türkiye tarafından üstlenilmesi ön plana çıkartılabilir. Yıllardır haklı nedenlerle köstek olduğumuz AGSP'nin oluşumuna destek olunabilir.

Avrupa kamuoyunun, Türkiye'ye karşı tarihten,

propagandadan, kendi eksikliklerimizden kaynaklanan önyargıları hepimizin malumu. Kimin ne dediğini ve ne demek istediğini çok iyi biliyoruz. Alman Hristiyan Demokratları'nın (CDU/CSU) Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğu da sır değil. Bunu seçim malzemesi yapmaktan bile çekinmiyorlar.

Ancak önyargılardan şikayet edip oturmakla bir yere varamayız. Bunları veri olarak almak ve lehimize değiştirmek gerekiyor. Kendimizi tıpkı bir mal gibi pazarlamalıyız. Akıllıca yapılacak bir imaj kampanyası demokratik ve insan haklarına saygılı Türkiye'yi en karamsar Avrupalı'ya bile satar. Coğrafi önemimiz ve Avrupa'nın güvenlik boyutuna yapacağımız katkılarla da Türkiye'yi stratejik düzlemde vazgeçilmez kılabiliriz.

Türkiye partisiyle, sendikasıyla, meslek odasıyla, üniversitesiyle, sivil toplum örgütüyle Avrupalı muhataplarıyla ilişkilerini geliştirmek zorunda. TOBB ve IKV önderliğinde 27 Kasım 2002'de Brüksel'de gerçekleştirilen sivil toplum buluşması kurumsallaşmalı. Yılda en az iki kez farklı temaları tartışmak üzere Brüksel'de buluşulmalı.

Yunanistan'ın dönem başkanlığı da gerek coğrafi yakınlık, gerekse aramızdaki sorunların giriftliği yüzünden büyük fırsatlar sunuyor. CHP ve AKP ise partiden partiye temasları sıklaştırmalı. Baykal, siyasi risk alıp Kopenhag'dakinden farklı bir tavır sergilemeli, bundan sonraki zirvelerde muhalefet de boy göstermeli. AKP de bir an önce liberallerle mi, yoksa Hristiyan demokratlarla mı işbirliğine gideceğine karar vermeli.

Avrupa'yı değiştirmenin ancak kendimizi değiştirmekle mümkün olduğunu da unutmamalıyız. AB'den tarih talep edildiğinde bir araya gelen sivil toplum örgütleri Türkiye'nin değişimine de destek vermek zorunda. Henüz, Kopenhag siyasi kriterleri karşılanmadı. Ne yasal alt yapı tamamlandı, ne de uygulamadaki sorunlar giderildi. Akıp giden gündem içinde sürüklenip duruyoruz.

Sırada Kıbrıs, belki ondan da önce Irak'a yapılacak bir müdahale, belki bir başka ekonomik kriz, belki de yeni bir siyasi cinayet var. Sivil toplum ilgisini şimdi kaybettiler bile. Herkes gündelik rutine döndü. Oysa daha önümüzde kendimizi ve muhataplarımızı değiştirmek için yapmamız gereken çok şey var.

Beklenenler ve taahhütler

Sıkıcı olmakla birlikte, AB'nin bizden beklediklerini ve bizim yapmaya söz verdiklerimizi kısaca hatırlamakta yarar var. Bilindiği gibi 4 Aralık 2000 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), Türkiye'nin kısa vadede "BM Genel Sekreteri'nin Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulunması sürecini başarılı bir sonuca bağlamaya yönelik çabalarını güçlü bir biçimde desteklemek" dışındaki 10 alanda yasal düzenlemelerini gözden geçirmesinin gereğine işaret etti. KOB'a göre Türkiye'nin:

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi doğrultusunda ifade özgürlüğünün kullanılması için yasal ve anayasal güvenceleri güçlendirmesi;
2. Dernek kurma özgürlüğü ve barışçı toplantı hakkını güvence altına alması;
3. İşkenceye karşı mücadeleyi güçlendirmesi ve Avrupa İşkenceyi Önleme Sözleşmesi'ne uyum sağlaması;
4. Mahkeme öncesi gözaltılarla ilgili uygulamaların Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İşkenceyi Önleme Komitesi tavsiyeleri doğrultusunda uyumlulaştırması;
5. Yeniden yargılama olanaklarının güçlendirilmesi;
6. İnsan hakları konusunda yetkililerin eğitilmesi;
7. Devlet Güvenlik Mahkemeleri de dahil olmak üzere mahkemelerin işleyiş ve etkinliğinin uluslararası standartlara uygun olarak iyileştirilmesi;
8. Ölüm cezası ile ilgili fiili moratoryumu devam ettirmesi;
9. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendi ana dillerinde televizyon ve radyo yayını yapmalarını yasaklayan her türlü yasal hükmü kaldırması;
10. Bölgesel dengesizliklerin azaltılması, özellikle Güneydoğu'daki durumun iyileştirilmesi için kapsamlı bir yaklaşım geliştirilmesi gerekmektedir. AB, orta vadede de Türkiye'den Yunanistan ile arasındaki sorunları barışçı şekilde çözmek için çaba harcamasını talep etmenin yanı sıra:

1. Hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın ve dil, ırk, renk, cinsiyet, politik düşünce, felsefi inanç veya dinlerine bakılmaksızın tüm bireylerin bütün insan hakları ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanmalarının güvence altına almasını; düşünce, vicdan ve din özgürlüklerinden yararlanma koşullarının daha

da geliştirmesini;

2. Anayasasını ve diğer ilgili mevzuatını, bütün Türk vatandaşlarının hak ve özgürlüklerini Avrupa İnsan Haklarının Korunması Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi güvence altına alan bir bakış açısıyla, tekrar gözden geçirmesini ve bu tür yasal reformların uygulanmasının ve Avrupa Birliği üye devletlerinin uygulamalarıyla uyumun sağlanmasını;

3. Ölüm cezasını kaldırmasını, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Numaralı Protokolü'nü imzalayıp onaylamasını;

4. Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesini, Tercihli Protokolü'nü ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ni onaylamasını;

5. Cezaevlerindeki gözaltı koşullarını Birleşmiş Milletler Hükümlü ve Tutukluların Muamelesinde Gözetilecek Standard Asgari Kurallar ve diğer uluslararası normlara uygun hale gelecek şekilde düzenlemesini;

6. Milli Güvenlik Kurulunun hükümete bir danışma organı niteliğindeki Anayasal rolünün Avrupa Birliği üye ülkelerinin uygulamalarıyla uyumlulaştırmasını;

7. Güneydoğudaki olağanüstü hali kaldırmasını;

8. Kültürel çeşitliliğin sağlanması ve kökenlerine bakılmaksızın tüm vatandaşların kültürel haklarının güvence altına alınması için bu hakların kullanılmasını engelleyen her türlü yasal hükmün kaldırmasını istemektedir.

Türkiye ise, 19 Mart 2001 tarihli Ulusal Program'da (UP), siyasi, idari ve yargı reformlarına ilişkin çalışmalarını 2001 yılında hızlandıracığını ve önerilerini mümkün olan en kısa zamanda TBMM'ye sunacağını taahhüt ederek, amacının "özgürlükçü, katılımcı, güvenceli, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılan Anayasa ve yasa hükümlerinin, Türkiye'nin uluslararası taahhütleri ile AB standartları temelinde daha da geliştirilmesi" olduğunu belirtmişti.

UP'a göre Türkiye, "insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü alanlarında kaydedilecek gelişmeleri sürekli olarak izleyecek, AB müktesebatına uyum çalışmalarını düzenli şekilde değerlendirecek ve bu çalışmaların hızlandırılması için gerekli tüm önlemleri alacaktı." Bu amaçla UP, yapılacakların detaylı bir dö-

kümünü çıkartarak Türkiye'nin insan hakları alanındaki eksikliklerinin giderilmesi için yol haritası çıkartıldı.

Herşeye rağmen yapılanlar

57. hükümet kendi çizdiği bu haritaya büyük ölçüde uydu, yeterli olmamakla birlikte kayda değer ilerlemeler kaydetti ve Anayasa değişikliklerinin, üç uyum paketinin, Medeni Kanunu'nun TBMM'den geçmesine öncülük etti. Özellikle 3 Ağustos 2002 tarihli 4471 sayılı yasa ile gerçekleştirilen değişiklikler, ülkenin içinde bulunduğu durum ve koalisyonun yapısı göz önüne alındığında radikal kararlar içermektedir.

Koalisyon ortaklarından biri, uyum yasalarını Anayasa Mahkemesi'ne sevk ederken, idam cezası kaldırıldı, ana dilde eğitim hakkının sağlanması için adımlar atıldı, TCK'nın ünlü 159. maddesi değiştirildi, Dernekler Kanunu'nun yasaklayıcı hükümleri hafifletildi, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun kısıtlayıcı maddeleri yeniden düzenlendi, Lozan azınlıklarının vakıflarının haklarının korunması için Vakıflar Kanunu'nda değişiklik yapıldı.

Eksikler ise çok

Ancak KOB'da ifadesini bulan ve UP'da da gerçekleştirileceği söylenen reformların tamamı ne yazık ki gerçekleştirilemedi. Gerçekleştirilenlerden bazıları da göstermelik ve varolan sorunları çözmekten uzaktı. Örneğin Lozan azınlık cemaatlerinin vakıflarının taşınmazlarına ilişkin sorunların çözümü için yapılan düzenleme, hem Anayasaya hem de Lozan Antlaşma-

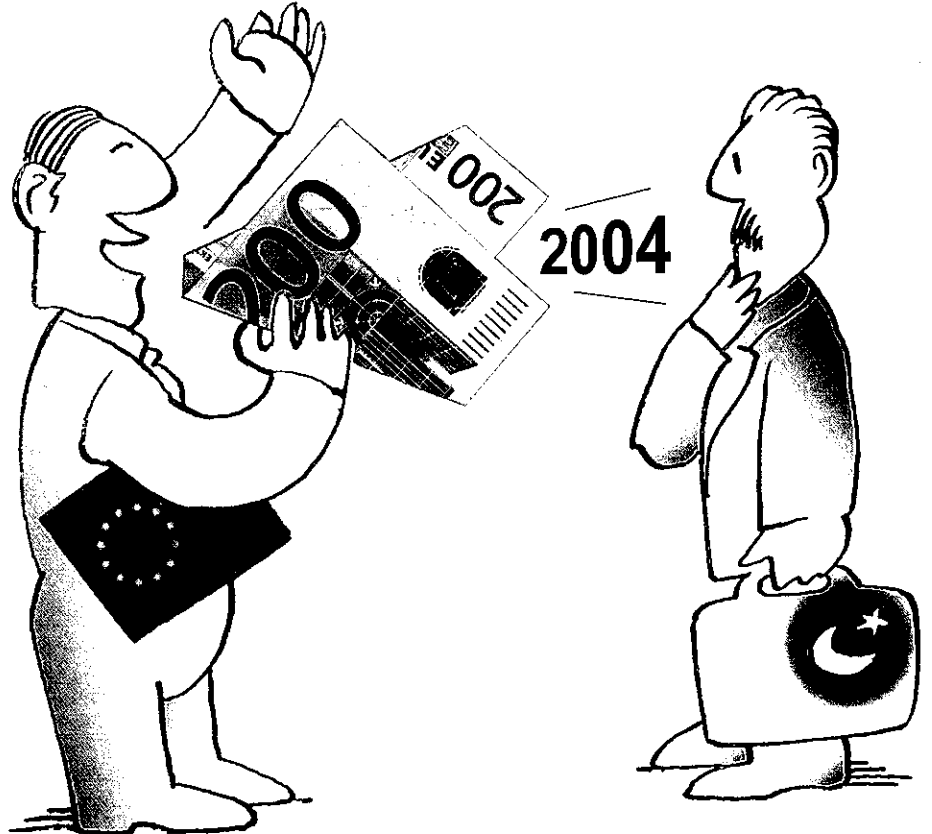
sı'na aykırıydı. Üstelik yasanın uygulamasına ilişkin çıkartılan yönetmelik de yasaya aykırıydı.

Zaten Komisyon tarafından 9 Ekim tarihinde yayınlanan 2002 Türkiye İlerleme Raporu da bu eksikliklerin pek çoğunun altını çizdi. Raporda diğerlerinin yanı sıra, işkencenin önlenmesine ilişkin yeterli önlemin alınmadığı, F-tipi cezaevlerinde sorunların sürdüğü, ifade özgürlüğünün önündeki engellerin tam olarak kalkmadığı, basın özgürlüğünün henüz sağlanamadığı, dernekler kanununda yapılan düzenlemelere karşın genel kısıtlayıcı yapısının sürdüğü belirtildi.

Ayrıca Türkiye'nin rapora konu olan dönemdeki uygulamaya ilişkin sorunlarına da değinildi. Kopenhag zirvesi öncesinde 58. hükümet son bir atak yaparak demokratikleşme ve insan haklarının iyileşmesi yolunda adımlar attı. Fakat hala yapılması gerekenler var. Türkiye işkencenin tamamen önlenmesi, ifade özgürlüğünün önündeki engellerin kalkması, askerlerin siyaset üstündeki etkisinin azaltılması için hükümetin ve meclisin sivil toplum tarafından cesaretlendirilmesi şart.

Türkiye eski ve yeni diğer adaylardan farklı olarak Avrupa kamuoyuna da hitap edecek yöntemler bulmak ve bir yandan kendini değiştirirken diğer yandan da Avrupa'yı değiştirmek zorunda.

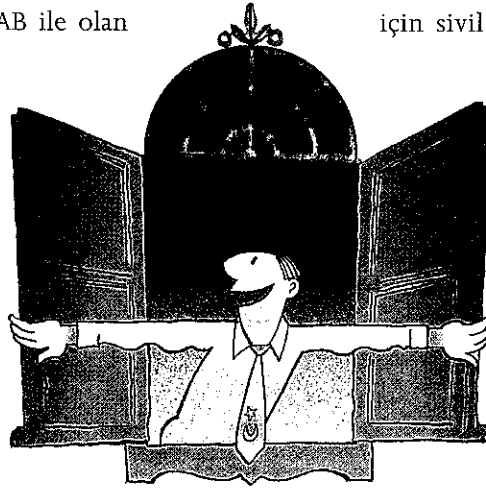
Türkiye dinini, inancını, kültürünü, tarihini değiştiremez. Fakat Avrupa'ya, değerlerini içselleştirdiğini gösterebilir.

58. hükümet, reformların yapılması konusunda kararlı görünüyor. Hükümet programı, yapılan açıklamalar, yeni reform paketleri ve çalışmalar cesaret verici. Buna rağmen gündemin kolayca değişebileceğini sürekli hatırd tutmakta yarar var. Irak sorununun gireceği mecra, Kıbrıs'taki gelişmeler, Ege'deki en ufak bir gerilim, gündemi alt üst edebilir. İleriki yıllarda hukuk fakültelerinde emsal olay olarak okutulmaya aday Alman Vakıfları davasının seyri de bütün parametreleri değiştirebilir.

Bunların arasında Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerini etkileyebilecek en temel sorun Kıbrıs. Annan planı, Türk tarafının siyasal eşitliğe, egemenliğe, iki kesimliliğe, garantilere ilişkin beklentilerini büyük ölçüde karşılamakla birlikte hala pazarlık edilmesi gereken noktalar içeriyor.

Denktaş, haritalardan, dönencek göçmen sayısından, temsile ilişkin detaylardan memnun

ABD'nin Irak konusundaki taleplerine direnmesi, Türk tarafının elini ciddi bir şekilde zayıflatıyor. Denktaş'ı masadan kaçmamaya ikna için yapılan her şey aynı zamanda barış şansını da azaltıyor.

Kaybedecek zaman yok

Ancak sorunlar bizi yılddırmamalı. Türkiye'yi AB üyesi olarak görmek isteyen herkes elbirliği ile çalışmak, Kopenhag öncesindeki dayanışmayı sürdürmek zorunda. Türkiye'nin ve Avrupa'nın değişmesi için sivil topluma büyük sorumluluk düşüyor.

İş sadece eleştirmekle de bitmiyor. Türkiye'nin eksiklikleri konusunda yapıcı öneriler geliştirmek, hükümete sunmak, meclisle birlikte çalışmak şart. Üstelik yapılanların da AB'ye anlatılması, kamuoylarına mal edilmesi gerekiyor.

Kıbrıs konusunda ise vakit geçirmeden sloganlardan arınmış, iki tarafın görüşlerini

İş, sadece eleştirmekle de bitmiyor. Türkiye'nin eksiklikleri konusunda yapıcı öneriler geliştirmek, hükümete sunmak, meclisle birlikte çalışmak şart. Üstelik yapılanların da AB'ye anlatılması, kamuoylarına mal edilmesi gerekiyor.

değil. Hatta pek çoklarına göre çözüm olsun diye de bir arzusu yok. Rum tarafı ise neredeyse planın tüm temel prensiplerine karşı. Rumlar büyük bir çoğunlukla planın reddedilmesini istiyor. Türkler ise büyük bir çoğunlukla kabulünü.

Pazarlık tekniği açısından baktığınızda Türk tarafının çözüm talebi kendi çıkarlarının müzakere masasında korunmasını güçleştiriyor. Üstelik Rumların, planı bu haliyle kabul etmesi imkansız görüldüğünden, üçüncü tarafların baskısının KKTC ve Türkiye üstüne yoğunlaşması olasılığı artıyor.

Rumlara, Kopenhag'da açık çek verilmesi, dönem başkanlığının Yunanistan'da olması, Türkiye'nin

dikkate alan, BM ve AB yetkililerinin bakış açılarını yansıtan çalışmalar üretilmeli. Çözüm ve çözümsüzlük durumunda Türkiye'nin ve KKTC'nin neler kaybedebileceği, Avrupa Konseyi ile ilişkilerin hangi mecraya gireceği, üyelik sürecimizin nasıl etkileneceği, hatta çözümün Doğu Almanya'ya benzer şekilde gerçekleşmesi olasılığı dahi masaya yatırılmalı. Ama bunlar çok çabuk yapılmalı. Çünkü kaybedecek zaman hiç yok...

Dr. Mensur Akgün
İstanbul Kültür Üniversitesi Öğretim Üyesi,
TESEV Dış Politika Direktörü

Şirket ceplerini ekonomik konuşturarak tarife:

ŞirketimCELL

Şirket cepleri arasındaki yoğun konuşmalar için yepyeni ve ekonomik bir tarife yarattık. Üstelik bu tarifeye MobilŞirketCell ve BizimŞirketCell'in avantajlarını da ekledik. ŞirketimCell ile artık şirkete kayıtlı cep telefonlarıyla daha indirimli konuşabilirsiniz.

Bilgi için (0212) 313 0 313'ü arayabilirsiniz. Ya da www.turkcell.com.tr ye girebilirsiniz.

TURKCELL
KURUMSAL HİZMETLER

Türkiye'nin mahkum olduğu senaryo Ekonomide ve demokraside

Bahadır Kaleağası

AB Konseyi'nin 13 Aralık 2002 tarihli sonuç bildirgesi hakkında uluslararası gözlemciler ve medyanın yorumu tek bir cümlede özetleniyor:

- "Avrupa Birliği, Türkiye'ye evet, fakat hemen değil" dedi.

Eğer ikinci bir cümle daha eklemek gerekirse:

- "Şu an ne sen hazırsın ne de ben" mesajını verdi.

AB'nin bakış açısı

AB siyasi çevreleri bu kararı, Türkiye'nin tam üyelik perspektifini kesinleştiren, ve "Türkiye Avrupalı mı?" tartışmasına resmi açıdan son koyan bir aşama olarak görüyorlar. Türkiye ile müzakere sürecini olabildiğince erteleme eğilimlerinin temelinde ise, AB içinde dört sorun keşiliyor:

1. **Genişleme** : On yeni üyenin katılımının kurumsal ve ekonomik etkilerinin AB içi dengelerde sindirilmesi ve halk nezdinde benimsenmesi.

2. **Derinleşme**: Avrupa'nın Geleceği Kurultayı'nın üzerinde çalışmakta olduğu yeni AB anayasasının, üye ülkelerde referandumlarda kabul görmesi. Ret eğilimlerinin güçlenmesinin başta Euro'nun istikrarı olmak üzere ekonomiye olumsuz etkileri.

3. **Ekonomik sorunlar**: Ekonomik büyümenin %2 seviyesinin altına düştüğü bir konjonktürde, hükümetlerin gerekli yapısal reformları yapmakta sosyal tepkiler nedeniyle zorlanmaları.

4. **Türkiye'nin imajı**: Yıllar boyunca, insan hakları ve demokrasi açısından Türkiye'nin görüntüsü ve uluslararası saygınlığının çok olumsuz etkilenmesi. Son demokratik reformların çok yeni olmaları nedeniyle henüz AB kamuoyu nezdinde bu algılamının düzelmemiş olması. Bu durumun AB siyasetçilerinin Türkiye'ye yaklaşımlarına yansımaları.

Belirleyici etken: AB kamuoyu

Türkiye'nin AB üyeliğine gazete makaleleri ve televizyon demecleriyle çok açık destek veren Fransa eski Başbakanı ve

Avrupa Parlamenti Michel Rocard'ın da analizlerinde vardığı bir sonuç var: "AB kamuoyunun Türkiye'yi algılayışı değişmediği sürece, AB liderleri bu ülke hakkında gerekli cesur kararları alamazlar." AB kamuoyu, Türkiye konusunda dört temel yanlış bilgiye dayalı bir yaklaşım içinde:

1. **Nüfus**: "Türkiye'nin nüfusu çok yakında 100 milyon olacak."

Nüfusun bugünkü 69 milyon seviyesinden otuz yıl içinde 85 milyona, yani Almanya seviyesine çıkacağına dair veriler, AB medyası ve siyasi analizlerine yeterince temel olmamakta. Halbuki, Türkiye'nin uzun sürecek olan tam üyelik sürecinde, AB de iç yapısında değişerek, yeni bir geniş nüfuslu üyeyi daha rahat alabilecek konuma gelecek.

2. **Göç**: "Türkiye'nin AB üyeliği, göçmen akımı sonucunu doğurur."

Tüm kamuoyu yoklamalarında, AB vatandaşlarının Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkan kesiminin (ortalama %55) en başta gelen gerekçesi, aslında bir mantık hatasına dayanıyor. Çünkü bugün söz konusu olan uzun bir müzakere sürecinin başlamasıdır. Bu sürecin sonucunda, işçilerin serbest dolaşımı gibi sorun olmaya devam edebilecek alanlarda on-onbeş yıllık geçiş dönemlerinin kararlaştırılması olağan. Dolayısıyla yirmi yıldan daha fazla bir süre sonra gündeme gelecek bir sorunun, bugün AB kamuoyunun olumsuz tavrına temel olarak, siyasi yaklaşımları etkilemesi çok yanlış bir denklem oluşturmaktadır.

3. **Demokrasi**: "Türkiye demokratik kültürden yoksun, insan ve azınlıklarına saygısız ve İslamcı olma eğilimli bir ülkedir."

Bu yargının temelinde Türkiye'nin AB'ye tam üyelik başvurusu yaptığı 1987 yılından geçen yıla kadar, Avrupa'nın ve Soğuk Savaş sonrası küresel dengelerin siyasi boyutunu kavrayamayan bir anlayışla yönetilmiş olması bulunmaktadır. Avrupa medyasının Türkiye konusunda olumsuzlukları önplanda tutan habercilik yaklaşımı ve Türkiye karşıtı lobilerin kendi davalarını savunma yolunda Türkiye'nin demokra-

GÜÇLÜ DEVLET

tik zafiyetlerinden güç kazanmaları bu önyargıyı pekiştirdi. 3 Ağustos 2002'den beri ivme kazanan demokratik reformlar, henüz AB kamuoyunca yeterince algılanamadı. Bugün Türkiye'nin sivil toplumuyla, iktidarı ve ana muhalefetiyle ve Cumhurbaşkanı'nın önderliğinde artık demokratik reformlar üzerindeki siyasi tartışmayı geride bırakmış bir ülke olduğu gerçeğini, AB kamuoyu yavaş yavaş anlamaktadır.

4. Ekonomi: "Türkiye AB'ye ekonomik bir yüküdür."

Türkiye'nin AB ortalamasının altındaki kalkınmışlık seviyesi, doğal olarak AB kamuoyunda endişe yaratmaktadır. Fakat, müzakere sürecinin aday ülkelerin ekonomik kalkınması sonucunu da doğurduğu dikkate alınmamaktadır. Daha da önemlisi, Türkiye'nin AB'ye katkıları konusunda AB kamuoyunda bir çok gerekçe sıralanırken, ekonomik boyut göz ardı edilmektedir. Bu eksiklik, Türkiye'nin dış politikasında da gözlemlenmekte. Ekonomik büyüme potansiyeli, iç ve dış pazarları ve girişimciliği ile Türkiye'nin AB için ekonomik açıdan da bir artı değer oluşturması, yalnızca özel sektör ve siyasi çevrelerin bir bölümünde dikkate alınmakta, genel kamuoyu nezdinde tartışılmamaktadır.

Kaçınılmaz gerçekler

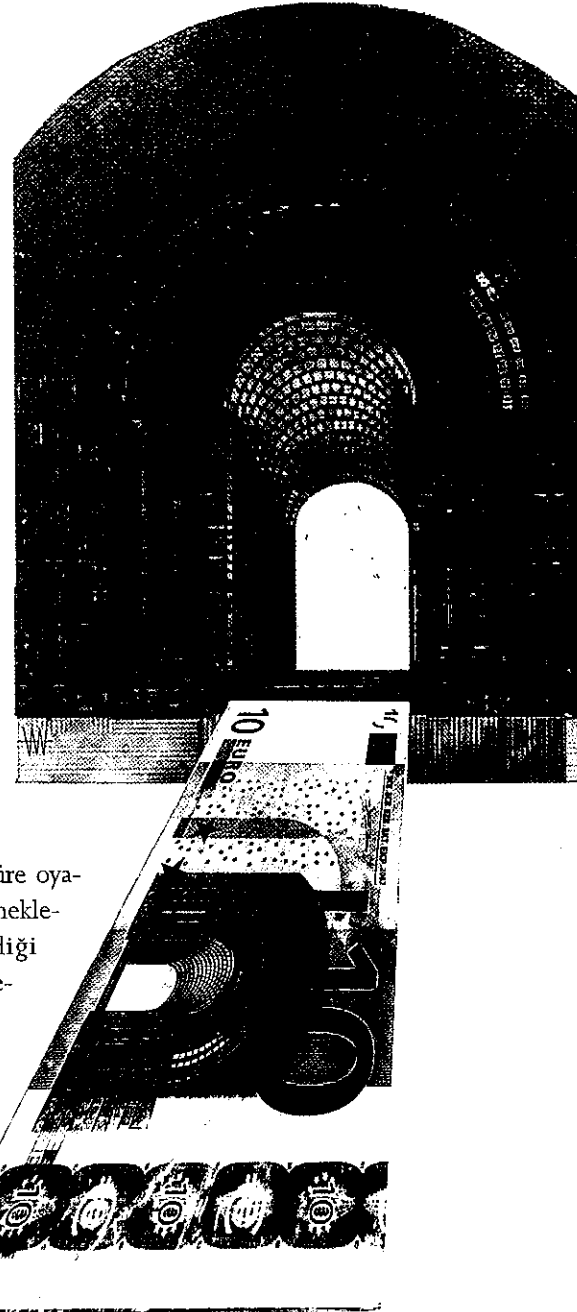
AB üyeliği sürecinde her aday ülke bir takım gerçekleri kabullenmek zorunda:

1. Dışarıdaki ülke: Üyelerine avantajlar sağlayan bir topluluğa giriş sürecinde, dışarıdakilerin, içeridekiler tarafından haksız ve baskıcı bir muameleye tabi tutulması olağandır. Bir kere bu süreçten geçen ülke, içeriye girdiği andan itibaren, daha öncekilerin kendileri için öngördükleri konuma ortak olmaktadır. Türkiye'nin NATO'ya sancılı geçen üyelik süreci buna bir örnek. İspanya, İsveç ve Polonya gibi ülkeler, AB ile müzakere öncesi ve boyunca çok kereler isyan etme noktasına gelmişlerdir.

2. AB ülkeleri ile sorunları olan ülke: AB ülkeleri, aday ülkeler ile olan ikili sorunlarını çözmek için bu konumlarını bir fırsat olarak görmekteler. Yunanistan ile Kıbrıs ve Ege so-

runlarımız bu bağlamda ister istemez AB dosyamızın bir parçası haline geldi. Sınır güvenliği, ekonomik çıkarları ve Euro alanıyla, Batı komşumuz artık Avrupa Birliği'dir. Bu durumdan kaynaklanan sancıların çaresi ise, AB'ye üye olmaktır.

3. Büyük ülke: AB içi güç dengelerinde demografik ağırlık tek kurumsal kıstastır. İki kere veto edilen İngiltere ve uzun süre oyalanan İspanya örneklerinin de gösterdiği üzere, büyük ülkelerin AB'ye girmesi sancılı bir süreçtir. Türkiye bu konumdaki tek aday ülkedir. Üyelikleri

2004'te gerçekleşecek olan on ülkenin toplam nüfusu 75 milyon. Bunun da yarısı zaten Polonya. Türkiye tam üye olduğu gün, bir Almanya'nın, Fransa'nın İngiltere'nin AB içi kurumsal kudretine kavuşacak. Tam üyelik sonrası yararlarını göreceği büyük ülke olma konumunun, üyelik öncesi zararlarına maruz kalması kaçınılmaz. Büyük ülkeler AB'ye alınmamakta, zorlayarak kendileri girmekteler.

4. Demokratik ülke: AB'ye üyelik müzakereleri için önkoşul olan Kopenhag siyasi kistaslarını yerine getiremeyen ülkeler için aslında oyun dışı kalma durumu söz konusu. Türkiye, bunca yıllık AB serüveninde, ilk defa 2002 yılında oyuna dahil olabilmek ve siyasi müzakerelere girebilme şansını yakalamıştır.

Kopenhag siyasi kistasları

Siyasi dengelerin AB üyeliği yolunda belirleyici önemine rağmen, aday ülkeler için tesis edilmiş olan katılım ortaklığı mekanizması ve Kopen-

hag siyasi kistasları, sonuçta kaçınılmaz olarak temel referanslardır. Türkiye'de bazen sanılan aksine, diğer aday ülkeler bu kistaslara uyarak müzakerelere başladılar. Bazı durumlarda birer eksikleri olsa bile, bunu çözme yoluna sokmuşlar ve yıllar boyu "özel koşulları" veya "onurlu üyelik" gibi kavram karmaşalarıyla bu önkoşulları sorgulamamışlardır. Bugün Türkiye için geline nokta, mutlaka AB Komisyonu'nun ilerleme raporunda Kopenhag siyasi kistaslarına yeterince uyduğu sonucunun çıkması sağlanmalıdır. Bu bağlamda üç önemli etkinlik alanı var:

1. Yasama: Ağustos ve Aralık 2002 paket reformlarıyla çok büyük bir aşama gerçekleşmiş ve çok az konuda açık kalmıştır. Bunlar arasında yargının reformu, uluslararası antlaşmaların üstünlüğü, yolsuzlukla mücadele ve azınlık vakıfları gibi alanlar önceliklidir.

2. Uygulama: Reformların hayata geçirilmesi sonucunda ifade özgürlüğü, kültürel haklara saygı ve işkencenin önlenmesi tüm toplumda geride kalmış sorunlar olarak algılanma noktasına gelmelidir.

3. Sivil rejim : Bu konuda AB'nin değerlendirmeleri olumsuzdur ve önümüzdeki dönemde ön planda olacaktır. Kurumsal açıdan çok belirgin bir sorun olmamakla birlikte, uygulamada Türkiye'de asker-sivil çelişkisi olduğu ve sivil iradenin AB standartlarında üstünlüğünün güvencesinin olmadığı kanısı yaygındır. AB ülkelerinin bu konudaki raporlarının en önemli kaynağı Türk basınındaki haber ve yorumlardır.

Kopenhag sonrası strateji

Önümüzdeki dönem bir strateji tanımlar ve Kopenhag sonuçlarına resmi tepkiyi belirlerken, dikkate almak gereken bazı temel veriler şunlardır:

- Türkiye'nin Avrupa tarihi içindeki evrimi yüzyıllar süren çelişkilerin aşılması noktasına gelmiştir. Bu tarihsel dönemecin yoldan çıkmadan alınabilmesi için kararlılık ve direnç gereklidir.

- Türkiye'nin siyasi ve ekonomik çıkarları, AB'yi işaret etmeye devam etmektedir.

- Avrupa politikamız duygusallık ve hamasetten uzak, soğukkanlı, akılcı ve gerçekçi olmalıdır.

- AB Konseyi'nin Türkiye için bir müzakere tarihi belirtmesi olasılığı, uluslararası yatırım çevrelerinde çok olumlu karşılanmış ve Türk hisselerine olan ilgi artmıştır.

- Türk kamuoyunun AB konusunda sabırsızlanması karşısında, siyasi yetkililer demokratik ve ekonomik reformlarda-

Türkiye'nin AB üyeliğine, gazete makaleleri ve televizyon demeçleriyle çok açık destek veren Fransa eski Başbakanı ve Avrupa Parlamenti Michel Rocard'ın da analizlerinde olduğu bir sonuç var:

"AB kamuoyunun Türkiye'yi algılayışı değişmediği sürece, AB liderleri bu ülke hakkında gerekli cesur kararları alamazlar."

ki gecikme yüzünden kaybedilen zamanın bedelini topluma dürtüştçe açıklamakla yükümlüdürler.

Bu çerçevede Türkiye'nin AB stratejisinin temel unsurları şunlar olmalı:

1. Resmi tepki: Kopenhag kararlarında doğru ve yanlış bulduğumuz noktalar en akılcı ve nesnel bir şekilde ve dolambaçsız bir üslupla dünya kamuoyuna açıklanmalı. Kıbrıs konusunda barışçı ve çözüme yönelik çizgi korunmalı.

2. Demokrasi: Reformlar hızla ve kapsamlı bir şekilde uygulamaya geçirilerek ve anayasal düzenin sorunsuz işlemesine özen gösterilerek, Türkiye'nin Kopenhag siyasi kısıtlarına uymakta olduğunun en kısa zamanda AB tarafından tescil edilmesi sağlanmalı.

3. Ekonomi: AB ile krizden uzak, makro-ekonomik istikrarın sağlandığı, piyasanın ve yabancı sermayenin güven duyduğu bir büyüme eğilimi kalıcı kılınmalı.

4. Mevzuat uyumu: AB Genel Sekreterliği'nin müsteşarlık yetkisi ile güçlendirilerek, AB ile mevzuat uyumu çalışmalarına ivme kazandırılmalı. İlerideki müzakere dönemine yönelik olarak şimdiden zaman kazanılmalı.

5. Eğitim: AB ile tam üyelik yolunda kararlı bir ülke olma

ciddiyetinin gerekli kıldığı, çağdaş, iş piyasası ve küresel eğilimleri dikkate alan nitelikte insan sermayesi yaratmaya odaklanmış kapsamlı bir eğitim reformu siyasi öncelik olarak ele alınmalı.

6. Bilgi toplumu: Bugün Avrupa'nın küresel rekabet gücünü belirleyen en önemli gelişmeler yeni teknolojiler ve bilgi toplumu alanında yaşanmakta. Türkiye şimdiden bu noktadan hareketle Avrupa'nın geleceğini yakalayabileceği politikaları uygulamalı.

7. Tanıtım: Avrupa ve uluslararası kamuoyunda "demokratik ve çağdaş Türkiye" kavramını yerleştirecek bir tanıtım politikası oluşturulmalı. Bu yönde, "Türkiye'nin Avrupa'nın siyasi istikrarı ve ekonomik rekabet gücüne olan katkısı" odak noktası olmalı. Ekonomik dinamizm ve kültürel zenginlik öğeleri özellikle vurgulanmalı.

Kopenhag sonrasında artık Türkiye için tek bir başarı senaryosu var. En yalın tanımıyla demokratik ve ekonomik olarak daha güçlü bir ülke olmak. AB ile ilişkiler bu hipotez içinde kendiliğinden gereken evrim içine gireceklerdir.

Dr. Bahadır Kaleağası

AB ve UNICE nezdinde TÜSİAD Temsilcisi

**ÇAĞATAY SİGORTA
& REASÜRANS
BROKERLİĞİ LTD. ŞTİ.**

Taner ÇAĞATAY, M.A.
Genel Müdür

**TUSİAD ÜYESİ OLMANIN AYRICALIĞINI KULLANARAK,
TUSİAD İÇİN UYGULADIĞIMIZ ÖZEL FİYATLARDAN YARARLANABİLİRSİNİZ.**

Çağatay Sigorta ve Reasürans Brokerlik Şirketi, Hazine'den aldığı yetkiye (ruhsatnameye) dayanarak Türkiye'de ki tüm sigorta şirketlerini temsil etmeye, her türlü sigorta ürünlerini birey ve kurumlara sağlayabilmektedir.

- 1- Sizin adınıza tüm sigorta şirketlerinden doğru teminatları en uygun fiyatlarla almak,
- 2- Hasar anında sigortalı adına hareket ederek gereken hizmeti vermek.

Onaltı seneyi aşkın sigortacılık tecrübemizle, Sigorta ve Reasürans Brokerlik Şirketi olmanın bize verdiği avantajla sizlere en uygun primlerle en iyi servisi vereceğimize inanıyoruz.

Temsil ettiğimiz bazı sigorta şirketleri aşağıda alfabetik olarak listelenmiştir.

AIG	BAŞAK SİGORTA	GÜNEŞ SİGORTA
AK SİGORTA	BAYINDIR HAYAT	KOÇ ALLIANZ
ANADOLU SİGORTA	DEMİR SİGORTA	ŞEKER SİGORTA
AXA OYAK	GENEL SİGORTA	YAPI KREDİ SİGORTA

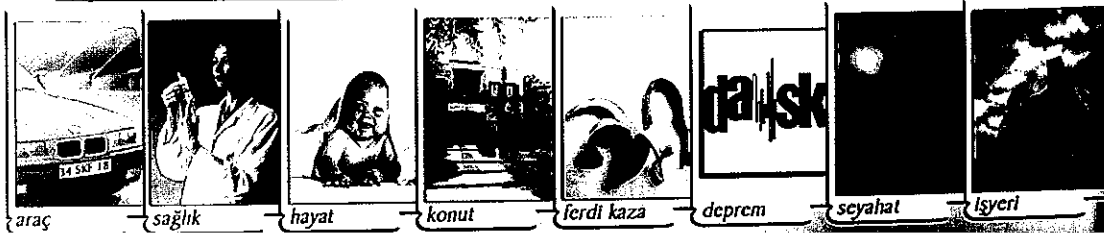
KS...

TÜRKİYE

Ethem Efendi Cd. Nizam Apt. No:1/3
(Bağdat Cd. ve Ethem Efendi Köşesi)
34738 Erenköy / İSTANBUL
Tel.: 0216. 411 49 55
Fax: 0216. 411 44 65

AMERİKA
5550 Glades Road #400
Boca Raton, FL 33431 USA
Tel.: 001 561 368 36 30
Fax: 001 561 368 36 41

**HER TÜRLÜ SİGORTA İŞLEMLERİNİZ İÇİN,
HİÇBİR YÜKÜMLÜLÜK VEYA ÜCRET BEDELİ ÖDEMEDEN FİYAT TEKLİFİ ALABİLİRSİNİZ.**

Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eş Başkanı Joost Lagendijk:

“Üyeliğin anahtarı Kıbrıs olacak”

olarak görüldü. Tabii ki tartışmalar olacak ve karşılıklı görüşler dile getirilecekti. Ama üyeliğine hiç inanmayan bir ülke toplumunun temsilcileri sıfatıyla bu toplantılara katılma duygusu daha ağır bastı. Aynı duygu da yine itiraf edelim ki, KPK'nın Avrupa kanadının üyelerinde de vardı. AB'nin "vicdanı" konumundaki Avrupa Parlamentosu üyeleri, Türkiye'ye hep "öteki" olarak baktılar, üyeliğini hiçbir zaman "sıcak duygularla"

Zeynel Lüle

Türkiye'nin çok sık kulağının çınlatıldığı Avrupa Parlamentosu'nda, Türkiye ile ilgili bir komisyonun başkanlığını yapmak hiç kolay değil. Hem Türkiye ile ilişkilerinizi, "incitmeden", "germeden", "sağlam" tutacaksınız, hem de "Türkiye" deyince bir çuval dolusu laf söyleyebilen 626 sandalyeli parlamentonun "sesi" olacaksınız. Avrupa Parlamentosu'nda bu görevi üstlenebilecek çok fazla parlamenter yok.

Nedenine gelince...

Türkiye konusunda "önyargılı" olan parlamenterlerin bu görevi üstlenmesi, komisyonun işlevini tamamen ortadan kaldıracaktır. Halbuki, Avrupa Parlamentosu ile TBMM arasındaki buluşmayı sağlayan, yani bir nevi Türk ve Avrupa halklarının "buluşması" olarak adlandırılacak bu kurumun görevi, yadsınmayacak kadar önemli. Ancak hepimizin bildiği sebeplerden dolayı birbirlerine "öteki" olarak bakan iki kanat, toplandığı zaman "bakalım kim kazanacak?" zihniyeti ile bir araya gelir.

Türkiye'de, "adaylığına" ve hatta "müzakerelerin eşğine" gelmiş bir ülke" olma konumuna rağmen AB-Türkiye Karma Parlamento Komisyonu (KPK) "Avrupalıyla tartışma" platformu

karşılamadılar. Kamuoyu yoklamalarında AB vatandaşlarının yüzde 70'inin Türkiye'nin üyeliğine "olumsuz" bakmalarının yansımaları olsa gerek; AP üyeleri Türkiye konusunda AB'nin hep "havuç değil, sopa olma" konumunu üstlendiler. Hiçbir zaman KPK üyelerine "müzakereci olma" duygusu yansımada. "Onlar ne der, biz ne cevap veririz" hisleriyle toplantılar yapıldı.

Türkiye-AB ilişkilerinde, KPK'nın işlevi hiç parlak olmadı. Yapılan toplantılar, genelde "sonuç bildirisi" yayınlanmadan bitti. Alınan kararların hiç birinin devamı gelmedi ve Türkiye-AB ilişkilerinde KPK'nın işlevi hiçbir zaman "sonuç getirici" olmadı.

Halen KPK'nın Avrupa kanadı başkanlığını yürüten Hollandalı Yeşil parlamenter Joost Lagendijk, üstlendiği görevinin önemini bilincinde... Zor olduğunu da biliyor. Kendisinden önce bu görevi uzun bir müddet yürüten, "siyasetdaşı" "Kızıl Dany" lakaplı, 68 kuşağının lideri Daniel Cohn-Bendit'in, KPK'nın işlevini daha önceki yıllara nazaran canlandırdığını düşünüyor. Komisyonun önemini önümüzdeki dönem daha da artacağına emin. İkili ilişkilerin canlanması, KPK'yı da etkileyeceğini ve özellikle de müzakere sürecinde kendilerine "büyük görev" düşeceğini söylüyor.

Türkiye'yi çok yakından tanıyan, görevi, Kızıl Dany'den

* Söyleşiler, gazeteci Zeynel Lüle tarafından yapılmıştır.

devraldığından bu yana da "başarılı" denilebilecek çalışmalar yürüten Joost Lagendijk'la, hem KPK'yi, hem de Türkiye-AB ilişkilerini konuştuk. Türkiye'ye "öteki" olarak bakmayanlardan olduğuna inandığımız Lagendijk, ikili ilişkilerin önündeki en önemli sorun olarak Kıbrıs'ı gördüğünü açık yüreklilikle dile getirdi ve "Kıbrıs sorunu çözülmezse, Türkiye AB üyesi olamaz" dedi.

Lagendijk'a yönelttiğimiz sorular ve cevapları şöyle:

- Türkiye'de "olumsuz" imajı olan ve hep Türkiye ile uğraşan bir kurum olarak görülen Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye ile ilgili komisyonunun başında görev yapıyorsunuz. Kolay bir iş olmasa gerek değil mi?

- Görevimin zor olduğunun bilincindeyim. Ama isteyerek ve severek bu görevi üstlendim. Görevi devraldığım dan bu yana da iyi çalışmalar yaptığımızı düşünüyorum. Türkiye, çok önemli bir ülke. Konumu itibarıyla da diğer 12 adaydan farklı. Büyük bir ülke ve stratejik öneme sahip. Büyük ülkenin büyük sorunları da oluyor. Ama benim sevincim, Türkiye'de son dönemlerde bu sorunların üstesinden gelebilecek bir çabanın olması. Türk halkının ezici çoğunluğunun AB'den yana tavır koyması. Bu hem bizim işimizi kolaylaştırıyor, hem de Türkiye'de yapılması gereken reformları hızlandırıyor. Türkiye'de Avrupa Parlamentosu'na yönelik "olumsuz" imajdan söz ettiniz. Ancak parlamentoda alınan kararlara bakacak olursanız, hep Türkiye'nin daha çok demokratikleşmesi ve insan haklarına saygının artmasına yöneliktir. Alınan kararlar Türk halkının yararınadır.

- Ama "Ermeni soykırımı" adı altında kabul edilen bir ifadenin varlığını unuttunuz.

- Ben ve hatta gurubumun büyük bir çoğunluğu, bu kararın karşısında yer aldık ve kabul edilmemesi için büyük mücadele verdik. Bence bu konu tamamen tarihçilere bırakılması gereken bir konudur. Unutmayın ki, Avrupa Parlamentosu 626 parlamentlerden oluşan, farklı görüşlere sahip bir kurumdur. Böylesi kararlar da çıkabiliyor. Ben AP'nin tüm kararlarının sonuna kadar arkasında olduğumu söylemiyorum. Ama bu karar, Türkiye'nin demokratikleşmesi için gösterdiğimiz çabaya perde oluşturmamalı.

- KPK toplantılarında en çok hangi konularda zor-

lanıyorsunuz?

- Karşılıklı olarak Türkiye-AB ilişkilerini tartışıyoruz. Çözümlemesi gereken sorunlar o kadar çok ki, farklı görüşlerimizi azaltmaya çalışıyoruz. Şunu söyleyebilirim ki, KPK toplantılarında uzlaşma sağladığımız konu sayısı gide-rek artıyor. Sorunlar azaldıkça, çözümler çoğaldıkça, uzlaşma da kendiliğinden geliyor. Türkiye'nin bundan üç ya da iki yıl öncesine nazaran farklı olduğunu siz de görüyorsunuz. Çok olumluya doğru bir gidiş var. Türkiye'ye 1999'da adaylık statüsü tanınmasından bu yana çok şey değişti. Avrupa Birliği bu kararla Türkiye'deki demokrat kesimlere büyük destek vermiş oldu ve demokratikleşmeyi hızlandırdı. Dolayısıyla bu olumlu ortam, KPK toplantılarına da yansıyor. Benden önce bu görevi yürüten Daniel Cohn Bendit zamanında bayağı ciddi adımlar zaten atılmıştı. KPK'nın işlevi daha da canlandırılmıştı. Umarım benim dönemimde bu adım daha da ileriye doğru atılacak. Ve de atılıyor. Hele hele müzakere süreci başladığında çok daha somut konular üzerinde tartışacağız.

- Ama hala AB içinde Türkiye'ye "farklı kültürden gelen", ya da çok açık olmasa da "din unsurunu engel-

Düşünce ve ifade özgürlüğünün, eksiksiz uygulanması ve düşüncelerinden dolayı mahkum olan insanların affedilmesi gerekir. Bir yandan özgürlüğü getiren yasaların mecliste kabul edilmesi gerçekleşirken, bu yasaların tatbik edilmesini sağlayan uygulamaların da günlük hayata yansıtılması gerekir.

olarak gören" kişiler ya da kurumlar var.

- Herhalde sayın Valery Giscard d'Estaing'in sözlerini kastediyorsunuz. Avrupa Parlamentosu içinde özellikle Hristiyan Demokratlar Gurubu içinde bu düşüncede olanlar var. Bu söylem eskiden vardı ve hala da azalarak da olsa devam ediyor. Türkiye'de de AB'yi istemeyenler yok mu? Biz bunlara bakmıyoruz. Türkiye, AB'nin "aday" ülkesidir. Üyelik için kriterler bellidir ve bu kriterlerin içinde aynı kültürden olma gibi bir madde yoktur. AB, çok kültürlü, çok etnik yapı bir kurumdur. Ve öyle de olmalıdır. Aksi taktirde AB, kendi amacına ulaşamaz. Bunlara siz de bakmayın. Türkiye belli olan kriterlerin içini doldurduğunda müzakereler başlayacaktır ve AB'nin üyesi olacaktır. Bırakın

ikili anlaşmaları ve Türkiye'ye verilen sözleri, ülkenizin üyeliği AB'nin çıkarımadır. Bence Türkiye'nin üye olup olmayacağı tartışmaları çok geride kaldı. Mesele, Türkiye'nin bu süreci hangi hızla yapıp yapmayacağıdır.

- Üyelik önünde en büyük engel nedir?

- Bence mevcut durumda en önemli konu Kıbrıs'tır. Bu sorunun çözümü, Türkiye'nin AB üyeliğinde belirleyici olacak. Biz Kıbrıs konusunda Türkiye'nin olumlu ve yapıcı bir rol oynamasını bekliyoruz. Tabii bir anlaşmaya imza atacak olan Ankara değil, ancak hepimiz biliyoruz ki, Ankara'nın Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum taraflar arasında bir anlaşmaya varılmasında çok önemli bir rolü var. Yani ilk konu bu. Bence Kıbrıs konusunda bir anlaşmaya varılamazsa, Türkiye, üyelik müzakerelerini unutabilir. Ama ben bu konuda umutluyum. Bence nispeten kısa sayılabilecek bir zaman diliminde bir anlaşmaya varılabilir.

- 3 Ağustos sonrası reformların ardı ardına gelmesi sanki AB içinde bir telaş yarattı gibi. Şimdi de uygulamanın görülmesi gerektiği sözü ediliyor. Bu sizce ne kadar gerçekçi?

- Bakınız, biz reformların kağıt üstünde kalmaması gerektiğini ve de mutlaka günlük yaşamda da bunun uygulanması gerektiğini söylerken çok samimiyiz. Reformlar hızla hayata geçirilmeli. Düşünce ve ifade özgürlüğünün, eksiksiz uygulanması ve düşüncelerinden dolayı mahkum olan insanların affedilmesi gerekir. Bir yandan özgürlüğü getiren yasaların mecliste kabul edilmesi gerçekleşirken, bu yasaların tatbik edilmesini sağlayan uygulamaların da günlük hayata yansıtılması gerekir. Bu, Türk halkının yararına.

- Ama uygulama derken tam olarak anlaşılıyor. Uygulamadan beklediğiniz nedir? Bu konuda AB'nin de net ve açık olması gerekmiyor mu? Madem 2004 yılı sonuna kadar bir takvim süreci var ve bu tarihe kadar Türkiye'den beklentiler var, bu beklentilerin somut olarak alt alta sıralanması gerekmiyor mu?

- Evet haklısınız. Bizim de AB olarak "reformları uygulayın" diyerek bir kenara çekilmememiz, olduğumuz yerde durmamamız gerekiyor. Türkiye'nin reformları hayata geçirmek gibi yapması gereken çok şey var. Ama Avrupa Birliği'nin de bir şeyler yapması lazım. Ben parlamentoya bu konuyla ilgili bir öneride bulundum. Dedim ki, Türkiye'nin 2004 yılı sonuna kadar yapmasını istediklerimizi somutlaştırmalı ve beklentilerimize açıklık getirmeliyiz.

- Şizin özellikle AB'nin somut olarak dile getirmesini

istediğiniz bir örnek verebilir misiniz? Beklentilerle ilgili somut bir örnek verecek olursanız ve de AB'nin açıklıkla dile getirmesini isteyeceğiniz bir konuya değinseniz ne söylediniz?

-Size bir örnek vereyim. Ordunun rolü. Herkes ordunun rolünden bahsediyor. Evet burada bir değişikliğe gidilmeli. Bu doğru. Peki bu ne demek? Biz ne bekliyoruz? Ne gibi bir adım, Türkiye'ye yönelik raporlarda AB'yi tatmin ettiği ifadesiyle yerini bulabilir? Bunu çok daha açık hale getirmeliyiz. Örneğin ordu konusunda bir anayasa değişikliğine gidilmesi gerekiyor mu? Milli Güvenlik Kurulu'nun rolünü ve tutumunu değiştirmesi gerekli mi? Ya da tamamen mi ortadan kaldırılmalı? Bu tür konuların her biri Türk hükümeti için açık hale getirilmeli. Bir de mesela biz uygulama derken, düşünce ve ifade özgürlüğünün tam olarak tatbik edilmesini kastediyoruz. Size bir örnek verecek olursam, eski DEP milletvekillerinin durumdan söz edebilirim. Mesela Leyla Zana'nın konumu. Zana, biliyorsunuz, Avrupa Parlamentosu'nun 1995'de İnsan Hakları-Sakharov ödülünü alan kişidir. Avrupa Parlamentosu bu konuda çok hassas. Zana ve arkadaşları düşüncelerinden, görüşlerinden dolayı hapisteler. Parlamento olarak Zana'nın kendisine bizzat aldığı ödülü bir genel kurul toplantısında vermek arzusundayız. Zana ve arkadaşlarının ve de diğer siyasi tutukluların serbest bırakılması veya bu kişilere yönelik genel bir af, ilişkilerde çok şeyi değiştirir. Çok olumlu bir gelişme olur.

- Kopenhag zirvesinde çıkan sonuç Türkiye'nin beklentilerinden uzak. AB ülkeleri içinde de müzakere tarihi için Aralık 2004'ün gerisinde bir tarihin verilmesini isteyen ülkeler vardı. Bu tarih geriye çekilebilir mi? Zirve sonucunu değerlendirecek olursanız, Türkiye'nin üyeliği rayına mı oturdu?

- Kesinlikle rayına oturdu. Türkiye'nin üye olabileceğinin sorgulanması, tarihte kaldı. Şu bilinmeli ki, Türkiye'nin üyelik süreci rayına oturmuştur. Tarihten ziyade, ben AB liderlerinin Türkiye'nin üyeliğini, hatta "Avrupalılığını" tartışanlara çok net ve açık bir cevap vermiş olmalarını önemsiyorum. Verilen tarih ise makuldür. Unutmayın ki, AB ülkeleri bir tarih üzerinde anlaşmak zorundaydılar. Farklı görüşler vardı ama, bu görüşlerin de bir noktada buluşması gerekiyordu. Bence Türkiye bütün bunları geride bırakıp, hızla Kopenhag kriterlerini eksiksiz uygulamalıdır. Kendi sahasındaki topu AB'ye atmalıdır. Göreceksiniz ki, gerisi çok daha kolay olacak. Sonucunu almak daha da basitleşecek.

Avrupa Parlamentosu Türkiye Eski Raportörü Alain Lamassoure

“Türkiye kendini Avrupa kamuoyuna anlatmalı...”

Avrupa Parlamentosu’nun uzun bir dönem “Türkiye raportörü” olarak görev yapan Fransız parlamenterleri Alain Lamassoure, Türkiye’nin ve Türklerin en önemli görevinin kendisini ya da kendilerini Avrupa kamuoyuna anlatmak olduğunu söyledi. Kopenhag zirvesi sonrası durumu, *Görüş* dergisine değerlendiren Alain Lamassoure, Türkiye’nin üyeliğinin gelip çatması halinde Avrupa Birliği ülkelerinde bunun ya bir referandumla halka sorulmasıyla, ya da ulusal parlamentolarda onaylanmasıyla gerçekleşebileceğini hatırlattı ve “Bu nedenle en önemli konu, bugün Türkiye’nin Avrupa kamuoyuna kendisini tanıtmasıdır” dedi.

AB Kopenhag liderler zirvesi kararlarını değerlendiren Avrupa Parlamentosu’nun Türkiye eski raportörü Alain Lamassoure, “Türkiye’nin önünde iki sene var. Bunu iyi değerlendirmeli” diyerek, Kopenhag’da alınan kararın “kabul edilebilir” olduğunu söyledi. Bu sürenin hem Türkiye’ye hem de AB’ye zaman kazandırdığını belirten Alain Lamassoure, Türkiye’nin öncelikle görevinin başında, reformları art arda hayata geçirip, “modern demokrasiyi” inşa etmek olduğunu belirtti.

Fransa’nın bir dönem Avrupa İşlerinden Sorumlu Bakanlığı’nda yürüten ve halen hem Avrupa Parlamentosu üyesi, hem de parlamentonun “Konvansiyon temsilcisi” görevlerini yürüten “sağ merkez” parti üyesi Alain Lamassoure ile Türkiye ve Kopenhag sonrasını konuştuk.

- Kopenhag zirvesi öncesinde iki taraf da çıta’yı mümkün olduğu kadar yükseltti. Sonunda bir karar çıktı. Bu kararı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Türkiye ile ilgili Kopenhag’da alınan karar, iki taraf için de kabul edilebilir ve makul bir karar. AB için kabul edilebilir, çünkü hem Avrupa Parlamentosu seçimlerini gerçekleştirecek, hem de 10 ülke ile ilgili genişleme referandumları sonuçlanacak. Türkiye için de makul, çünkü, iki yıllık bir süre var önünde ve bu iki yıl içinde Türkiye’nin yapacağı iki önemli iş bulunuyor. İki sene sonra taraflar olayları daha sağlıklı bir şekilde değerlendirecek. Türkiye’nin reformlarının uygulamada geldiği aşama ise, daha net görülecek. Türkiye’nin bu zaman zarfında

yapması gereken iki nokta bulunuyor.

Bunlardan ilki şu: siyasi reformları yapıp, modern demokrasiye geçmek. Bu çerçevede sivil-asker arasındaki ilişkilerin, AB üyesi ülkeler seviyesine getirilmesi. Yani ülkeyi askerlerin değil, demokratik bir şekilde seçilenlerin yönetmesi gerekir.

İkincisi ise; Türkiye tüm olanaklarını seferber edip Avrupa kamuoyuna kendisini anlatmalı. Türkiye’nin imajı, maalesef Avrupa’da istenildiği gibi değil. Türkiye bugüne kadar bu konuya hiç ağırlık vermedi. Şimdi ise sırası geldi. Ne yapıp yapıp Avrupa’da, Türkiye’nin tanıtılması, anlatılması gerekiyor. Bu AB üyeliği için çok önemli bir faktördür. Neden dersiniz, çünkü Avrupa Birliği ülkeleri, referandum ya da ulusal parla-

Türkiye’nin gerçekleştirmesi gereken iki nokta; siyasi reformları yapıp modern demokrasiye geçmek ve kendisini Avrupa kamuoyuna anlatmak olmalı.

mentolarında yeni üyeleri onaylamak zorundalar. AB kamuoyunun da Türkiye’yi üyeliğe kabul etme aşamasına getirmek gerekiyor. Bunun için tabii ki AB’ye de görev düşüyor ama daha da çok Türkiye’ye görev düşüyor.

- Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, sadece AB mevzuatına uyulmasının yeterli olmadığını belirtti ve aynı zamanda “terbiyeli ve medeni” olunması gerektiğini söyledi. Bu sözleriyle bir anlamda Türkiye’nin Kopenhag öncesi üslubuna olan tepkisini dile getirdi. Siz ne düşünüyorsunuz?

- Türkiye’nin AB ile ilişkilerde tansiyonu, gerilimi yükselterek bir yere gelemeyeceği ortada. Maalesef Kopenhag öncesi, kimi Türk yöneticilerin üslupları, burada hoş karşılanmadı. İlişkiler, karşılıklı anlayışla yürür. Bunun dikkate alınması gerekir. Bilinmeli ki, AB serbest ticaret bölgesi değildir. AB’nin siyasi, ekonomik ve güvenlik boyutu vardır. AB’yi dışarıdan etkileyerek karar aldırarak söz konusu değildir. AB ülkeleri kendi geleceklerini kendileri belirlerler. Bunun göz ardı edilmesini umuyorum.

Yunanistan Dışışleri Bakanı
Yorgo Papandreu:

“Yeni Avrupa ruhunda Türkiye’ye yer var”

1 Temmuz 2003’e kadar Avrupa Birliği’nin Dönem Başkanlığını yürütecek olan Yunanistan’ın Dışışleri Bakanı Yorgo Papandreu, Kopenhag zirvesinde alınan kararın “küçümsenmemesi” gerektiğini belirtti ve Türkiye’nin üye olabileceğinin Kopenhag’da bir kez daha teyit edildiğini vurguladı. Papandreu, “Komşu ülke” olarak Yunanistan’ın, Türkiye konusunda son derece “duyarlı” olduğunun da altını çizdi ve “Türkiye’nin AB’ye uyumuna çok büyük önem veriyoruz. Bu hepimizin çıkarıdır” diye konuştu.

- Kopenhag sonuçlarını değerlendirir misiniz?

-Kopenhag zirvesinde Türkiye’nin AB üyeliği bir kez daha teyit edilmiştir. Türkiye, AB kriterlerini yerine getirdiği zaman tam üye olacaktır. Buna kimsenin itiraz etmeye de hakkı yoktur. Türkiye, AB’nin genişleme dalgası içindedir. Bu bir kez daha Kopenhag’da teyit edilmiştir. Bulgaristan,

Romanya 2007 yılında tam üye olacaktır. Daha sonra Türkiye'nin tam üyeliği gündeme gelecektir.

-Yunanistan'ın, diğer AB ülkelerinden daha farklı bir konumu var. Şimdi ise AB dönem başkanlığı altı aylığına ülkenizde. Bu altı ay içinde ne gibi gelişmeler olabilir?

-Yunanistan olarak Türkiye'nin AB entegrasyonuna çok önem veriyoruz. Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini karşılaması için mali yardımların hayata geçirilmesi için çaba göstereceğiz. Bunun için çalışmalar yürüteceğiz. AB komisyonu şubat ayı başında Türkiye'ye mali yardımlar ile ilgili bir öneri sunacak. Biz bu öneriyi daha da geliştirmeye çalışacağız.

- AB'nin, Türkiye'den "kültürel farklılıklar" içinde olduğunu söyleyip, daha çok din unsuru ön plana çıkarılar var. Siz ne düşünüyorsunuz?

-Avrupa Birliği'ni Hristiyan kulübü olarak tanımlamaya çalışanlara cevap Kopenhag'da açıkça verildi. AB, çeşitlilikten oluşmaktadır. AB değerler birliğidir. Türkiye'nin dini ve kültürel sebeplerden dolayı dışlanması söz konusu bile olamaz. Türkiye için karar çok önceden alınmıştır. Ayrıca AB'nin sınırlarının nerede biteceği konusu ise bir tartışma konusudur bu daha zaman alacaktır AB'nin genişleme dalgası Bulgaristan, Romanya ve Türkiye'yi içine alacaktır. Yunanistan olarak devamlı söylüyoruz; Türkiye AB adayıdır. Kriterleri yerine getirirse

Türkiye'nin Kopenhag kriterlerini karşılaması için mali yardımların hayata geçirilmesi için çaba göstereceğiz. Bunun için çalışmalar yürüteceğiz. AB komisyonu şubat ayı başında Türkiye'ye mali yardımlar ile ilgili bir öneri sunacak. Biz bu öneriyi daha da geliştirmeye çalışacağız.

tam üye olacaktır. Yeni Avrupa ruhunda, etnik ve kültürel bölünmelere yer yoktur.

-Ya Kıbrıs ?

-Annan planı doğrultusunda Kıbrıs'ta çözüme varılması iki taraf için de yararlıdır. Kıbrıs'ta tarafların 28 Şubat'a kadar anlaşamamaları durumunda bile çözüm umutları sona ermeyecektir. 28 Şubat tarihi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından belirlenmiştir. Bu tarihe kadar anlaşma olmasa bile, çözüm çabaları devam edecek. Türk hükümeti ile yaptığımız görüşmelerde, Türk tarafı çözüm isteği olduğunu ortaya koydu. Ama çözüm için kimse garanti veremez.

Belçika Senatosu Başkanı Armand de Decker:

“ABD, porselen dükkanındaki fil”

Belçika Senatosu Başkanı Armand de Decker, genişleyen AB ile Ankara-Brüksel ilişkilerini değerlendirdi. Belçika Senatosu Türkiye açısından farklı bir öneme sahip. Çünkü, Belçika’da yaşayan Türk kökenli Meryem Kaçar ve Fatma Pehlivan, Armand

de Decker’in başkanlığını yaptığı 71 üyeli Belçika Senatosu’nda görev yapıyorlar. Sorularımızı yanıtlayan Armand de Decker, “Türkiye’yi seviyorum, ülkenizi gayet iyi tanıyorum ve bu ülkeye gitmekten zevk alıyorum” diyerek sözlerine başladı. Buna rağmen tüm Avrupalı politikacılar gibi Türkiye’nin, AB üyeliğinin ABD tarafından desteklenmesi konusunda tepkilerini göstermekten kaçınmadı ve “Türkiye’yi AB’ye Başkan Bush üye yapamaz” tavrını ortaya koydu. Hatta ABD’yi “porselen dükkanına giren file” benzetti. Son dönemlerde Avrupa’da giderek yaygınlaşan “Amerika karşıtı” bir tavır takındı. Ama bunun karşılığında AB’nin “şu aşamada” yapabileceği bir şey olmadığının da bilincinde konuştu. Armand de Decker, Türkiye’nin AB’ye “güç” kazandıracağını üstüne basa basa söyledi ve “bu, ancak Avrupalılık bilinciyle olacak” dedi. Belçika Senatosu Başkanı, Türkiye-AB ilişkileriyle ilgili sorularımızı yanıtladı:

- Türkiye’nin AB üyeliği, AB’ye ne kazandırır?
- Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler aslında kendi başına önemli bir konu. AB üyesi ülkelerin liderlerinin Türkiye dosyasını incelerlerken hafife almalarını anlamıyorum. AB, bir siyasi projedir. AB işi, bir sevgi ve aşk işidir. Üye ülkelerin üstünde ortak bir siyasi Avrupa’nın tesis edilmesidir. AB’yi, dış, güvenlik ve savunma politikaları ile çalışan bir kurum olarak algılıyorum.

- Kopenhag kararı ile ilgili düşünceleriniz?

- Kopenhag’da alınan birliğin genişlemesi ile ilgili karar sonrası, Türkiye konusunda temel olarak nasıl bir politika izlenecek? Bundan sonra genişleme büyük bir proje olarak değerlendirilecek mi? Ortak bir görüş birliği sağlanabilecek mi? Bütün bu soruların yanıtını şu aşamada bilemiyorum. Ama benim görüşlerim şu: Samimi bir şekilde ifade edecek olursak İrlanda, İsveç, Finlandiya ve Türkiye gibi “kanat” ülkelerle Avrupa’da büyük bir güç birliği oluşturabiliriz. Eğer AB’yi sadece bir “serbest ticaret bölgesi” olarak düşünecek olursak, küçük düşünmüş oluruz. AB’nin serbest ticaret bölgesi olarak görülmesine karşıyım. Bunun için AB’ye gerek yok. AB’yi büyük ticari alan yapmaya ihtiyacımız yok. Bu, AB olmadan da başka yollardan hayata geçirilebilir. AB, bir ortak dış, savunma ve güvenlik projesidir. İşte bu nedenle AB’nin Türki-

ye'ye ihtiyacı vardır.

- Bugünlerde tüm AB ülkelerinde Türkiye'nin "tartışma konusu" olması dikkatimizi çekiyor. Bunu neye bağlıyorsunuz ?

-Türkiye, oynadığı stratejik rol, tarihi ve kültürü ile AB içindeki tartışmaların odağında bulunuyor. Bir çok AB devlet başkanı, Türkiye'ye vaatte bulundu. Aday ülke yapıldı. Türkiye dosyası kapsamlı. Ama unutmayalım ki, Türkiye AB'ye şantaj yaparak değil, AB değerleri alanında kararlılığını göstererek, AB'nin objektifini paylaşarak girebilir. Başkan Bush, Türkiye konusunda AB liderlerine telefon ederek, Ankara'ya katkı sağlamadı tam tersine kötülük yaptı. Avrupalılar, Amerika'nın istediği AB'yi kurmak istemiyor. Kendi değer yargılarımızla özgür Avrupa'yı kurmak istiyoruz. AB içinde İngiltere, ABD'ye diğer ülkelerden çok daha yakın. Şimdi ABD'ye yakın bir başka ülke olan Polonya AB'ye üye oluyor.

Türkiye temel olarak, AB kriterlerini benimseyerek genişleme sürecinde emin adımlar ile ilerleyebilir. Ankara'nın Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası AGSP alanında, AB'ye karşı uyguladığı metot bir anlamda şantaj, yanlıştı. Türkiye'nin bu alanda AB'ye verdiği görüntü yanlıştı. Türkiye'nin, ilk önce Avrupa vizyonunu ve ortak değerlerini kabul edip etmediğine bir karar vermesi gerekiyor.

Türkiye, Ortadoğu'da, Kafkasya'da bir rol oynayabilir mi? Rusya, Irak ve Suriye ile sınırları olan Türkiye'yi buradaki sorunlar doğrudan ilgilendiriyor. Şimdi burada sorulacak soru, bu bölgede AB olarak nasıl bir dış politika ve savunma alanı oluşabilir olmalı.

- İşte bu bağlamda Türkiye'nin stratejik önemi ortaya çıkmıyor mu?

- Coğrafi kriter önemli değil deniliyor. Bu belki tam olarak doğru değil. AB'nin bir limiti olmalı. Ben inanıyorum ki AB, uluslararası arenada çok daha güçlü bir rol oynayabilir. AB'nin esas sorunu karar alıp uygulamasıdır. Açık ve net karar alacak-

sınız, sonra da bunu uygulayacaksınız. Akdeniz'de örneğin güvenlik şeridi oluşabilir. Bölge istikrar açısından önemli sorunlar ile karşı karşıya. Mesela Akdeniz'de Nato benzeri bir örgüt kurulması mümkün olabilir. Bu tamamen benim şahsi görüşüm. NATO modelinde olduğu gibi, bir örgüt kurarak sekreteryası, parlamenterler asamblesi ile hayata geçirilen ortak bir güç ile Akdeniz'in güvenliği sağlanabilir. Bunun adına Avrupa-Akdeniz ittifakı da denebilir. Tüm Akdeniz'de kıyısı olan ülkeler, bu kuruluşa katılabilir. Türkiye de bu örgüte katkı sağlayabilir.

- Öyle görünüyor ki, AB ülkeleri 25 hatta 28 ve de 30 ülkeyi geçtiğinde ortak karar almakta zorlanacak. Bunu aşmanın yolu nedir sizce?

- Genişleme, zorla değil belirli bir objektif plan çerçevesinde yapılmalıdır. Jacques Delors ve Edouard Balladur, AB'nin çift vitesli olabileceği görüşünü ortaya koymuşlardı. 25 üyeli bir AB yönetimi olacak. AB nasıl yönetilecek? Kendi başına büyük bir sorun. Avrupa Konvansiyonu Başkanı Valery Giscard d'Estaing'in önerisi ile AB yeni anayasa ile daha etkin çalışabilir.

AB için de hıza ayak uyduranlar farklı viteslerde yola devam edebilir. AB için de çekirdek oluşur. Hızlı veya yavaş vites kullanılarak herkes yoluna devam edebilir.

- Bu aralar Avrupa'da anti ABD bir tavır var. Avrupalılar kendilerini mi bulmak istiyorlar acaba ?

- ABD Başkanı Bush'un Ortadoğu'daki gelişmelere yaklaşımını benimsemiyorum. Baskıcı ve dayatmacı bir strateji ile olaylara yaklaşmak yanlış. Bu, bir filin porselen mağazasına girmesi gibi bir şey. Ortadoğu'da Amerika, sanki Kovboyun siyasi ve jeopolitik oyun oynamasını andıran bir görüntü veriyor. Bu gelişmelere Avrupa ne yapabilir? Bence AB bir şey yapamaz. ABD'nin gücü işte burada. Henüz Avrupa Birliği, kendi güvenlik ve savunma sistemini kuramadı. AGSP tam olarak tesis edilemedi.

İtalya Dışışleri Eski Bakanı Lamberto Dini :

“Müslüman bir ülke olarak Türkiye, örnek gösterilecek”

İtalya Eski Dışışleri Bakanı ve AB'nin geleceğinin ele alındığı Avrupa Konvansiyonu'nda İtalya parlamentosunu temsil eden Lamberto Dini, Türkiye'nin AB ile ilişkilerde çok zaman kaybettiğine inanıyor. Bütün bunlara rağmen yine de bir an evvel “boşa geçen zamanı” telafi eden çalışmalar yapar ve elini çabuk tutarsa, müzakerelerin altı ay öne çekilebileceğini düşünüyor.

İçinde bulunduğumuz 2003 yılının bunun için son derece önemli olduğunu düşünen Lamberto Dini, AB Komisyonu'nun 2003'ün sonbaharında yayınlayacağı “ilerleme raporu”nun sorunsuz olması halinde müzakerelerin 2004'ün Haziran ayında başlamaması için hiçbir neden olmadığını savunuyor. Reformların kağıt üstünde kalması gerektiğini belirten İtalya'nın eski Dışışleri Bakanı Lamberto Dini, “Türkiye'deki yeni hükümet bu alanda istekli ve yapıcı bir görüntü veriyor. Reformlarla ilgili uygulamaları kısa zamanda günlük hayata yansıtabilir” diyor.

- Kopenhag zirvesi ile ilgili sonuçları nasıl değerlendiriyorsunuz ?

- Türkiye'nin Kopenhag zirvesinden tarih alması için kişisel çaba harcadım. Rasmussen'i, Kopenhag zirvesinden bir gün önce arayarak, Türkiye'ye mutlaka olumlu sinyal verilmesini ve müzakere tarihinin saptanmasını istedim. Türkiye'ye müzakere, tarihi koşullu verilebilirdi. Yani Türkiye gerekli reformları yaparsa şu tarihte müzakerelere başlanabilir denilebilirdi. Ancak olmadı. İtalya, İspanya tarih için bastırdı, Kopenhag'da bunun dışında bir karar alındı. Türkiye için Kopenhag'da alınan karar o kadar da kötü değil. Türkiye'nin tam üye olabileceğinin altı çiziliyor. Kötü olan ise, Türkiye dosyası ileri bir tarihe ertelendi.

- Türkiye'nin AB'ye üye olması gerektiğine inanırdansınız. Üyelik, AB'nin yapısını değiştirir mi?

-Türkiye'nin AB'ye girmesi büyük bir fırsat oluşturacak. Bu hem Türkiye hem de AB için olumlu bir gelişme olacak. İlk defa bir Müslüman ülkenin, AB'ye tam üye olması anlamına geliyor ki bu da Müslüman dünyasına örnek olacak. Bir Müslüman ülkenin demokratik ve parlamenter sistemle yaşayabildiği dünya, aleme örnek gösterilecek.

-Ekonomi, üyelik için olmazsa olmaz kriterleri arasında yer alıyor mu ?

- Türkiye'nin çok aktif ve geleceğe umut vaat eden bir ekonomisi var. Bu ekonominin ayrıca uluslararası rekabet gücü var. Türk ekonomisinin AB'ye entegrasyonu, AB'ye güç katacaktır. Türkiye bir yandan siyasi reformları yaparken, diğer taraftan makro ekonomik reformları sonuçlandırmalıdır. Enflasyon kontrol edilmeli. Açıkçası, Türkiye ekonomik reformları da hızlandırmalıdır.

- Bir de Türkiye'deki milli güvenlik kurulu yapısının, müzakerelerin başlatılması için bir engel olduğunu düşünenler var. Siz o grupta yer alıyor musunuz ?

- Evet. Hemen söyleyeyim. Bu yapıya kimsenin bir itirazı olamaz. Ancak sanki askerler sivil otoritenin üstünde gibi bir görüntü veriyor. Bu görüntü de AB normları ile uyumuyor. Askeri otorite, Türkiye'de istikrarı sağladı, rejimin bekçiliğini yaptı. Avrupa'da askeri otorite sivil yönetime bağlı. Asker-sivil ilişkileri, AB üyesi ülkeler seviyesine gelebilir. Türkiye'den AB'ye yansıyan "Askerler sivillerin üstünde" şeklindeki görüntünün silinmesi iyi olur. Türkiye, AB'nin güney kapısıdır. Avrupa'nın güneydoğu bölgesinin istikrarına, Türkiye büyük katkı sağlar. AB'nin Akdeniz boyutu çok zayıf kaldı. Türkiye bu boyutu güçlendirecek bir unsurdur.

- AKP hükümetine bakışınız nasıl?

- AKP hükümetini, AB reformlarını yapıp bir an önce hayata geçirilmesi konusunda istekli buluyorum. Yeni hükümetin zaman kaybetmeden reformları sonuçlandırıp uygulaması çok önemli. Zaman kaybı artık, Türkiye'nin aleyhine işlemeye başladı. Türkiye, AB yolunda inanılmaz zaman kaybetti. Reformlar alanında boşu boşuna yıllar kaybedildi.

-AB içinde hala birliğin "Hıristiyan Kulübü" olduğuna inananlar var. Buna ne diyorsunuz?

- AB din birliği değildir. AB siyasi bir birliktir. Türkiye'ye AB'de yer vardır. Zaten artık bunu kimse tartış-

şamaz. Kopenhag'da bir kez daha Türkiye'nin AB vokasyonu teyit edildi.

Bir kez daha ifade ediyorum, Türkiye Kopenhag kriterlerini bir an önce karşılamalı. Ekonomik alanda da

Avrupa'da askeri otorite sivil yönetime bağlı. Asker-sivil ilişkileri, AB üyesi ülkeler seviyesine gelebilir. AB'ye yansıyan "Askerler sivillerin üstünde" şeklindeki görüntünün silinmesi iyi olur. Türkiye, AB'nin güney kapısıdır. Avrupa'nın güneydoğu bölgesinin istikrarına, Türkiye büyük katkı sağlar. AB'nin Akdeniz boyutu çok zayıf kaldı. Türkiye bu boyutu güçlendirecek bir unsurdur.

zaman kaybetmeden reformlar hayata geçirilmeye başlanmalı. Türkiye neredeyse 50 yıldır reform yapacak. Türkiye gerekli reformları yaparsa, 2004 yılı Haziranı'nda AB ile müzakereleri başlatmak için eline büyük fırsat geçebilir.

Türkiye, 2003 yılında reformları yaparsa, Ekim ayındaki AB Komisyonu raporu olumlu olur. 2003 yılı sonunda müzakerelerin başlatılması kararı alınıp, 2004 Haziran ayında müzakerelerin başlatılması olanağı doğabilir.

İtalya Başbakan Yardımcısı Gianfranca Fini:

“İtalya, Türkiye’nin avukatlığını üstlendi”

İtalya Başbakan Yardımcısı ve Ulusal İttifak Partisi Genel Başkanı Gianfranco Fini, Kopenhag zirvesi öncesinde ülkesinin Türkiye için büyük çaba gösterdiğini ve bir nevi “avukatlığını” üstlendiğini belirtti. Türkiye’nin istediği bir sonucun alınması için diğer AB ülkeleri nezdinde yoğun çaba harcadığını belirten

Fini, alınan sonucun da kötü olmadığını vurguladı. Türkiye’nin AB üyeliğinin, AB sınırları için büyük bir “denge unsuru” olduğunu belirten İtalya Başbakan Yardımcısı Fini, İtalya’nın Türkiye’nin AB üyeliğini sonuna kadar desteklemekte kararlı olduğunu söyledi. İtalya hükümetinin, AB Konvansiyonu toplantılarında temsilcisi konumunda bulunan Gianfranco Fini, sorularımızı yanıtladı.

- Kopenhag zirvesinin Türkiye ile ilgili sonucunu değerlendir misiniz?

- İtalya hükümeti, Kopenhag zirvesi’nde, Türkiye için daha iyi bir sonuç almayı arzuladı, bu olmadı. Ama alınan sonuç kötü değil. İyi olan, 2004 yılı Aralık ayında müzakereler için karar alınacağını telaffuz edilmesidir. Bir tarih verilmiş olması söz konusudur ve AB, bu kararları kendini bağlamıştır. Bu tarihi geriye çekmek için çaba gösterdik. Ama diğer ülkeleri aşamadık. AB, ne de olsa 15 ülkenin “uzlaşma” ile karar alabileceği bir organdır. Biz Türkiye’yi, AB üyeliği sürecinde sonuna kadar desteklemeyi sürdüreceğiz. Türkiye’nin AB üyeliği güney-

kuzey dengesi açısından çok önemli. Türkiye’nin, AB üyeliğini açık bir şekilde destekliyoruz.

- AKP hükümetine yönelik görüşleriniz nelerdir ?

- AKP lideri Erdoğan’ın, ülkemiz Başbakanı Berlusconi ile görüşmesinde ben de bulundum. Görüşmede, Türkiye’nin AB için oynayacağı rolün altını çizdik. Türkiye’nin AB için ne kadar önemli olduğu konusunda aynı görüşte olduğumuzu gördük. Ayrıca görüşmede, Türkiye’nin AB üyeliğinin birlik içinde kuzey-güney dengesinin sağlanmasına büyük katkı sağlayacağını altını çizdik. Ben ümitliyim.

- İtalya’nın, bir nevi Türkiye’nin avukatlığını üstlenmesi, sonucu çabuklaştırabilir mi ?

- Bakın, Türkiye’nin AB üyeliği eskiden bir rüya idi. Bugün geline nokta çok farklı. Türkiye’nin AB’ye uymu konusunda çok daha iyimserim. Artık anlaşıldı ki, AB hiçbir şekilde din ve kültür farklılıkları göz önüne alınarak ve de bu farklılıklara göre üye olacak ülkeleri belirleyerek yaratılamaz. Bu konuyu hala gündeme getirenler

AB’nin sınırları din ve kültür çerçevesinde çizilemez. AB’nin bir kültürel mirası vardır bunu kabul ediyoruz. Din özeldir ve insanların kendi yaşamlarında önemli bir yer tutar. Ancak din işleri ile devlet işleri birbirinden ayrılmalıdır.

vardır ama bu, AB’nin geleceğini belirlemede etkili olmayacaktır. AB’nin sınırları din ve kültür çerçevesinde çizilemez. AB’nin bir kültürel mirası vardır bunu kabul ediyoruz. Din özeldir ve insanların kendi yaşamlarında önemli bir yer tutar. Ancak din işleri ile devlet işleri birbirinden ayrılmalıdır. AB, Hristiyan kulübü değildir. AB siyasi bir birliktir. Bunun için Türkiye AB’ye tam üye olacaktır. Türkiye’nin AB’ye girmesinden yanayım, hatta diğer Akdeniz ülkelerinin AB’ye alınması gerektiğini savunuyorum.

Komisyon Başkanı Romano Prodi:

“Türkiye’yi savundum, yalnız kaldım ve artık değiştim...”

Vakur Kaya

Türkiye’ye 2004 yılında müzakere tarihi verilip verilmemesinde, hazırlayacakları rapor ile belirleyici olacak Komisyon Başkanı Prodi son gelişmeleri kendi penceresinden değerlendirdi.

- Türkiye’de yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre, önümüzdeki 10 yıl içinde kansere çare bulunacağını düşünenlerin oranı, AB’ye üye olunacağını düşünenlerden daha fazla. Siz bunu nasıl karşılıyorsunuz?

- Bu herhalde karşılıklı güvensizlikten kaynaklanıyor. Bu durum ortada ciddi bir güven sorunu olduğunu gözler önüne seriyor. Aynı zamanda AB ile Türkiye arasında güven ortamının tesis edilmesinin ne kadar önemli olduğunu da gösteriyor. Şimdi yapmamız gereken şu: bir yandan Türkiye AB reformlarını yaşama geçirirken kamuoyunu hazırlayacak, diğer yandan AB, Türkiye konusunda kendi kamuoyunu hazırlayacak.

-1997 Lüksemburg zirvesinde Türkiye’yi savunan tek liderdim, demiştiniz ancak Chirac da kendisi ve Fran-

ğerlendiriyorsunuz?

- Büyük sorunlar ve güçlükler olduğunu gördüm. Mesela Türkiye’nin üyeliği ile Türk parlamenterlerin Avrupa Parlamentosu’nda ki sayısı bir sorun. Türkiye’nin sınırlarıyla ilgili tartışmalar var. Türkiye "aday ülkedir" ve diğer ülkelerle eşit olarak değerlendirilecektir.

Bu güçlükleri aşmak için birlikte çalışacağız.

- Türkiye’nin müzakere tarihi için ABD’yi devreye sokması nasıl bir etki yarattı?

- ABD çok yoğun baskıda bulundu. Bu bizim açımızdan kabul edilemez bir durumdu. AB içinde

Başkan Bush’a görüşmemizde açıkça söyledim. “Biz, Meksika’yı ABD’ye alın diye baskı yapıyor muyuz? ABD Kongresi’nde Meksikalı bir parlamenter gösterin bize” dedim. ABD’nin yaptığı Türkiye’ye pek yarar sağlamadı, tam tersine kötü etki yaptı.

sa’nın, AB içinde Türkiye’nin avukatlığını üstlendiklerini söylüyorlar. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

- Bunun doğru olmadığını gayet iyi biliyorum. Lüksemburg zirvesinde Türkiye’ye adaylık statüsü verilmesini sonuna kadar ben destekledim ve yalnız kaldım. İspanya Başbakanı Aznar beni destekledi ancak o da sonrasında geri çekildi. Yalnız kaldım, ne Fransa ne başka bir ülke Türkiye’nin adaylığını Lüksemburg’da destekledi. Lüksemburg’dan sonra artık değiştim.

- Türkiye’nin üyeliği konusundaki zorlukları nasıl de-

çok tepki gördü ve diyebilirim ki alınacak olan kararı olumsuz etkiledi. Başkan Bush’a görüşmemizde açıkça söyledim. Biz size Meksika’yı ABD’ye alın diye baskı yapıyor muyuz? dedim. O da haksızsınız, dedi. Ben de ABD Kongresi’nde Meksikalı bir parlamenter gösterin bize dedim. ABD’nin yaptığı, Türkiye’ye pek yarar sağlamadı tam tersine kötü etki yaptı

- Fransa ve Almanya liderlerinin AB’nin geleceği konusundaki son önerileri karşısında ne düşünüyorsunuz?

- Çok kötü, bunun hayata geçirilmesi çok zor.

Gelecek perspektifi

AB hangi koşullarda yararlı olabilir?

Mehmet Uğur

Kopenhag doruğu sonucuna resmi tepki belirgin bir hoşnutsuzluk yansıttı. Oysa 2004 sonu itibariyle verilen koşullu müzakere tarihi, Avrupa Birliği'nin (AB'nin) politika belirleme sürecini yakından izleyen ve uyum reformlarının mantığını bilenler için beklenen bir sonuçtu. Ayrıca, bu sonucu Türkiye açısından önemli bir başarı ve reformların inandırıcılığını arttırmak için ciddi bir fırsat olarak değerlendirmek gerekir. Hoşnutsuz tepkisiyle, hükümet, hem AB karşıtlarını cesaretlendirmiş hem de kendi toplumumuzun yararları için sürdürmeye söz verdiği reform süreci hakkında bazı soru işaretlerinin doğmasına neden olmuştur.

Eleştirel bir saptamayla başlamakla birlikte, bu makale, hükümetin pazarlık stratejisini ve sonuçlarını tartışmayacaktır. Onun yerine, geleceğe yönelik bir perspektifle, AB üyeliğinin Türkiye için yararlarını optimize etmenin koşullarını tartışacaktır. Bu koşulları anlamak yalnızca Türkiye'nin AB'ye katılım şansını arttırmanın değil, AB içinde marjinalize olmayı önlemenin de en önemli belirleyicilerinden birisi olacaktır. Yer sınırlaması nedeniyle, bu makalede yalnızca para politikası, kur politikası ve maliye politikası alanlarında neler yapılması gerektiği üzerinde duracağız.

Bu alanlardaki politika seçimlerini tartışmak ve bunların AB üyeliğiyle ilişkisini irdelemek için, makale üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Avrupa entegrasyonundan ne anladığımızı kısaca belirten bir çerçeve çizmeye çalışacağım. Görebildiğim kadarıyla, Avrupa entegrasyonu tekil ülkelerin tek başlarına elde edemeyeceği kamu mallarının (public goods) elde edilmesine olanak veren bir düzenlemedir. Bu düzenlemede, resmi entegrasyon sürecinden önce gerçekleşen politika yaklaşması (policy convergence) önemli bir süreçtir. İkinci bölümde, Türkiye'nin AB standartlarına yaklaşmasının maliyetini azaltmak için politika yaklaşmasının (yani, AB standartlarına uyumun) inandırıcı olması gerektiğini göstermeye çalışacağım. Üçüncü bölümde ise,

AB üyeliği gerçekleşinceye kadar para politikası, kur politikası ve maliye politikası tasarımıyla nelere dikkat edilmesi gerektiğini tartışacağım. Sonuç bölümünde ise, üyeliğin Türkiye'ye yararının, AB dışında elde edilemeyecek bir kamu malı yararı olarak değerlendirilmesi gerektiğine değineceğim.

Avrupa entegrasyonu nedir?

Sosyal bilim çalışmalarının tartışmalı özelliği dikkate alınır, Avrupa entegrasyonu ile ilgili kuramsal açıklamaların farklılık göstermesini normal karşılamak gerekir. 1970'lerin başında literatüre önemli katkılar yapan Donald Puchala, AB'yle ilgili kavramsallaştırma çabalarını kör bir kişinin fili tanımlamasına benzetmişti.⁽¹⁾ Yer kısıtlaması ve bu makalenin amacı nedeniyle, burada bu tartışmalara girmenin olanağı yok. Merak eden okuyucular için, Ben Rosamond'un yakınarda yayınlanan bir çalışmasını önermek mümkün.⁽²⁾

Avrupa entegrasyonu teorilerinin mirasını yadsımadan, farklı bir perspektifin olayı daha iyi anlamamıza katkı yapacağını düşünenlerdenim. Görebildiğim kadarıyla, AB, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupalı devletlerin karşısına çıkan bir yönetim (governance) sorunuyla yakından ilgilidir. Söz konusu yönetim sorunu ve bunun Avrupa entegrasyonu ile ilişkisini şu şekilde özetlemek mümkün: Otuz yıl içinde patlayan iki dünya savaşı, bireyin kamu otoritesine olan sadakatini sarsmış ve, A. Pizzorno'nun deyimiyile, 'bireysel mobilizasyona' neden olmuştur.⁽³⁾ Bu durumda, vatandaşın sadakatini korumak için, Avrupalı devletlerin iki seçeneği vardı: ya bireyin sadakatini başka kamu otoritelerine kaydırmasını önleyecek kısıtlayıcı politikalar ya da bu tür sadakat kaymalarını çekici olmaktan çıkaracak politika yaklaşması.⁽⁴⁾ Birinci seçeneği seçen SSCB ve Doğu Avrupa rejimleriyle aynı kulvarda yarışmanın zorluk ve sakıncaları nedeniyle, Batı Avrupa devletleri ikinci seçeneği seçmek zorundaydı.

Türkiye için amaç, en az kamuoyu desteği kaybına neden olacak uyum reformunu gerçekleştirmek iken; AB için amaç, Türkiye'nin uyum reformu düzeyini azamileştirip bununla ters ilişkili olan riskleri asgarileştirmek.

Bu seçeneğin Avrupa devletlerinin meşruiyetine nasıl katkıda bulunduğunu ve AB entegrasyonunu neden gerekli kıldığını anlamak için, Hotelling'in 1929 yılında geliştirmiş olduğu konumlanma rekabeti (locational competition) teorisini ülkeler arasındaki rekabete uygulamakta yarar vardır.⁽⁵⁾

Hotelling teorisi, vatandaş sadakatini azamileştirmek isteyen iki hükümetin olası kamu politikaları spektrumu içinde orta noktada konumlanacağını tahmin eder. Bunun nedenini şu şekilde açıklayabiliriz; hükümetlerin orta noktası hariç herhangi bir noktada konumlandıklarını varsayalım. Bu durumda, ortanın solundaki hükümetin solunda yer alan bireyler o hükümeti diğerine tercih edecektir. Benzer bir tercih sıralaması ortanın sağındaki hükümet ve onun sağındaki bireyler için de geçerlidir. Her iki hükümet arasında kalan bireyler ise, kendilerine daha yakın hükümetin hangisi olduğuna bağlı olarak, ya birini ya da öbürünü seçecektir. Bunu bilen ve kendilerine sadık vatandaş sayısını azamileştirmek isteyen hükümetlerin bu durumda ne yapacağı açıktır: ortanın solundaki hükümet, sağından daha çok birey sadakati çekmek için sağa, sağdaki hükümet ise sola kayacaktır. Bu sürecin sonunda istikrarlı tek konumlanma noktası politika spektrumunun orta noktasıdır. Bu noktada, hükümetler için konum değiştirme, vatandaşlar için ise sadakat kaydırma teşviği yoktur.⁽⁶⁾

Hotelling yaklaşımının en zayıf tarafı, yerleşim, politika seçimi, ürün kalitesi veya fiyat açısından rakipler arasında tam bir yakınlaşma (convergence) tahmin etmesidir. Bunun nedeni, piyasada rekabeti önleyecek (yani piyasayı suni bir şekilde bölecek) herhangi bir kısıtlamanın olmadığını varsaymasıdır. Hükümetler arasındaki rekabette, hükümetlerin elinde sınır kontrolü, miktar kısıtlaması, sermaye çıkışı yasağı, vs.'den oluşan bir çok kısıtlama aracı vardır. Bu nedenle, Hotelling'in varsayımını sorgulamak gerekir. Bunu yaptığımızda,

iki hükümet arasındaki rekabetin yalnızca kısmi bir yakınlaşmaya yol açacağını görürüz. Ancak, bu durumda ortaya çıkan konumlanma istikrarlı değildir. Çünkü, herhangi bir hükümetin, belirli bir anda kısıtlama düzeyini değiştirerek, önceki konumlanma noktasından ayrılması ve diğer hükümet aleyhine, kendisine destek verecek muhtemel vatandaş sayısını arttırması mümkündür.⁽⁷⁾

Bu noktada, entegrasyonun ve uluslarüstü yetkiye sahip bölgesel kurumların Avrupa devletleri için neden çekici ve gerekli olduğunu görmeye başlıyoruz. Mükemmel yakınlaşmanın (yani farkları sıfıra indirmenin) olanaklı olmadığı bir dünyada, entegrasyon ve bölgesel kurumlar, Avrupa devletlerinin vatandaş sadakatini stabilize etmelerine imkan vermektedir. Böylece, tek başlarına hareket etmeleri halinde elde edemeyecekleri birey sadakati stabilitesi gibi bir kamu malından yararlanmalarını olanaklı kılmaktadır. Bu noktada, Avrupa entegrasyonu ile ilgili olarak iyi bilinen iki olguyu açıklamak kolaylaşmaktadır.

İlk entegrasyon adımlarının bireylerin sadakat kaydırma olanaklarının yüksek olduğu politika alanlarında atıldığını görüyoruz. Bu, beklenmesi gereken bir dinamiktir, çünkü sınırlararası mobilite arttıkça politika yakınlaşması artmakta, dolayısıyla bu yakınlaşmayı kodifiye edecek kural ve kurumlara gerek duyulmaktadır. Ayrıca, politikalar zaten birbirine yakınlaşmış olduğu için, varılan kısmi yakınlaşma anlaşmasını uygulamanın (yani hükümetlerin takdir hakkını kısıtlamanın) maliyeti düşmüş olmaktadır.

İkincisi, tam olmayan yakınlaşmadan geri dönüşü önlemek için Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Adalet Divanı gibi uluslarüstü yetkiye sahip kurumların gerekli olmasıdır. Varılan anlaşmaları yalnızca hükümetlerin veya hükümetler-arası kurumların inisiyatifine bırakmak ya anlaşma sağlanmaması ya da

Avrupa entegrasyonu aslında kamu otoritesiyle toplum arasındaki stratejik etkileşimden kaynaklanan bir süreçtir. Bu süreçte, entegre edilen politika alanları, daha önce başlayan bir politika yakınlaşması temelinde belirlenmektedir.

Perakendede Uluslararası Güç

Metro Group perakende sektöründe faaliyet gösterdiği 26 ülkede, 230 binden fazla çalışanıyla, uluslararası bir güç.

Metro Group, Metro

Cash & Carry, real,- Hiper

Marketleri ve Praktiker Yapı Marketçiliği alanındaki mağaza zincirleriyle Türkiye'nin 8 ilinde tam 22 noktada, 4.500 çalışanıyla perakendede güven ve kalitenin adresi.

90 bin çeşit ürün, değişmeyen hizmet kalitesi, uluslararası ürün ve satış standartları, uygun fiyat ve kalite Metro Group'a bağlı Metro Cash&Carry, real,- ve Praktiker'de.

METRO Group

METRO
Cash & Carry

Praktiker
hesaplı yapı marketi

real-

MRE
METRO EMLAK YÖNETİM LTD. ŞTİ.

Çınar Caddesi Kavak Sokak Yalçınlar Plaza Kat:1 Yenibosna / İstanbul
Telefon: (0 212) 451 08 51 Faks: (0 212) 639 83 21

anlaşma sağlansa bile, anlaşmanın uzun ömürlü olması anlamına gelecektir.

Yukarıdaki çözümlemenin Türkiye gibi aday ülkeleri yakından ilgilendiren önemli bir sonucu şudur: Avrupa entegrasyonu aslında kamu otoritesiyle toplum arasındaki stratejik etkileşimden kaynaklanan bir süreçtir. Bu süreçte, entegre edilen politika alanları, aslında daha önce başlayan bir politika yaklaşması temelinde belirlenmektedir. Diğer bir deyişle, politika yaklaşması formel entegrasyon aşamasından önce gelir. Bu sonucun Türkiye'deki politika seçimleri açısından önemi açıktır. Bir yandan, 1990'larda Kopenhag kistasları olarak formüle edilen uyum kistaslarının aslında entegrasyon projesi açısından anlamlı olduğunu gösterir (Buna burada ayrıca değinmeyeceğiz.) Diğer yandan, daha önce başlayan politika benzeşmesi, formel entegrasyon nedeniyle azalan politika özerkliğinin ma-

liyetini düşürür. Bu

maliyetin uyum reformları sürecinde nasıl düşürülebileceğini ikinci bölümde açıklamaya çalışacağım.

Inandırıcı uyum yönetiminin yararları

Daha önceki çalışmalarında Türkiye'nin AB'yle bütünleşme tercihinin eski olmakla birlikte inandırıcı olmadığını ileri sürdüğümü belirtmeliyim.⁽⁸⁾ Burada bu tezin doğruluğunu tartışmaktan çok, tercihin inandırıcı olması halinde uyum reformu maliyetinin neden azalacağını basit bir modelle göstermeye çalışacağım.

Bu modelde iki aktör vardır: Türkiye ve AB. Türkiye için amaç en az kamuoyu desteği kaybına neden olacak uyum reformunu gerçekleştirmek iken; AB için amaç, Türkiye'nin uyum reformu düzeyini azamileştirip bununla ters ilişkili olan riskleri asgarileştirmektir. Bu tercihler, Türkiye için eğimi daha yüksek Kt kayıtsızlık eğrisiyle, AB için ise eğimi daha az olan Kab kayıtsızlık eğrisiyle yansıtılmaktadır. Her iki tarafın benzer bir politika olasılıkları eğrisine (policy possibilities curve) sahip olduğu gibi bir basitleştirmeye başvurursak, opti-

mal tercihler Şekil 1'de gösterilen

T ve AB noktaları olacaktır. Bu

noktalar, teknik olarak, olası olanı

gösteren politika

olasılıkları eğrisiyle

tercih edilen politika

seçeneklerini

gösteren kayıtsızlık

eğrilerinin teğet oldukları

noktalardır.

Şekilde görüldüğü

gibi, Türkiye açısından

optimal

uyum reformu

ve kamuoyu

desteği kombi-

nasyonu Rt ve

Dt'dir. AB açısından

optimal

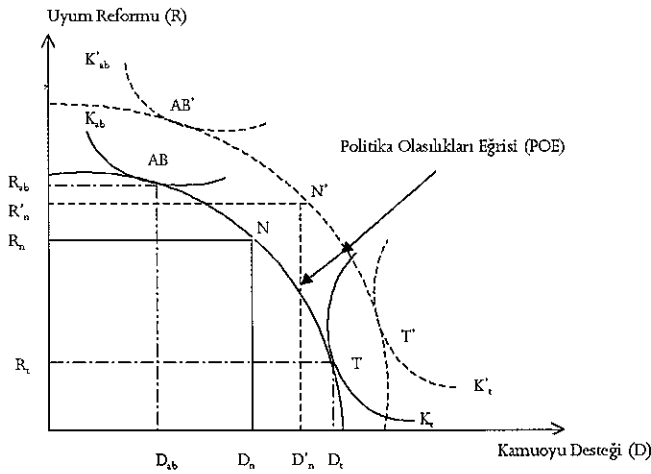
kombinasyon ise

Rab ve Dab'dir.

Şimdi Türkiye'nin AB'ye üye olmak istediğini varsayalım. AB'nin Türkiye'nin tercih ettiğinden daha yüksek bir uyum reformu isteyeceği açıktır. Türkiye'nin çıkarı ise uyum düzeyini asgaride tutmaktır. Çünkü reform düzeyi yükseldikçe maliyet artmakta ve dolayısıyla kamuoyu desteği azalmaktadır. Yapılacak pazarlık sonucunda her iki tarafın kesiksiz çizgili politika olasılıkları eğrisi üzerindeki N noktasında anlaştığını varsayalım. Bu durumda, Türkiye'nin gerçekleştirmesi gereken uyum reformu Rn'ye yükselmiş, hükümetin kamuoyu desteği ise Dn'ye düşmüştür. Dt'den Dn'ye düşen kamuoyu desteği Türkiye hükümetlerinin ya reform yük-

leniminden vazgeçmelerine ya da alınan uyum reformu kararlarını kağıt üzerinde bırakmalarına neden olabilir. Benzer şekilde, AB'nin daha yüksek uyum reformu talep etme doğrultusunda bir eğilimi vardır. Yani pazarlıkla belirlenen N noktası üzerindeki anlaşma inandırıcı (zamana karşı dayanıklı) değildir.

Şekil 1: İnandırıcı Reform Yükleminin Yararı

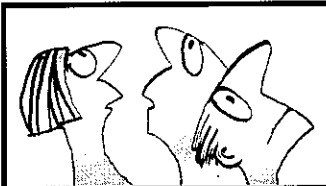
N noktasındaki anlaşmayı, inandırıcı kılmanın tek yolu her iki tarafın takdir hakkını ortadan kaldırmaktır. Bunun için ya anlaşma hükümlerini elleri titremeden uygulatacak bağımsız bir otoriteye gereksinim vardır; ya da Türkiye'nin anlaşmayı tek taraflı olarak uygulaması gerekir. Birinci seçenek pratik olarak mümkün değildir çünkü bu işlevi görecekt en uygun kurum olan Ortaklık Konseyi tarafsız değildir. Ortaklık Konseyi oybirliğiyle karar alan, dolayısıyla takdir hakkını sınırlayan değil, temsil eden bir kurumdur. Bu durumda, AB üyesi olmak isteyen Türkiye için yalnızca ikinci seçenek – yani AB'ye uyum reformlarının tek taraflı olarak uygulanması seçeneği – söz konusudur.

Son hükümete kadarki Türkiye hükümetleri hep bu tür bir yüklenimden kaçınmıştır. Nedeni ne olursa olsun, bu tutum iki sonuca yol açmıştır. Birincisi, AB kısıtlarına uyum sınırlı kalmış ve/veya tam sahiplenilmeden yapılmıştır. İkincisi, Türkiye daha az maliyetle daha yüksek düzeyde uyum reformu yapma olanağından yoksun kalmıştır. Eğer Türkiye N noktasındaki anlaşmayı inandırıcı bir şekilde uygulaysaydı reformun maliyeti düşecekti. Bunu şu şekilde açıklamak mümkün: inandırıcı reform yüklenimi Türkiye’de hem AB üyeliğinden yana hem de üyeliğe karşı olan toplumsal aktörlerin beklentilerini etkileyecektir. AB üyeliğinden yana olanlar tercihleri doğrultusunda adım atan hükümete desteklerini arttıracak, üyeliğe karşı olanlar ise kararlı hükümete baskı yapmanın etkin olamayacağını anlayıp üyelikten en az miktarda zarar görmek için uyum hazırlığı yapmak zorunda kalacaktı.⁽⁹⁾

Bu durumda, aynı reform miktarını eskisine göre daha yüksek bir kamuoyu desteğiyle yapmak olanaklı hale gelecekti. Bunun tek anlamı, politika olasılıkları eğrisinin sağa kaymasıdır (kesik çizgili egride görüldüğü gibi). Bu durumda, Türkiye'nin ve AB'nin tercihlerinin aynı kaldığını varsaysak bile, N' gibi bir noktada anlaşmak mümkün olacaktı. Şekilde görüldüğü gibi, bu noktada Türkiye için hem reform hem de kamuoyu desteği inandırıcı olmayan N noktasına oranla daha yüksektir: $R'n > R_n$; $D'n > D_n$.⁽¹⁰⁾ Burada karşımıza çıkan sonuç Avrupa devletlerinin entegrasyondan elde ettikleri yarar sonucuyla benzerdir. AB'de olduğu gibi, Türkiye de takdir hakkını gömülü bir şekilde kısıtlayarak, aksi takdirde elde edemeyeceği bir kamu malından (yani reformdan) yararlanma olanağına sahip olabilir.

Kopenhag sonrası makroekonomik politika tasarımı

Yukarıda fiili entegrasyon öncesinde politika yakınlaşmasının neden gerekli ve yararlı olduğunu göstermeye

AB'nin Türkiye'nin tercih ettiğinden daha yüksek bir uyum reformu isteyeceği açıktır. Türkiye'nin çıkarı ise uyum düzeyini asgaride tutmaktır. Çünkü reform düzeyi yükseldikçe maliyet artmakta ve dolayısıyla kamuoyu desteği azalmaktadır.

çalıştım. Bu bölümde, entegrasyonun görece olarak yüksek olduğu bazı politika alanlarında ne gibi uyum reformları yapılması gerektiğini irdelemeye çalışacağım. Gerekli uyum (yakınlaşma) reformlarının yapılmaması halinde AB üyeliğinin beklenen kamu malı yararını sağlamaması yüksek bir olasılıktır. Yukarıdaki çözümleme ışığında, bunun birbiriyle ilişkili iki temel nedeni vardır.

Birincisi, politika yakınlaşmasının olmaması Türkiye'nin tercihlerinin topluluk müktesabatında (acquis communautaires) ifadesini bulan ortalama AB tercihlerinden farklı olduğunu gösterir. Durum buysa, Türkiye'nin üyelik gereği müktesabatı kabul edip uygulamasının maliyeti yükselecektir. Dolayısıyla, Türkiye'nin bazı politika alanlarında özel serhler (opt-outs) istemesinin veya müktesabatı kağıt üzerinde bırakmasının olasılığı artacaktır. Bu doğrultudaki sinyalleri algılayan toplumsal aktörler beklentilerini ona göre şekillendirecek ve 'özel muamele' isteklerini arttıracaktır. Sonuçta, tek Avrupa pazarında rekabet edebilmek için uygun stratejiler geliştirmekten çok, zorlukları istisnai düzenlemelerle aşma eğilimi güç kazanacaktır. Bu da Türkiye'nin gelişimine şimdiye kadar engel oluşturan patronaj siste-

minin devamı anlamına gelecektir.

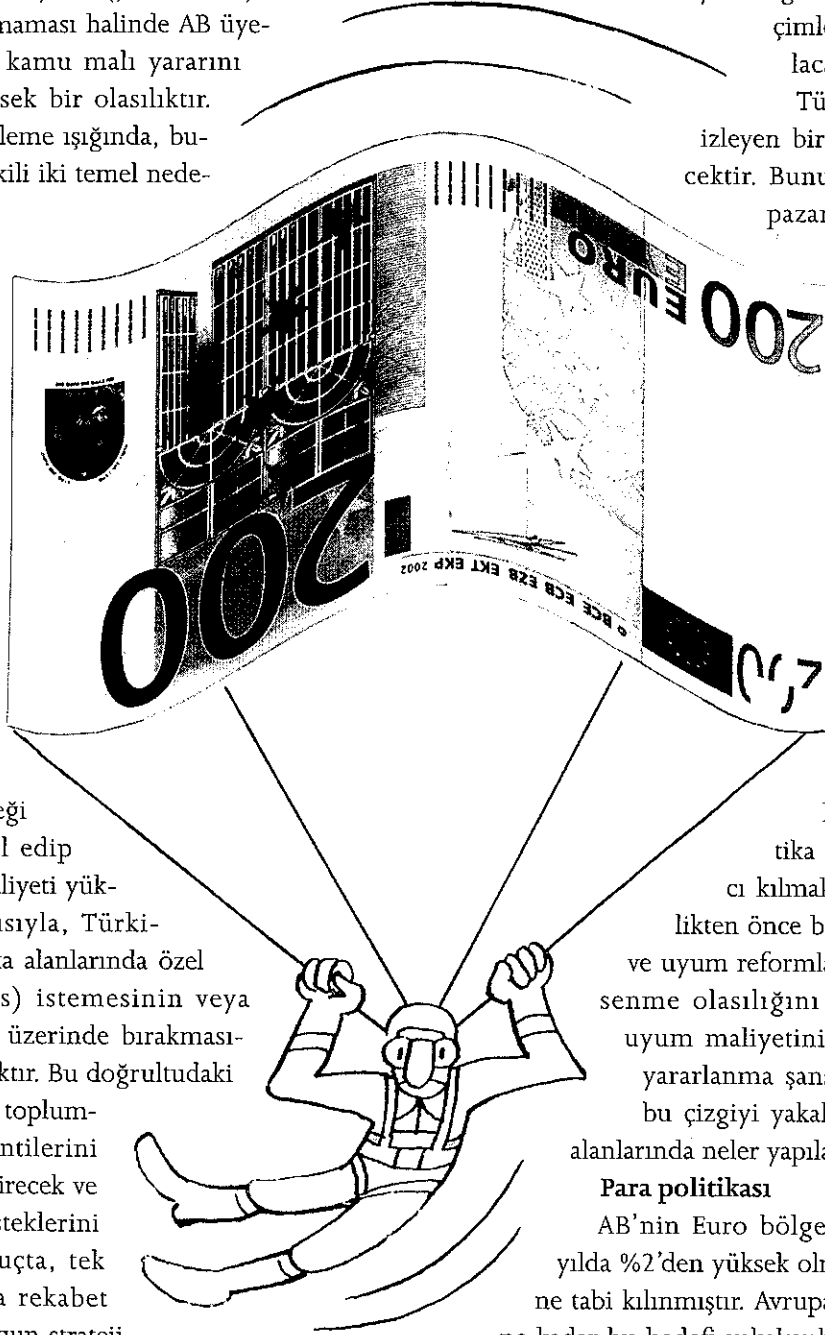
İkinci neden şudur: AB içinde kendi zorluklarına istisnai çözümler üzerinde yoğunlaşan bir Türkiye'nin gelecekteki AB politikası seçimleri üzerindeki etkisi azalacaktır. Diğer bir deyişle, Türkiye katkı yapan değil, izleyen bir aktör durumuna düşecektir. Bunun bir zararı zayıflayan pazarlık gücü ise, diğer bir

zararı gelecekteki AB politikalarının Türkiye'nin gereksinimlerini gerektiği kadar yansıtmamasıdır. Bu durumda, yukarıda belirtilen özel muamele istekleri artacak ve patronaj sistemi daha da olası hale gelecektir.

Bu tür sonuçlardan kaçınmanın yolu bellidir: gerekli politika yakınlaşmasını inandırıcı kılmak, bu yakınlaşmayı üyelikten önce belirli bir sürece yaymak, ve uyum reformlarının toplumca benimsenme olasılığını arttırmak vasıtasıyla, uyum maliyetini azaltmak ve üyelikten yararlanma şansını arttırmaktır. Şimdi bu çizgiyi yakalamak için bazı politika alanlarında neler yapılabileceğine bakabiliriz.

Para politikası

AB'nin Euro bölgesindeki para politikası yılda %2'den yüksek olmayan enflasyon hedefine tabi kılınmıştır. Avrupa Merkez Bankası bugüne kadar bu hedefi yakalayabilmiştir. Ancak sırf enflasyon hedefine endeksli para politikasının uzun vadede sürdürülebilir olup olmadığı konusunda kuşkulardır. ABD'deki para politikasında bile, büyüme hızına

da dikkat edileceğine dair kurallar vardır. Bu nedenle, Türkiye'deki para politikası tasarımı, enflasyonu düşürme amacının inandırıcılığı zedelenmeden ve üyelik hedefi gözardı edilmeden, yaratıcı bir arayış gereklidir.

TC Merkez Bankası, bağımsız statüsünü bugüne kadar dirayetli bir şekilde kullanmış ve IMF programı çerçevesinde yakalanması gereken parasal büyüme ve enflasyon hedeflerini yakalamıştır. Bunun en önemli nedeni, Merkez Bankası'nın mali açığı finanse etmek zorunda olmamasıdır. Buna karşın, IMF'yle birlikte oluşturulan bu politika çerçevesinin AB'ye nominal değişkenler açısından yaklaşma sağlayabileceğini, ancak reel gelir yaklaşması garanti edemeyeceğini görmek gerekiyor. Bir yandan nominal değişkenler açısından uyum, diğer yandan büyüme gereksinimi dikkate alındığında, Merkez Bankası'nın nominal gayrisafi milli hasıla büyüme oranını hedefleyen, ancak her yıl enflasyonu aşağı çekme hedefini de terketmeyen bir para politikası izlemesi gerektiğini düşünüyorum.

Bu tasarımın çıplak enflasyon oranı hedefine oranla daha az dolaysız bir sinyal vereceği doğrudur. Ancak, aradaki fark, o denli büyük değildir. Her yıl açıklanacak nominal büyüme hedefi hem enflasyon hem de reel gelir büyümesi alt-hedeflerine bölünebilir. Enflasyon alt-hedefi her yıl aşağı doğru çekilirken, reel büyüme alt-hedefi Türkiye'nin o yıl için tahmin edilen reel büyüme poyansiyeline göre belirlenebilir. Bu tasarımın üç avantajı vardır. Birincisi, açıklanan enflasyon alt-hedefi tutturulduğu sürece, para politikasının reel büyümeye yardım edecek bir şekilde ayarlanabilmesine olanak verir. İkincisi, enflasyon alt-hedefi tutturulduğu sürece, açıklanan nominal büyüme hedefinin aşılması Merkez Bankası'nın inandırıcılığını zedelemeyecektir. Önerilen tasarımın üçüncü avantajı, enflasyon ile reel büyüme arasındaki tercihi topluma bırakmasıdır. Eğer toplum reel büyüme yerine enflasyonu tercih ederse, Merkez Bankası para arzını kısarak uzun vadede zararlı olan bu

seçimi cezalandırabilecektir.

Bu tür bir para politikası hem Türkiye'nin AB'deki enflasyon ortalamasına doğru yaklaşmasına yardım edecek, hem de üyelik disiplini altına girilinceye kadar büyümeyi teşvik edecektir. Bu anlamda, Avrupa Para Birliği'ne katılma kararı alınuncaya kadar sürdürülebilecek bir politkadır. Hatta, Avrupa Para Birliğinde belirlemekte olan zorlukların aşılması tartışmalarında Türkiye'nin katkı yapmasına da olanak verebilecektir.

Kur politikası

Sanılanın tersine, AB politikasına yaklaşma hemen şu aşamada sabit kur politikası uygulanmasını gerektirmemektedir. 20 yıllık Avrupa para sisteminin AB içinde yaklaşma sağlayıp sağlamadığı, hatta Avrupa Para Birliği'ni (APB) daha inandırıcı kılmadığı hala tartışma konusudur. Bu nedenlerle, sabit kur politikası bu aşamada AB politikasına yaklaşma için gerekli bir koşul değildir. Ancak, AB standartlarına yaklaşma bağlamında, kur politikasında iki temel soruna çözüm geliştirmek gerekir.

Birincisi, AB'yle görelî fiyat farkı nedeniyle zayıflayacak rekabet gücünün TL'nin değer kaybıyla telafi edilmemesi sorunudur. Bununla ilgili olarak, Merkez Bankası, açıklanan enflasyon alt-hedefi üstündeki enflasyonun kur politikasıyla konusunda tam yetkili kılınmalıdır. Bir anlamda, DPT'ye Avrupa Komisyonu'nunkine benzer bir işlev verilmelidir.⁽¹⁾

Maliye politikası

Burada IMF'nin stabilizasyon programı çerçevesinde yapılması gereken ve kamu borçlarının sürdürülebilir hale gelmesini amaçlayan maliye politikası değişiklikleri ve kamu sektörü reformu üzerinde durmayacağım. Yalnızca bu değişikliklerin kısa-orta erimli stabilizasyon amaçlı olduklarını, dolayısıyla AB standartlarına yaklaşma sürecinin diğer göstergesi olan ekonomik büyüme gereksinimine yanıt veremeyeceğini belirtmekle yetineceğim.

AB'ye yaklaşmanın büyüme boyutunu da dikkate almak için, maliye politikasında yapılması gereken önemli bir değişiklik şudur: Cari harcamalar ve yatırım harcamaları için farklı hedefler konmalı ve hükümet her iki hedef için hesap vermelidir.

AB'ye yakınlaşmanın büyüme boyutunu da dikkate almak için, maliye politikasında yapılması gereken önemli bir değişiklik şudur: cari harcamalar ve yatırım harcamaları için farklı hedefler konmalı ve hükümet her iki hedef için hesap vermelidir. Maliye politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi hala tartışılan bir konudur. Ama en kötümser yaklaşımlar bile (örneğin rasyonel beklentiye dayalı arz tarafı modelleri bile), yatırım harcamalarının büyüme üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu gösteren sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu nedenle, hazırlıkları süren reformlara ek olarak, Türkiye yatırım harcamaları için artan bir alt-hedef, cari harcamalar için ilkin azalan sonra da istikrarlı bir alt-hedef saptamalıdır. Kısa ve orta erimde gerekli olan faiz dışı kamu fazlası esas itibarıyla cari giderlerin kısılmasından ve vergi tabanının genişletilmesinden sağlanmalıdır. Bu tasarım, mali zorluklar karşısında ilk elde kısılan yatırım harcamalarını korumak için, bağlayıcı bir yasayla kodifiye edilmelidir.

Maliye politikasında gerekli diğer bir değişiklik maliye politikasının performansa dayalı hesap verme (accountability) ilkesine tabi kılınmasıdır. Bunun için, kamu hizmetlerinde verimlilik, etkinlik ve vatandaş memnuniyeti hedeflerini belirlemek ve bu hedefleri yakalama oranlarının ölçülebilirliğini sağlamak için gerekli bilgiler saptanıp toplanmalıdır. Bu alanda atılacak adımlar AB ülkelerinde yaygınlık kazanan maliye politikası çerçevesine yakınlaşmayı sağlayacak ve para birliğinde önemi giderek artan maliye politikasının etkin olması-na zemin hazırlayacaktır.

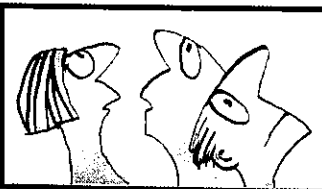
Diğer bir değişiklik ise, bütçe kısıtını (budget constraint) gevşek olmaktan çıkarmakla ilgilidir. Bunun için, gelir tahminleri temelinde yapılan tahsisatın belirlenen önceliklere harcanmasını temin edecek bir şekilde, gelir-harcama dengesini sağlama yükümlülüğü harcama yapan birimlere verilmelidir. Ayrıca, cari harcamalar ilgili birimde üretkenlik artışı, yatırım harcamaları

ise proje etkinliği koşullarına tabi kılınmalıdır. Diğer bir deyişle, kurtarma (bail out) olasılığını minimize eden ve kaynakları etkin bir şekilde kullanmayı zorunlu kılan bir çerçeve çizilmelidir. Bu çerçeve hem büyümeyi teşvik edecek hem de para birliğinde (kuralları değişse bile) devam edecek olan mali disipline uyumu kolaylaştıracaktır.

Son olarak, maliye otoritesinin hedeflenen yıllık büyüme oranlarının gerçekleştirilmesinden merkez bankasıyla birlikte sorumlu olmasını sağlayacak düzenlemeler getirilmelidir. Yukarıda özetlenen para politikası tasarımı kapsamında, merkez bankası, enflasyon hedefinin tutturulmasından ana sorumludur. Büyüme hedefinin tutturulmasından ise hem merkez bankası hem de maliye otoritesi sorumlu olmalıdır. İkisi arasında çıkacak çelişkileri ve sorumluluktan kaçışı önlemek için, DPT hem hedef belirleme hem de hedeflerin yakalanmamasının nedenlerini saptama konusunda tam yetkili kılınmalıdır. Bir anlamda, DPT'ye Avrupa Komisyonu'nunkine benzer bir işlev verilmelidir.

Küreselleşmeyi durdurmak yerine reformlar yaparak kurumsallaşmayı sağlamak mümkün

Küreselleşme konusunda AB Komisyonu için hazırlanan bir raporun vardığı önemli bir sonuç şu şekilde özetlenebilir: küreselleşmenin ülkeler için maliyetini arttıran temel etmen iç politika başarısızlıklarıdır; dolayısıyla, küreselleşmeyi durdurmak yerine, sözkonusu politika başarısızlıklarını azaltacak reformlar yapıp gerekli kurumsallaşmanın sağlanması daha doğrudur.⁽¹²⁾ Bu sonucun ilginç olmasının bir nedeni, iktisat literatüründe bu tür bir konsensüsün oluşmasına önemli katkıda bulunan iki iktisatçının (Daron Acemoğlu ve Dani Rodrik'in) Türkiye'yle güçlü bağlarının olmasıdır.⁽¹³⁾ Diğer bir nedeni ise, zayıf veya ters teşvik sağlayan kurumlar nedeniyle, Türkiye'nin hem küreselleşmeden gerektiği gibi yararlanmamış hem de gerekli kurumların oluş-

Küreselleşmenin ülkeler için maliyetini arttıran temel etmen iç politika başarısızlıklarıdır; dolayısıyla, küreselleşmeyi durdurmak yerine, sözkonusu politika başarısızlıklarını azaltacak reformlar yapıp gerekli kurumsallaşmanın sağlanması daha doğrudur.

masına katkı yapacak AB üyeliği konusunda bugüne kadar inandırıcı bir politika izlememiş olmasıdır.

Yukarıdaki satırlarda, AB üyeliği için şimdiye kadar inandırıcı bir yüklenim içine girmeyen Türkiye'nin bu tutumdan uzaklaşmasının neden yararlı olacağını açıklamaya çalıştım. Ayrıca, inandırıcı bir uyum reformu yüklenimi çerçevesinde, bazı politika alanlarında ne gibi yenilikçi yaklaşımlar olabileceğini belirttim. Yukarıdaki çözümleme spesifik bir entegrasyon kuramından kaynaklanmaktaysa da, Acemoğlu, Rodrik ve diğerlerinin bulgularıyla da uyum içindedir. Buradan çıkarılacak sonuç şudur: AB üyeliğinin Türkiye için yararı, şimdiye kadar elde edilmesi mümkün olmayan bir kamu malının elde edilmesidir. Bu kamu malı, şimdiye kadar kalkınma üzerinde olumsuz etkileri olmuş kurumsal yapının daha çok kalkınma-dostu bir yapıyla değiştirilmesini olanaklı kılacak reformdur. Bu reform, küreselleşme çağında çok daha gerekli hale gelmiştir.

Dr. Mehmet Uğur
Greenwich Üniversitesi,
Jean Monnet Kürsüsü Başkanı

Dipnotlar:

- 1- D. J. Puchala, 'Of Blind Men, Elephants and International Integration', *Journal of Common Market Studies*, cilt 10, sayı 3, s. 267-284.
- 2- Ben Rosamond, *Theories of European Integration*, Londra: Macmillan Press, 2000.
- 3- A. Pizzorno, 'The Individualistic Mobilisation of Europe', B. S. Graubard, *A New Europe?*, Londra: Oldbourne Press, 1964 içinde, s. 269. Burada bir noktayı daha vurgulamak gerekir: devlet-toplum etkileşiminde gözlenen vatandaş sadakati sorunu günümüzde gözlenen küreselleşme eğilimleriyle yeni bir boyut kazanmaktadır. Bu nedenle, Avrupa entegrasyonunun 1990'lardaki derinleşmesiyle küreselleşme arasında bir korelasyon olduğunu söyleyebiliriz.
- 4- Burada Hirschman'ın Kaçış-Protesto-Sadakat çözümlemesinden

esinlenilmiştir. Politika yaklaşması bir politikanın değerine tercih edilmesi için varolan teşvik unsurlarını azalttığı için, vatandaşın kaçış ve/veya protesto yöntemlerine başvurma olasılığını azaltır. Bknz. A.O. Hirschman, *Exit-Voice-Loyalty: Responses to Decline in Firms, Organisations and States*, Cambridge, M.A.: Cambridge University Press, 1970.

5- H. Hotelling (1929), 'Stability in Competition' A. C. Darnell (ed.), *The Collected Economics Articles of Harold Hotelling*, New York: Springer-Verlag, 1990 içinde.

6- Bu orta nokta oyun teorisinde Nash dengisine tekabül eder. Bilindiği üzere, Nash dengesi işbirliğine dayalı olmayan stratejik oyunlarda teşvik-uyumlu (incentive-compatible) olan tek dengedir.

7- Bu anlamda, kısıtlama altında ortaya çıkan konumlanma bir Nash dengesi oluşturmaktadır. Bu özet daha önceki bir çalışmaya dayanmaktadır. Bknz. M. Uğur 'Regional Integration in Europe and Beyond: The Political Economy of Endogenous Outcomes', *Current Politics and Economics of Europe* (yayınlanacak).

8- Bknz. M. Uğur, *Avrupa Birliği ve Türkiye: Bir Dayanak/İnandırıcılık İkilemi*, İstanbul: Everest Yayınları, 2000.

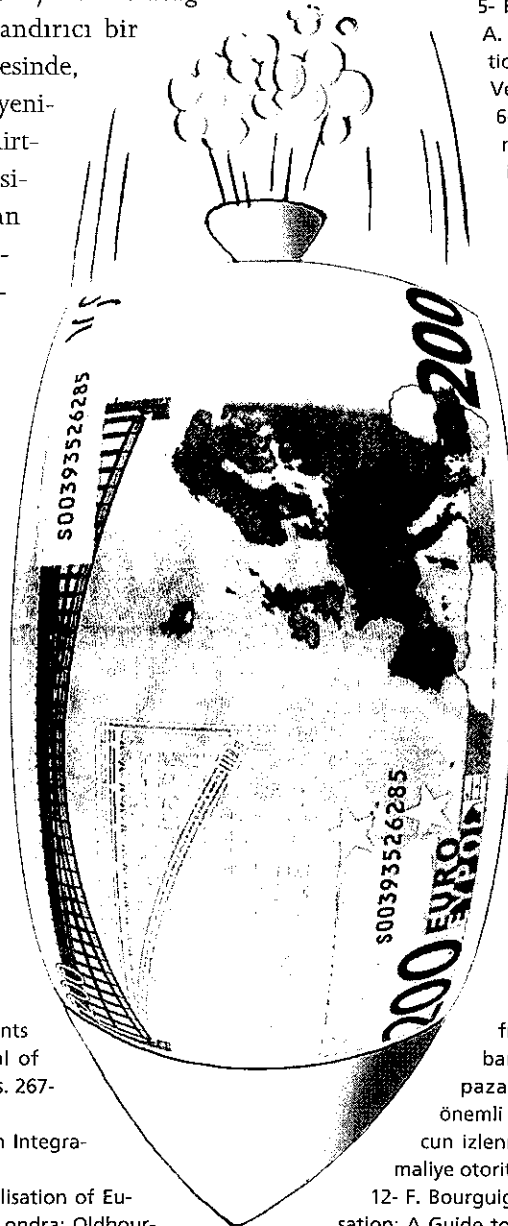
9- AB üyeliğine karşı olanların tutum değiştirmesi çıkarları gereğidir. Bir iş adamının veya bir sendikacının üyelik olasılığı arttığı halde üyelik gerçekleştirmeyecekmiş gibi davranması, yanlış bir iş stratejisi veya ücret politikası izlemekle aynı kapiya çıkar.

10- Bu sonuç, enflasyona karşı inandırıcı politikanın enflasyonu düşürme maliyetini azaltacağını öngören makroiktisat modellerinin sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Burada unutulmaması gereken nokta, bu sonucun tüm aktörlerin rasyonel beklenti oluşturduğu varsayımına bağlı olduğudur.

11- Bu düzenleme DPT'nin özerkliğinin sağlanmasını gerektirir. Büyüme hedefi DPT tarafından önerilecek, nihai hedef ise DPT, merkez bankası ve maliye otoritesi arasında yapılacak pazarlık sonucu belirlenecektir. Burada önemli olan ilke, büyüme hedefi önerisinin ve sonucun izlenmesinin çıkarları çelişen merkez bankası veya maliye otoritesine bırakılmamasıdır.

12- F. Bourguignon ve arkadaşları, *Making Sense of Globalisation: A Guide to the Economic Issues*, Londra: Centre for Economic Policy Research, 2002.

13- Bknz. Daron Acemoglu ve arkadaşları, 'The Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation', *American Economic Review*, cilt 91, sayı 5 (2001), s. 1369-1401. Dani Rodrik ve arkadaşları, 'Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development', 2002. (Dani Rodrik'in web sitesinden).

Ö Z E L S A Y I
AVRUPA BİRLİĞİ

Avrupa Ordusuna Türk Rizesi

Ülki Demirdöğen

Avrupa Birliği (AB)'nin Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) Soğuk Savaş sonrası koşulların yarattığı yeni güvenlik ve savunma parametrelerine göre şekillenmektedir. Avrupa'nın yeni güvenlik mimarisinde NATO ve AB gibi örgütler arasındaki ilişkiler de yeniden tanımlanmakta ve bu örgütlerin kendi içlerinde de güvenlik/savunma alanlarındaki işlevleri konusunda önemli dönüşümler yaşanmaktadır. Bu bağlamda, NATO'nun bir bütün olarak yer almadığı ve Avrupa'nın güvenliğini ilgilendiren krizlere AB'nin, gerektiğinde NATO imkan ve yeteneklerinden de yararlanarak, yeni oluşturulacak Avrupa Acil Müdahale Gücü (AMG) ile müdahale etmesi öngörülmektedir. Bu tür operasyonlarda amaç; insani yardım, barışı koruma ve barışı inşa etme gibi Petersberg görevleri olarak bilinen "kriz yönetimi" tekniklerini özerk bir biçimde uygulayabilmek olacaktır.

Türkiye, AB ile adaylık müzakerelerine doğru ilerlerken hem ulusal güvenliğini doğrudan ilgilendiren, hem de üyelik sürecine giden yolda AB ile ilişkileri açısından önem taşıyan AGSP ile yakından ilgilenmektedir. Türkiye bir NATO üyesi ve AB adayı ülke olarak büyük bir olasılıkla sınırlarının yakınında yer alacak kriz müdahalelerine ulusal çıkarları açısından kayıtsız kalamayacağı için oluşturulacak olan AMG'ye askeri katkıda bulunmak istemiş ve AGSP'nin stratejik karar alma mekanizmalarına dahil olabilmek için kararlı bir diplomasi yürütmüştür. Türkiye'nin haklı beklentileri önce Aralık 2001'de gerçekleşen 'Ankara Mutabakatı' ile bir ölçüde karşılanmış; bir yıl sonra Aralık 2002 Kopenhag zirvesi sırasında da Türkiye bazı kaygılarının giderilmesi üzerine, AB'nin NATO imkan ve yeteneklerinden yararlanabilmesi konusundaki vetosunu kaldırmış ve böylece NATO-AB işbirliği yolu açılmıştır.

Bu makalede sırasıyla AGSP'nin kısa tarihçesi, bu oluşum içerisinde AB üyesi olmayan ülkelere (Türkiye gibi) ilişkin düzenlemeler ve Türkiye-AGSP ilişkisi incelenmektedir.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın gelişimi

Soğuk Savaş dönemi boyunca Avrupa Birliği (o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu) içerisinde özerk bir güvenlik ve savunma politikası geliştirilmesi konusunda tam bir oydaşma sağlanamamıştır. 1990'lı yıllara gelene dek sınırlı birkaç girişim yer almış, çabalar daha çok ortak bir dış

politika üzerinde yoğunlaşmıştır. Avrupa Birliği'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın öncüleri olarak gösterebileceğimiz girişimler arasında 1950'li yıllara dayanan "Avrupa Savunma Topluluğu Projesi" (1950-54) ve "Fouchet Planı" (1961-62) bulunmaktadır. Bu girişimler sonuçsuz kalmış; 1970'de başlayan "Avrupa Siyasal İşbirliği" projesinde ortak bir dış politika arayışı öncelik kazanmış ve güvenlik konusu çok sınırlı olarak ele alınmıştır. 1986'da imzalanan Tek Avrupa Senedi de ortak bir dış politika oluşturma konusunda işbirliğini destekleyen hükümlerin ötesine geçememiştir. AB'nin, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na kavuşması Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile mümkün olmuştur. Haziran 1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile bu politika biraz daha geliştirilmiştir.⁽¹⁾

Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın bir alt boyutu olan Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın (AGSP) gelişimi, Soğuk Savaş sonrası koşulların yarattığı yeni ortama göre şekillenmiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte ABD'nin Avrupa'nın güvenliğinin sağlanmasında Avrupalı müttefiklerin katkısının artması ve yükün eşit paylaşımı konusundaki baskıları artmıştır.⁽²⁾ Bunun yanı sıra 1990'ların ortalarında Yugoslavya krizinde yaşananlar, özerk bir AGSP'nin oluşumunda hızlandırıcı etki yaratmıştır. Bosna ve Kosova operasyonları ABD'nin liderliği ve yardımı olmaksızın Avrupalılar'ın başarılı bir askeri müdahale yapmakta ne kadar yetersiz kaldıklarını sergiliyordu. Bu operasyonlardan alınan dersler ışığında İngiltere ilk kez Avrupa güvenliği ve savunmasına ilişkin işbirliği anlayışında tutumunu değiştirdiğini kamuoyuna açıklıyordu. İngiltere Başbakanı Tony Blair'e göre Avrupa'nın Bosna ve Kosova politikaları "kabul edilemez, güçsüz ve bulanık politikalar" ⁽³⁾ 3-4 Aralık 1998'de St.Malo'da yer alan İngiltere ile Fransa arasındaki zirvede AB'nin uluslararası krizlere müdahale edebilecek özerk bir askeri hareket kapasitesi geliştirmesi; NATO'nun bir bütün olarak devreye girmediği krizlerde tek başına hareket edebilmesi için uygun askeri yapıya ve yeni karar alma mekanizmalarına kavuşturulması kararlaştırılıyordu.⁽⁴⁾

St. Malo toplantısı bir dönüm noktası olmuştur. Bu toplantıyı izleyen dört AB zirvesi de -Köln, Helsinki, Feira ve Nice zirveleri- AGSP'nin özerkleşmesinde önemli kilometre taşlarını oluşturdular. Kosova krizinin yoğun olarak yaşandığı 1999 yılı, AGSP çalışmalarının da hız

kazandığı bir yıl olmuştur. Haziran 1999 Köln zirvesi yeni oluşmakta olan AGSP'nin kurumsal çerçevesini çizerken Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikası'ndan sorumlu olacak bir başkan (Yüksek Temsilci) atamıştır. Bu görev, NATO Genel Sekreteri J. Solana getirilmiştir.⁽⁵⁾ Aynı yılın Aralık ayında yer alan Helsinki zirvesi AGSP'nin kurumsal mekanizmalarının işleyişini dah ayrıntılı olarak belirlemiştir. Bu zirvede amaçlanan AB'nin kendi başına karar alabilmesi ve NATO katılımı olmadan da uluslararası krizlere müdahale edebilecek gücü oluşturmaya idi. Türkiye'nin aday ülke ilan edildiği Helsinki zirvesinde en geç 2003 yılına kadar 60.000 askerden oluşan ve görev alanında asgari bir yıl kalabilecek bir Avrupa Acil Müdahale Gücü kurulması karara bağlandı.⁽⁶⁾ Haziran 2000 Feira zirvesinde AB üyesi olmayan NATO üyesi ülkelerin bu operasyonlardaki rolleri ve AB ile Nato arasındaki danışma/işbirliği süreçleri düzenlenmiştir.⁽⁷⁾ Nice zirvesinde ise (7-9 Aralık 2000) üzerinde iki yıldır çalışılmakta olan AGSP'nin tüm kurumsal yapılanması tamamlanmıştır.⁽⁸⁾

Avrupa Birliği bu yeni kurumsal yapılanma ile Petersberg görevleri olarak adlandırılan barışı koruma, insani yardım, kurtarma operasyonları ve kriz bölgelerine yönelik acil müdahaleleri gerçekleştirebilecek karar alma ve yürütme organlarına kavuşmuş oluyordu.⁽⁹⁾ Soğuk Savaş sonrası güvenlik politikalarının belirlenmesinde, giderek askeri olmayan unsurların da önem kazandığı bir ortamda, Petersberg misyonlarının AB'nin güvenlik ve savunma politikasının merkezine yerleşmesi kaçınılmazdır.⁽¹⁰⁾

AB'nin gelecekte müdahale edeceği krizlerin çoğu, potansiyel olarak Türkiye'nin yakın çevresindeki bölgelerde yeralacaktır. Bu nedenle, Türkiye bu operasyonlarla ilgili karar alma süreçlerine katılmak ve söz sahibi olmak konusunda kararlıdır. Bir NATO üyesi olarak Türkiye'nin tutumu AB'yi özellikle NATO ile işbirliği açısından etkile-

mektedir. Türkiye'nin görüşlerini anlayabilmek için AGSP içerisinde AB'ye üye olmayan NATO üyelerine biçilen rolü incelemek gerekmektedir.

AB üyesi olmayan ülkelere ilişkin düzenlemeler

Nice zirvesi sonuçlarına göre; Türkiye gibi NATO'ya üye, ancak henüz AB üyesi olamamış altı ülke için (Çek Cumhuriyeti, Macaristan, İzlanda, Norveç, Polonya ve Türkiye -bu ülkeler "altılar" olarak da anılmaktadır) ve NATO'ya üye olmayan diğer AB aday ülkeler için (Bulgaristan, Kıbrız, Estonya, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya, Slovakya ve Slovenya "dokuzlar") bazı düzenlemeler getirilmiştir. Bu iki grup ülke, toplu olarak AB aday "onbeşler" olarak da anılmaktadırlar. Aday ülkelere ilişkin düzenlemeler krizlerin yeralmadığı normal dönemler ve kriz dönemlerini içermek üzere iki aşamalı olarak ele alınmıştır.

Nice zirvesi Başkanlık Raporu'nda AGSP'nin açık bir proje olduğu ve AB'nin aday ülkelere askeri katkı kabul etmeye hazır olduğu belirtilmektedir. Ancak, bu açıklığın AB'nin karar alma özerkliğine saygılı bir açıklık olduğu da vurgulanmaktadır.⁽¹¹⁾ Aday ülkelerle düzenli olarak yapılacak görüş alışverişleri, danışma toplantıları ile ilişkiler geliştirilecektir. Krizlerin yer almadığı normal koşullar al-

AB Genel Sekreteri Javier Solana'nın da işaret ettiği gibi "Kopenhag zirvesi bir çok önemli kararlar alınacaktır. AB-NATO işbirliğinde sağlanan ilerleme de bunlardan biri olacaktır."

tında AB ile “onbeşler” arasında her başkanlık döneminde en az iki toplantı yapılacaktır (AB+15 formatında). Yine her başkanlık döneminde en az iki kez de yalnızca “altılar” ile toplanılacaktır (AB+6 formatında). Ayrıca her başkanlık döneminde hem “onbeşleri”, hem de “altıları” içeren bakanlar düzeyinde bir toplantı yer alacaktır.

Herhangi bir kriz çıktığında aday ülkelerle diyalog ve danışma bütün düzeylerde yoğunlaşarak artacaktır. Operasyon başlamadan önceki aşamada, siyasal-askeri uzmanlar düzeyinde yapılacak görüşmelerde potansiyel olarak bu operasyona katkıda bulunabilecek olan ülkelerin AB’nin niyetlerinden, özellikle askeri seçeneklerden haberdar olmaları amaçlanacaktır. Eğer AB, başlatacağı operasyonda NATO’nun imkan ve yeteneklerinden yararlanmayı düşünüyorsa o zaman “NATO üyesi olan aday ülkelerin (altıların) görüşlerinin alınmasına özel bir önem atfedilecektir.”⁽¹²⁾

AB Konseyi bir askeri müdahale yapmaya karar vermişse, operasyon planları bu operasyona ilkesel olarak katılma niyetinde olduğunu bildirmiş NATO üyesi ve diğer aday ülkelere sunularak bu ülkelerin katkılarının türü ve miktarı belirlenmeye çalışılacaktır. Operasyon konsepti resmi olarak Konsey tarafından onaylandıktan sonra katkıda bulunabileceğini bildirmiş olan ülkeler, Helsinki’de varılan ilkeler doğrultusunda operasyona katılmaya davet edileceklerdir. Bu katılım şu şekilde gerçekleşecektir:

- NATO üyesi olan aday ülkeler, NATO imkan ve yeteneklerinin kullanıldığı bir operasyona eğer dilerlerse doğrudan katılabileceklerdir. Bu ülkelerin NATO imkanlarının kullanılmadığı bir operasyona katılımları ise ancak AB Konseyi’nin daveti üzerine mümkün olabilecektir.

- AB adayı diğer ülkelerin bu operasyonlara katılabilmesi yine Konsey’in davetiyle gerçekleşebilecektir.⁽¹³⁾

NATO imkan ve yeteneklerinden yararlanılan AB operasyonlarının planlanması da NATO tarafından yürütülecektir ve örgütün prosedürlerine göre AB üyesi olmayan üyeler bu planlamaya katılacaklardır. Davet edildikleri takdirde katılabildikleri özerk AB operasyonlarında ise aday ülkeler operasyonel planlamalardan gönderdikleri askeri temsilcilere verilen bilgiler ölçüsünde bilgi sahibi olabileceklerdir.

Operasyona dahil olacak ülkelerin katkıları onaylandıktan sonra operasyon resmi olarak başlatılabilecek ve “Katkıda (askeri) Bulunanlar Komitesi” oluşturulacaktır.

Bu komite, operasyonun günlük bazda yürütülmesinde anahtar rol oynayacaktır. Siyasal ve Güvenlik Komitesi’nin⁽¹⁴⁾ aldığı önlemler ve çizdiği çerçeve dahilinde bu Komite, operasyonun kriz bölgesinde günlük yönetimi sırasında karşılaşılan sorunların tartışıldığı başlıca forum olacaktır. Siyasal ve Güvenlik Komitesi, operasyonun siyasal kontrolü ve stratejik yönetiminden sorumlu organ olarak, Katkıda Bulunanlar Komitesi’nin görüşlerini dikkate alacaktır. Önemli ölçüde askeri güç katkısında bulunan aday ülkelerin, operasyonların günlük yönetiminde haklar ve yükümlülükler bakımından, aynı operasyona katılan AB üyeleriyle eşit tutulacakları ifade edilmektedir.

Türkiye gibi henüz AB üyesi olmayan NATO üyesi ülkelerin (altılar) ve diğer AB’ye aday ülkelerin AGSP çerçevesine nasıl oturtulacakları Nice zirvesi ve öncesinde Fransız dönem başkanlığını oldukça yoğun olarak uğraştırmıştır. Bütün bu düzenlemeler sonucu ortaya çıkan durum, Türkiye’nin (ve AB üyesi olmayan diğer NATO üyelerinin) AGSP’nin karar mekanizmalarından dışlanmasıdır. AB’nin yönetiminde gerçekleşecek operasyonlarda önemli askeri katkılarda bulunsalar dahi, henüz AB üyesi olmayan aday ülkelerin karar alma aşamalarında yer almayacakları, ancak kriz bölgesinde operasyonların günlük yönetimi çerçevesinde görüşlerine başvurulabileceği anlaşılmaktadır. Bütün bu düzenlemelerin sonucunda, Türkiye, Batı Avrupa Birliği (BAB) ortak üyesi olarak elde etmiş olduğu hakların gerisinde bir konuma itilmiş olmaktadır.

Türkiye ve AGSP

Türkiye’nin AGSP içerisindeki yerinin ne olacağı potansiyel çatışma/kriz merkezlerine yakınlığı nedeniyle önem kazanmaktadır. Bu nedenle Türkiye, Nice zirvesi sonuçlarına göre AGSP’nin siyasal-stratejik karar alma mekanizmalarının dışında bırakılmasına diğer aday ülkelere oranla daha çok tepki duymuş ve ülke çıkarlarına verebileceği zararlar nedeniyle karşı çıkmıştır. Bu nedenle AB’nin NATO imkan ve yeteneklerine (özellikle askeri planlama alanında) güvenli erişimini kapsayan anlaşmayı diğer on sekiz ülke imzaladığı halde Türkiye imzalamamıştır. Türkiye’nin bu konuda verdiği mücadeleyi incelemenden önce biraz daha geriye giderek AGSP’nin öncüsü sayılabilecek Batı Avrupa Birliği (BAB) ortak üyesi olarak elde ettiği kazanımları irdelemek doğru olacaktır.

AGSP'nin öncüsü: Batı Avrupa Birliği

Türkiye, 1992 yılında BAB'a ortak üye olarak kabul edilmişti ve örgütün askeri katkıda bulunduğu operasyonlarda karar alma mekanizmasında söz sahibiydi. BAB'ın operasyonel faaliyetleri Kasım 2000'de Marsilya'da yer alan Bakanlar Kurulu toplantısı kararıyla askıya alınmış, AB Nice zirvesinde bu faaliyetlerin yürütülmesi sorumluluğu AB'ye devredilmiştir. ⁽¹⁵⁾ Bundan böyle BAB, Parlamenterler Asamblesi'ne dahil yirmi sekiz ülkenin güvenlik ve savunma konularında fikir alışverişi yapacağı bir forum statüsüne indirgenmiş oluyordu.

Oysa BAB, NATO ile AB arasında bir köprü işlevi üstlenebilirdi. NATO'nun 1994'te Brüksel Bildirisi ile kabul ettiği "Birleşik Ortak Görev Güçleri" kavramı BAB'ın, NATO'nun imkan ve yeteneklerinden yararlanabilmesini amaçlıyordu. Yine NATO'nun 1996 Bakanlar Kurulu kararlarında örgüt içerisinde Avrupalı müttefiklerin İttifak'ın misyon ve faaliyetlerine daha aktif katılabilmelerini sağlayacak "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği" girişimini güçlendirecek başlıca araç olarak BAB görülüyordu. ⁽¹⁶⁾

Ancak ne yazık ki, bu iki girişim de BAB'tan beklenen güçlü performansın gerçekleşmesine yetmemiştir. Birleşmiş Milletler'in Sırbistan'a yönelik yaptırım kararları uyarınca NATO ile birlikte katıldığı Adriyatik Denizi'ndeki abluka dışında BAB, Avrupa güvenliğinin sağlanmasında önemli bir varlık gösterememiştir. ⁽¹⁷⁾ BAB'ın yetersiz kalmasında önemli bir etken de AB üyesi ülkelerin savunma için yaptıkları harcamanın özellikle ABD ile karşılaştırıldığında çok düşük kalmasıydı. 1994-1995 yıllarını kapsayan bir

değerlendirmede AB üyesi ülkelerin tümünün savunma harcamaları toplamı, ABD'nin savunma harcamasının yaklaşık yarısı kadardır. ⁽¹⁸⁾

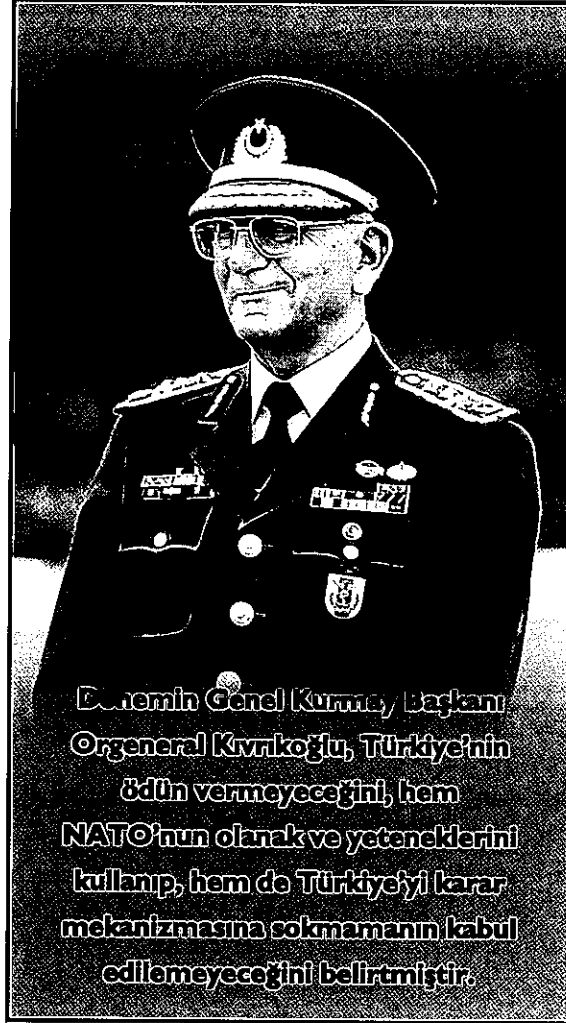
BAB'ın askeri faaliyetlerinin AB'ye devredilmesi, Türkiye gibi ortak üyelerin karar alma mekanizmalarında söz sahibi olmalarının son bulması açısından önem arz etmektedir.

Ortak üyelere BAB'ın gerçekleştireceği tüm Petersberg görevlerinde "tam katılım" hakkının verildiği Berlin (1997 Temmuz) ve Erfurt (1997 Kasım) ⁽¹⁹⁾ kararıyla karşılaştırıldığında AGSP'de Nice zirvesinde gelişen noktanın Türkiye için kazanılmış hakların elinden alınması anlamına geldiği söylenebilir.

Ayrıca, Türkiye NATO'nun 1999 Washington zirvesinde BAB'a ortak üye ancak AB üyesi olmayan ülkelerin AB tarafından yürütülecek operasyonlara tam katılımlarının sağlanması konusunda aldığı güvencelerden çok uzak bir konuma düşmüştür. ⁽²⁰⁾ Gerçi Türkiye, NATO üyesi olarak da haklara sahiptir. Yine aynı NATO zirvesinde kabul edilen "Stratejik Konsept'e göre İttifak'ın, Türkiye gibi Avrupa'daki üyelerinin NATO'nun katılmadığı fakat imkan ve yeteneklerinden faydalanılarak yapılacak tüm operasyonlarda oybirliği ilkesi uyarınca

tam söz hakkı bulunmaktadır. ⁽²¹⁾ Türkiye bu zirvede teyid edilen "tam katılım", "tam söz hakkı" güvenceleri ve Avrupa Acil Müdahale Gücü'ne vermeyi taahhüt ettiği 4-5.000 askerden oluşan önemli katkısı ⁽²²⁾ dolayısıyla AB operasyonlarının karar alma sürecine dahil olmayı (BAB'da olduğu gibi) talep etmiştir.

AB, tek başına girişeceği operasyonlarda planlama, is-

tihbarat ve yüksek teknoloji alanlarında NATO'nun imkan ve yeteneklerinden yararlanmak durumunda kalabileceklerdir. NATO imkanlarından otomatik olarak yararlanılarak yapılacak AB operasyonlarının karar mekanizması içinde yer almadıkları halde, AB üyesi olmayan NATO üyeleri, bu operasyonlara lojistik-askeri destek vermek zorunda kalabileceklerdir. Ancak, AB'nin NATO imkan ve yeteneklerinden "otomatik olarak" yararlanması için tüm ittifak üyelerinin onayı gerekmektedir. Türkiye'nin elindeki en büyük koz bu onayı vermeyi reddetmek olmuştur. Türkiye, AGSP karar mekanizmaları içerisinde yer alma konusundaki kararlılığını en yetkili ağızlardan ifade etmiştir. Dönemin Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Kıvrıkoğlu, Türkiye'nin tavrından ödün vermeyeceğini, hem NATO'nun olanak ve yeteneklerini kullanıp, hem de Türkiye'yi karar mekanizmasına sokmamanın kabul edilemeyeceğini kesin bir dille belirtmiştir. Orgeneral Kıvrıkoğlu, Türkiye'nin bu konudaki kararlılığını şu sözlerle ifade etmiştir.

"NATO'nun dünyada sorunlu bölge, çatışma çıkması muhtemel bölge olarak tanımladığı on altı yer vardır ve bunların on üçü Türkiye'nin çevresindedir. Ben, her zaman bu konuyu Avrupalılar'la tartışıyorum. Geçenlerde gelen İngiliz heyetine de söyledim. Şimdi diyelim ki, çıkarlarınız Kafkaslar'da düğümlendi. O zaman, bizden yardım istemeyecek misiniz? Avrupa o zaman hangi yüzle Türkiye'den yardım isteyecek? Ben böyle söyleyince onlar, biz de onu ABD üzerinden aşarız. Yani, ABD üzerinden sizi ikna ederiz, demek istiyorlar. Oysa Türkiye'nin Avrupa'nın yeni güvenlik mimarisinin içinde olması gerekir." (23)

Türkiye'nin kararlı tutumu 2001 yılı boyunca yapılan tüm görüşmelerde dile getirilmiştir. Budapeşte'de Mayıs 2001'de yeralan NATO Dışişleri Konseyi toplantısında dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Türkiye'nin kullanımlarına makul ölçüde katılmadıkça ortak olduğu NATO imkan ve yeteneklerinin ittifak dışına tahsis edilmesine izin vermeyeceğini söylemiştir. Bakan'a göre:

"Türkiye, ne AB'nin karar alma özerkliğine, ne de Birlik'in güvenli erişim talebine yeni şartlar ve itirazlar getirmektedir. Türkiye'nin müttefiklerinden esasen istediği Washington zirvesinde aldıkları kararlara uymalarıdır. Bu konuda çözümün NATO içinde bulunması gerekmektedir." (24)

AB ülkelerinin Türkiye'nin bu konudaki kararlılığı kar-

şındaki tepkileri farklı olmuştur. İngiltere ve Hollanda, Ankara'nın kaygılarını ve önerilerini AB'ye iletmek için arabuluculuk görevini üstlenmişler ancak bu girişimler başlarda pek sonuç vermemiştir. Fransa, Almanya ve Yunanistan, Türkiye'nin vetosu nedeniyle NATO-AB işbirliğinde yaşanan tıkanmanın sorumlusu olarak Türkiye'yi göstermişlerdir. Fransa, Ankara'nın taviz vermeyen tutumu devam ettiği takdirde Türkiye'nin AB'ye adaylık sürecinin tehdit altında olduğunu ima ediyor. Almanya, Türkiye olmadan da yollarına devam edebileceklerini bildiriyor. Yunanistan da eğer Türkiye engeli aşılmazsa, AB'nin kendi başına NATO'dan bağımsız bir oluşuma gideceğinin altını çiziyordu." (25)

Türkiye ile AB arasındaki anlaşmazlığın çözülmesi için ABD de arabulucu olarak devreye girmiştir. Türkiye, İngiltere ve ABD'den uzmanlar arasında görüşmeler 2001 Ekim ve Kasım aylarında yoğunlaşmıştır. Bu temalar sonucunda AB Acil Müdahale Gücü'nün NATO imkanlarından yararlanması için Türkiye'nin öne sürdüğü şartlardan dördü üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. Bunlar "AB tatbikatlarına katılım, Türkiye'nin de bulunacağı Katılımcılar Komitesi'nin rolünün güçlendirilmesi, AB askeri karargahındaki NATO üyelerinin temsiliyet ve irtibat düzeyinin artırılması, AB'nin hazırlayacağı planlarda yoğunlaştırılmış konsültasyon" olarak özetlenebilir. (26)

Kasım 2001 itibarıyla, Türkiye'nin ısrarla savunduğu ve üzerinde uzlaşma sağlanamayan iki şart ise şunlardır: "AGSP çerçevesindeki yeteneklerin müttefikler arasındaki (NATO) sorunlar için kullanılmaması güvencesinin verilmesi, NATO imkan ve kabiliyetlerinden faydalanılmayarak icra edilecek ve Türkiye'nin yakın coğrafyası ile güvenlik çıkarlarını doğrudan etkileyecek AB operasyonlarına Türkiye'nin katılımının sağlanması." (27)

ABD ve İngiltere'nin yoğun diplomatik çabalarıyla Ankara'da yapılan toplantıların sonunda Türkiye ile AB arasında 2 Aralık 2001'de "Ankara Mutabakatı" adıyla anılan uzlaşma sağlanmış oldu. (28) Laeken zirvesi öncesinde varılan bu mutabakat ile Türkiye'nin beklentileri büyük ölçüde karşılanmıştır. Bunların başında, kurulacak Avrupa Acil Müdahale Gücü'nün iki NATO müttefiki arasındaki anlaşmazlıklara karışmayacağı gelmektedir. Bu madde ile Türkiye'nin Yunanistan ile olan sorunları (Kıbrıs ve Ege gibi) Acil Müdahale Gücü'nün görev alanı dışında tutulmaktadır. Kurulacak Acil Müdahale Gücü, Türkiye'nin

yakın çevresinde operasyon düzenlediği takdirde, Türkiye bu operasyonun karar mekanizmasında yer alacaktır. Böylece Türkiye'ye bölgesinde yer alacak operasyonlarda söz hakkı tanınmış olmaktadır. Acil Müdahale Gücü, NATO'nun imkan ve yeteneklerinin tümünden otomatikman yararlanamayacaktır. Bu bağlamda NATO'nun imkan ve yetenekleri stratejik olanlar ve olmayanlar olarak ikiye ayrılacaktır. Stratejik olmayan imkan ve yeteneklerden otomatik olarak yararlanabilirken, stratejik olanlar için NATO'da oylama yapılacaktır.

Bu maddelerin çoğunda Türkiye'nin istediği doğrultuda sonuçlar alınmıştır. Buna karşılık Türkiye de "en önemli şart olarak öne sürdüğü" Acil Müdahale Gücü'nün tüm karar mekanizmalarında yer alma isteğinden vazgeçmiştir. Ayrıca Türkiye, NATO imkan ve yeteneklerinin tümü için NATO'da oylama istiyordu, bu düzenlemeyle bu tutumundan da ödün vermiştir.⁽²⁹⁾

Ankara Mutabakatı ile aylar süren tıkanıklık aşılmıştır. Dönemin Başbakanı Bülent Ecevit 3 Aralık 2001 tarihinde verdiği demeçte "Haklı beklentilerimiz büyük ölçüde karşılanmıştır" açıklamasıyla geline aşamadan duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir.⁽³⁰⁾ Ancak, Türkiye ile varılan AGSP uzlaşmasına bir tek AB üyesi Yunanistan muhalefet etmiştir. AB üyesi Yunanistan'ı da tatmin edecek bir orta yol ancak 24-25 Ekim 2002'de yapılan Brüksel zirvesinde bulunabilmiştir. Burada alınan kararlara göre AGSP çerçevesinde gerçekleştirilecek bir operasyon hiçbir koşulda bir NATO üyesi ülkeye karşı yapılmayacak, aynı şekilde NATO da bir AB üyesi ülkeye karşı harekete geçmeyecektir.⁽³¹⁾

Ayrıca, aynı zirvede AB üyesi olmayan ülkelerle AGSP çerçevesinde yapılacak danışma toplantılarının sayısı ve yoğunluğunun her düzeyde artırılmasına karar verilmiştir. NATO imkanlarının kullanılmadığı bir AB operasyonuna coğrafi yakınlığı ya da ulusal güvenlik çıkarlarının etkilenmesi nedeniyle AB üyesi olmayan NATO üyeleri de davet edilebilecek ve bu ülkeler katkıda bulunan ülkeler olarak operasyonların planlanmasına da davet edileceklerdir.⁽³²⁾ Bu noktada Nice zirvesi sonuçları ile karşılaştırıldığında karar alma mekanizmalarına, operasyonel planlamaya katılma konusunda Türkiye'nin istediği doğrultuda önemli bir ilerleme sağlanmıştır.

12-13 Aralık 2002 Kopenhag zirvesinde ise Türkiye'nin çekinceleri doğrultusunda Kıbrıs ile ilgili AGSP

bağlamındaki sorun da çözülmüştür. NATO üyesi olmayan ve ittifak ile barış için ortaklık çerçevesinde güvenlik işbirliği anlaşması bulunmayan Kıbrıs ve Malta, AB üyesi olduklarından NATO imkan ve yeteneklerinin kullanıldığı AB askeri operasyonlarında yer almayacaklardır.⁽³³⁾ Ayrıca bu iki ülke NATO'nun gizli bilgilerini içeren AB bilgilerine de erişemeyeceklerdir.⁽³⁴⁾ Bu kararlar Türkiye'nin özellikle Kıbrıs'a ilişkin kaygılarını ortadan kaldırmaktadır.

AB Genel Sekreteri Javier Solana'nın da işaret ettiği gibi "Kopenhag zirvesi birçok önemli kararla anılacaktır. AB-NATO işbirliğinde sağlanan ilerleme de bunlardan biri olacaktır."⁽³⁵⁾

AB'nin, NATO'nun stratejik imkan ve yeteneklerine erişimi konusunda Türkiye'nin iki yıl süren vetosunu kaldırması Kopenhag zirvesi sırasındaki yoğun görüşmeler sonucu gerçekleşmiştir. Bu vetonun kalkmasında Brüksel (Ekim 2002) ve Kopenhag (Aralık 2002) zirveleri kararlarının Türkiye'nin kaygılarını gidermesinin yanı sıra, Fransa ve Almanya'nın ikili görüşmelerde, Başbakan Abdullah Gül ve AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan üzerinde baskı uygulamalarının da rolü olduğu belirtilmektedir.⁽³⁶⁾

Sonuç

Türkiye'nin kesin bir müzakere tarihi alamadığı Kopenhag zirvesi (Aralık 2002) sırasında, AB-NATO stratejik ortaklığının önünü açacak şekilde NATO'daki vetosunu kaldırması, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Uğur Ziyal'ın da belirttiği gibi "Bu konudaki tüm endişelerimizin karşılanmasıyla" mümkün olmuştur.⁽³⁷⁾ Kanımca Türkiye bu tutumu ile AGSP sorununu, iddia edildiği gibi, AB'ye giriş sürecinde bir siyasal kaldıraç olarak kullanmadığını ispatlamış olmaktadır. Türkiye'nin iki yıl süresince izlediği dikkatli diplomasi sonucu AGSP-Türkiye ilişkilerinde Brüksel (Ekim 2002) ve Kopenhag (Aralık 2002) zirveleri kararlarıyla geline nokta, iki yıl önceki Nice zirvesi (Aralık 2000) kararlarına göre çok daha ileri ve Türkiye'nin beklentilerini büyük ölçüde karşılayan bir düzenlemeyi içermektedir.

Doç.Dr. Ülkü Demirdöğen
İstanbul Kültür Üniversitesi Öğretim Üyesi

*Bu makalenin büyük bir bölümü İstanbul Kültür Üniversitesi Güncesi'nde yayınlanmıştır.

Kaynaklar

- 1- <http://europa.eu.int/eur-lex/treaties/dat/eu-cons-treaty>
Amsterdam Antlaşması'nın 14.maddesi Maastricht Antlaşması'nın J.4 maddesinin geliştirilmiş şeklidir. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın kapsamına güvenliği ilgilendiren ortak eylemlerin dahil olduğunu belirtmektedir.
- 2- Hulsman, J.C (2000), "The Guns of Brussels", Policy Review (Jun/July 2000),101,35-50
- 3- Van Ham,P,(2000), "Europe's New Defense Ambitions: Implications for NATO, the US and Russia " <http://www.marshallcenter.org>
- 4- Howorth, J. (2000), "European Integration and Defense : the Ultimate Challenge " <http://www.weu.int/institute/chaillot/cha143e.html>.
- 5- Presidency Conclusions, Cologne European Council (3-4 June 1999), <http://www.europa.eu.int>. NATO Genel Sekreteri J. Solana Ekim 1999'da bu görevinden istifa ederek AB Genel Sekreteri ve Ortak Dış Politika ve Güvenlik Politikasından sorumlu Yüksek Temsilci olarak göreve başlamıştır.Bkz. Solana J.,(1999),"Letter from the secretary General", NATO Review, 47 (3),3.
- 6- Presidency Conclusions, Helsinki European Council (10-11 December 1999) <http://www.europa.eu.int> Acil Müdahale Gücü'nün görev tanımı BAB'ın 1992'de kabul ettiği Petersberg görevleri ile sınırlandırılmış olduğu için, daimi silah altında tutulması yerine, gerektiğinde toplanması uygun görülmüştür.
- 7- Presidency Conclusions, Feira European Council (19-20 June 2000), <http://www.europa.eu.int>.
- 8- Presidency Conclusions, Nice European Council (4 December 2000), <http://www.europa.eu.int>.
- 9- Petersberg Görevleri Batı Avrupa Birliği'nin 19 Haziran 1992 tarihinde Almanya'nın Petersberg kentinde yapılan Bakanlar Konseyi toplantısında alınan kararlara göre oluşturulmuştur.
- 10- Ortak savunmaya yönelik faaliyetler Washington Anlaşması'nın 5. Maddesi ve Brüksel Anlaşması'nın 5. maddesi ile NATO'nun görev kapsamında olmaya devam edecektir.
- 11- Presidency Conclusions , Nice European Council (4 December 2000) "Presidency Report on the European Security and Defense Policy", Section III, <http://www.europa.eu.int>.
- 12- Ibid.
- 13- Ibid.
- 14- Nice Zirvesi'nde AGSP ile ilgili üç yeni birim oluşturulmuştur: "Siyasal ve Güvenlik Komitesi", "Askeri Komite" ve "AB Genel Kurmayı". Bunlardan, Siyasal ve Güvenlik Komitesi, Helsinki Zirvesi'nde kabul edilen AGSP kurumlarının Yüksek Temsilcilikten sonra en önemli organıdır. AGSP'nin yürütülmesinden bir yüksek temsilci sorumlu tutulacaktır. Siyasal ve Güvenlik Komite büyükelçi düzeyindeki kıdemli görevlilerden oluşan bir kuruldur; dış politika tercihlerinin belirlenmesi, kriz yönetimi ve erken planlama işlevlerini yerine getirmekle yükümlüdür. Nice zirvesinde, Siyasal ve Güvenlik Komite, AB'nin güvenlik ve savunmadan sorumlu en merkezi organı konumuna getirilmiştir.
- 15- Marseille Declaration WEU Ministerial Council (13 November 2000), <http://www.weu.int>.
- 16- Schmidt, P.,(2000), "ESDI: Separable but not Separate", NATO

- Rewiew, 48 (Spring/Summer 2000), 12. Ayrıca bkz. Orhun,Ö., (2000), "European Security and Defence Identity – Common European Security and Defence Policy : A Turkish Perspective" , Perceptions, 5(3), 118 .
- 17- Demirdöğen , Ü., (1995), "Eski Yugoslavya'da Birleşmiş Milletler Barışı Koruma Gücü (UNPROFOR) (1992-1994)" Dış Politika,6(2),31
- 18- de Nooy , G.,(1995), "Capabilities", Towards a Common Defence Policy, Martin L.,Roper J. (eds) The Institute for Security Studies of WEU , Paris, 48-49
- 19- Declaration of the WEU on the Role of the WEU and Its Relations with the EU and with the Atlantic Alliance, WEU Ministerial Council, 22 July 1997, <http://www.weu.int>
- 20- Washington Summit Communique, issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the NAC in Washington D.C (April 23-24, 1999) NATO Review , 47(2),D 2-6
- 21- The Alliance's Strategic Concept approved by the Heads of State and Government participating in the meeting of the NAC in Washington D.C (April 23-24, 1999), NATO Review , 47(2),D7-13.
- 22- Kasım 2000'de yeralan Yetenek ve İmkanları Geliştirme Konferansında Savunma Bakanı Çakmakçuoğlu, Türkiye'nin Avrupa Acil Müdahale Gücü'ne katkısının 4,000-5,000 asker , 36 F-16 savaş uçağı, iki nakliye uçağı ve küçük bir filo gemiden oluşacağını bildiriyordu. bkz. Gordon, M., "Turkey Offers Troops for New European Force , with a Proviso" The New York Times, 22 November 2000.
- 23- Bila, F "Orgeneral Kıvrıkoğlu'dan Öneri ve Uyarılar" Milliyet 31 Ekim 2001.
- 24- Ergan ,U., "Avrupa'ya Çifte Uyarı" Hürriyet 30 Mayıs 2001.
- 25- Sonumut, G., "AGSK Konusunda Baskılar artıyor." www.ntvmsnbc.com/news/85247.asp
- 26- Lüle .Z . "AGSP İki Pürüze Kaldı.", Hürriyet, 21 Kasım 2001
- 27- Ibid.
- 28- Sengupta S., "Turkey Reports Agreement on European Force" The New York Times , 3 December 2001. Bu mutabakat resmi belge olarak yayınlanmadığı için basın açıklamasında yer aldığı ölçüde bilgi edinmek mümkün olmuştur. Mutabakatın ana hatları için bk. Schake K., (2002) "Constructive Duplication: Reducing EU Reliance on US Military Assets" Center for European Reform , Working Paper, 9
- 29- Ibid.
- 30- Black I. , "EU's Rapid Reaction Force Gets Go Ahead from Turkey", Guardian 3 December 2001
- 31- Presidency conclusions , Brussels European Council. (24-25 October 2002), <http://www.europa.eu.int>
- 32- Ibid.
- 33- Presidency conclusions , Copenhagen European Council (12-13 December 2002), <http://www.europa.eu.int>
- 34- Ibid, (Declaration of the Council Meeting in Copenhagen on 12 December 2002). Annex II
- 35- "EU strikes deal with NATO on security and Defense" <http://www.euobserver.com/index.phtml?sid=13&aid=8766>
- 36- "EU to deploy troops after deal with NATO" <http://www.turkishdailynews.com/old%20editions/12-17-02/for.htm>. <http://www.euobserver.com/index.phtml.aid=8787>
- 37- <http://www.ntvmsnbc.com/news/192490.asp>

Almanya'nın gözüyle

Muzaffer Dartan

Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne (AB) üye olabilmesi için gereken şartların başında siyasi irade gelmektedir. Gelişmeler, Türkiye'de siyasi iradenin oluştuğu yönündedir. Ancak, AB'ye üye olmak için Türkiye'nin siyasi iradesinin tam olması yetmiyor. Bu sürecin tamamlanması için AB'nin de aynı siyasi iradeyi göstermesi gerekmektedir. Aralık 2002'de gerçekleşen Kopenhag zirvesi'nde görüldüğü üzere, AB'nin Türkiye'nin üyeliği konusundaki görüşü henüz net değil. Çünkü, Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerinin başlatılması için bir tarih beklediği dönemde, Fransa eski Cumhurbaşkanı Valery Giscard d'Estaing ortaya çıkıp, "Türkiye Avrupalı değildir. Başkenti bile Avrupa'da değildir" diyebilmektedir.

Oysa, 1963'te Ortaklık Anlaşması imzalanırken, dönemin Komisyon Başkanı Walter Hallstein, "Bizler bugün çok büyük bir olayın tanıklarıyız. Türkiye Avrupa'ya dahildir. Olayın derin anlamı işte buradadır. Bu coğrafi bir nitelendirmenin kısaltılmış ifadesinden yahut birkaç yüzyıldır geçerliliği süregelen bir tarihi gelişmenin saptanmasından çok, bir gerçeğin belirtilmesidir. Türkiye Avrupa'ya dahildir..." demiştir. Peki, 1963'te Ankara'da bu anlaşma imzalanırken, Ankara'nın Avrupa'da olmadığını bilmiyorlar mıydı? Büyük bir arzuyla almak istedikleri Kıbrıs'ın acaba Avrupa ile ne derece coğrafi yakınlığı vardır? Giscard d'Estaing, Türkiye aleyhtarı görüşlerini Cumhurbaşkanlığı döneminde de açıkladığını ve Roma Antlaşması'nda yer almayan din farkından dolayı Türkiye'nin, Topluluğa üye olamayacağını savunmuştur.

Her ne kadar, "Avrupa'da bu tür çatlak sesler olacaktır, önemli olan yoğun bir lobi faaliyetiyle şimdiki siyasiler üzerinde etkili olup, zirvede Türkiye lehine bir karar çıkmasını sağlayalım" türünden açıklamalarla geçitirsek de, görünen odur ki, Avrupa'nın Türkiye'ye bakışındaki bazı temel saptamaların "yüksek sesle" yapılması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, Avrupa'da "Avrupa'nın geleceği" üzerinde yoğunlaşan tartışmaların Türkiye kamuoyuna çok az yansımaktadır. Oysa, önümüzdeki süreçte Türkiye'nin AB üyesi olup olmayacağı, daha çok AB'nin kendi geleceği ile ilgili kararına bağlıdır. Dolayısıyla, eski bir siyaset adamı olan ama halihazırda AB'nin yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalar yapmak üzere oluşturulan ve üye olan 15'ler ile birlikte Türki-

ye'nin de dahil olduğu 13 aday devletin katıldığı Avrupa Konvansiyonu Başkanı olan Valery Giscard d'Estaing tarafından Türkiye'ye ilişkin söylenenler pek de göz ardı edilmemelidir. Belki de bu ve benzeri nüfuz sahibi eski siyaset adamları, şimdiki Avrupalı devlet ve hükümet başkanlarının - en azından bir bölümünün - çeşitli siyasi nedenlerden dolayı doğrudan ifade edemedikleri Türkiye'ye ilişkin görüşlerini açıkça söylemek gibi görevi yerine getirmektedirler. Almanya eski Başbakanı Helmut Schmidt de her fırsatta Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmakta ve bunu açıkça dile getirmektedir.

Kopenhag zirvesi öncesinde, AB tarafından Türkiye'ye yönelik olarak yapılan açıklamalara bakıldığında, en üst düzeyde bulunan isimler de Türkiye'nin yanında gibi görünmelerine rağmen, aslında Türkiye'nin adaylığını geciktirici birtakım önlemler almaya çalıştıkları da görülmüyor. Bunun böyle olduğunu anlamak için AB Komisyonu Başkanı Prodi ve AB Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Verheugen'in beyanatlarını takip etmiş olmak yetiyor. Prodi ile Verheugen da eski nüfuz sahibi politikacılardan farklı düşünmüyorlar. Verheugen, adaylar arasında Türkiye'den sonra ikinci büyük nüfusa sahip Polonya'da öngörülen reformların yavaş gerçekleşmesi dolayısıyla Birlik içinde yükselen eleştirilere karşı, "Polonya'nın nüfus itibarıyla diğer küçük aday ülkelerle karşılaştırılamayacağını ve dolayısıyla sabır gösterilmesi ve reform sürecinin desteklenmesi" gerektiğini söylemektedir.

Oysa Türkiye'nin AB ile ilişkileri, resmi başvurusunu yaptığı 1959'a kadar uzanmaktadır. Haritada bile yerini göstermekte zorlanacağımız bir-iki şehir devletini göz ardı edersek, tam üye olmaksızın Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmiş bir aday devlettir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye her üye devletin kendi çıkarlarını gözettiği AB karar mekanizmalarında yer almadan alınan kararlara uymayı taahhüt ediyor. Türkiye bunu niye yaptı? Türkiye, Ortaklık Anlaşması ve Katma Protokol'e sadık kalarak tam üyeliğe giden yolda son büyük adım olarak Gümrük Birliği'ne gitmiştir. Tam üyelikle ilişkilendirilmeyen bir Gümrük Birliği'nin nasıl sürdürüleceği ise ayrı bir sorudur. Bu gerçeğe rağmen, tam üyelik yerine, hala Türkiye'ye özel bir ortaklık anlaşması yapılmasını önerenleri anlamak mümkün değil.

Helmut Schmidt

■ Bugün 65 milyon olan ve 35 yıl içinde 100 milyona çıkacak olan Türk nüfusu, 21. yüzyıl sonlarına doğru Alman ve Fransız nüfuslarının toplamına eşit olacaktır. Türkiye'yi AB'ye almak isteyenler, bu rakamları aklında tutmalıdır. ■

Hiç şüphe yok ki, Almanya ile Fransa birlikte, Birliğin motor gücünü oluşturuyorlar. Bu iki devlet, AB içinde her şey demek anlamına gelmeyebilir; ama, bu ikisine rağmen Birlik içinde bir şeyler yapmak pek de mümkün değil. Bu konudaki çarpıcı örneklerden biri, bu iki devletin Kopenhag zirvesinde Türkiye'ye karşı takındıkları tavidir. Her ne sebeple söylemiş olurlarsa olsunlar üye devletlerin bir bölümü, zirvede tam üyelik müzakerelerinin başlatılması için Türkiye'ye bir takvim verilmesinden yana bir tutum sergilemişlerdi. Ama açıkça görüldü ki, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chi-

rac ile Almanya Başbakanı Gerhard Schröder biraraya gelerek, deyim yerindeyse, "Bu konuda son sözü biz söyleriz" dediler. Nitekim, öyle de oldu ve bizi tatmin etmeyen bir formül ortaya çıktı. Türkiye buna çok tepki gösterince kararı biraz yumuşattılar.

Türkiye-AB ilişkilerinde Almanya'nın, anahtar ülke rolü oynadığı bilinmektedir. Daha doğrusu, Türkiye'nin AB ile ilişkilerini geliştirme düzeyi önemli ölçüde Almanya'nın tutumuna bağlıdır. Almanya, çeşitli nedenlerden dolayı Türkiye'nin AB'ye alınmasına karşı çıkmakta ve bu konuda diğer üye ülkeler üzerinde de etkili

olmaktadır. Almanya'nın bu olumsuz tutumu muhafazakarlardan sonra başa geçen sosyal demokratların döneminde de değişmemiş durumda.

Sosyal demokratlar ne düşünüyor?

Bu konuyu daha iyi anlayabilmek için sosyal demokrat kökenli eski Başbakan Helmut Schmidt'in, "Avrupa'nın Sürdürülmesi: 21. Yüzyıl İçin Perspektifler" adlı kitabında, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkışının gerekçelerine göz atmamız yeterli olacak.

Schmidt, bugün Avrupa'nın çevresinde Fas'tan Mısır'a, İran ve Irak'tan Türkiye'ye kadar ve hatta Balkan'larda da olmak üzere yaklaşık 300 milyon Müslüman yaşadığını söylüyor ve belki de Avrupa'da en çok kaygı duyulan konuların başında gelen nüfus artış oranının Müslümanlar arasında Avrupa'nın iki katı olduğuna dikkat çekiyor. Bu bağlamda, Türkiye ile AB ilişkilerini de yakından ilgilendiren şu saptamayı yapıyor: "Avrupa ile Müslüman dünya arasındaki yakınlaşmanın önünde iki önemli engel. Birincisi, Avrupalı'nın bilgi eksikliğinden kaynaklanan İslam dinine yönelik önyargılar. İkincisi ise, Müslüman çoğunluğun Avrupa'nın büyük bir kesimine oranla yaşam standardının daha düşük olması."⁽¹⁾ Bu durum, Schmidt'e göre, Müslümanların Avrupa ülkelerine göç etmesine ve sayılarının giderek artmasıyla birlikte, Avrupalılar arasında bu insanlara karşı düşmanlığa kadar varabilecek davranışlara neden olmaktadır.

Schmidt, düşüncelerini giderek netleştiriyor ve Müslüman göçmenlerin yoğun yaşadıkları AB ülkelerini "ortak tavr" almaları konusunda uyarıyor: "Bugün Almanya ve Fransa'da 3'er milyon, İngiltere'de 1,5 milyon, Hollanda'da ise yarım milyon Müslüman göçmen yaşamakta olup; bunların, yaşadıkları toplumlara uyum sağladıkları söylenemez. Göçmen sayısının artmasıyla, uyum sorunu gelecekte de çözülmeyecektir. Bu nedenle, AB genelinde göçmenlerin sayısının sınırlandırılmasına yönelik ortak bir tavır alınması zorunludur."⁽²⁾

Schmidt, burada konuyu Almanya'daki Müslüman göçmenlerin büyük çoğunluğunu oluşturan Türklere getiriyor. Evet, kültürel farklılıkların bazı alanlarda Almanlar ve Türkler arasında sorun yarattığı bir gerçek. Peki uyum eksikliğinde hatalı olan yalnız Türkler mi? Almanya'da çoğulcu ve demokratik değerlere inanan,

göçmenlerin haklarını savunan önemli bir kitlenin varlığı yadsınamaz. Ama, bilinen bir gerçek var ki, Alman toplumunun büyük çoğunluğu genel olarak Türklere uzak duruyor ve onlarla yakın ilişkisi yok. Alman toplumu, uyum konusu tartışıldığında, kusuru Türklere arıyor. Almanlara göre, "Türkler yeterli derecede Almanca öğrenmiyorlar", "Türk kadınlarının büyük bir bölümü başörtülü", "Zorunlu olmadıkça Almanlarla ilişki kurmuyorlar."⁽³⁾

Schmidt'in başbakanlığı dönemindeki yanlışlar

Bugün gelinen bu noktada, Schmidt'in başbakanlığı döneminde (1972-1982) uygulanan yanlış politikaların etkisi olmamış mıdır? Bu sorunun yanıtı, hiç şüphesiz, evettir. Schmidt, o dönemde göçmenlerin uyumuna yönelik düşüncelerini şöyle ifade ediyordu: "Ya Alman olurlar, ya da giderler."

Schmidt, yine aynı kitabında, halihazırda Almanya'da yaşayan Türklerin uyumu ile ilgili zorluklara dikkat çektikten sonra, daha çarpıcı bir rakam vererek şu uyarıyı yapıyor: "Bugün 65 milyon olan ve 35 yıl içinde 100 milyona çıkacak olan Türk nüfusu, 21. yüzyıl sonlarına doğru Alman ve Fransız nüfuslarının toplamına eşit olacaktır. Türkiye'yi AB'ye almak isteyenler, bu rakamları aklında tutmalıdır."⁽⁴⁾ Schmidt, Türkiye'nin üyeliğine sıcak bakanları korkutuyor. Neden? AB, bugün de nüfusları birbirinden çok farklı ülkelere sahip bir birlik değil mi? Bugün Almanya, İspanya'nın iki misli, Portekiz, Belçika ve Yunanistan'ın 8 misli, İsveç'in 10 misli, Finlandiya'nın 15 mislidir. Bu nedenle, Türkiye'nin nüfusunun fazlalığını AB'ye üyelik konusunda bir engel olarak göstermek doğru değildir. Çünkü, bugünün AB'si farklı nüfuslara sahip ülkeleri içeren bir birlik ise, yarın da bu ülkeler arasında (yeni üye ülkeler de dahil) nüfus farklılıkları olmasından doğal ne olabilir?

İşte bu açıdan bakıldığında; AB içinde nüfus farklılıklarının sorun teşkil etmemesi için en önemli husus, Schmidt'in görüşlerinin tersine, farklı kültürlerle, dinlere sahip insanların AB içinde birlikte yaşamalarına yönelik projelerin hayata geçirilmesine olanak sağlamaktır. Bu konuda da genç ve dinamik nüfusun eğitim düzeyinin yükseltilmesi, yaşlı Avrupa'nın gelecek dönemde istihdam ihtiyacının bir ölçüde karşılanmasında önemli

rol oynayacaktır. Yine son yapılan bilimsel araştırmaların sonuçlarına göre de, Almanya'da her yıl belirli bir sayıda yeni göçmene gereksinimi olacaktır.

Kitabın devamında Schmidt, ayrıca, Türkiye'nin de içinde olduğu bir AB'nin nasıl "ortak dış politika" oluşturacağına ilişkin kaygılarını da ifade ederek, şunlara dikkat çekiyor: "Türkiye'nin Suriye, Irak, İran ve Ermenistan'la ortak sınırı var. Yüzyıllardan beri Yunanistan'la ihtilaf halinde. Türkiye'nin Yunanistan'la olan sorunları yalnız Kıbrıs'la bağlantılı değil. Türkiye, bölgede önemli güvenlik çıkarları olduğu için, dolaylı olarak gelecekte Ortadoğu'da çıkabilecek her savaşa katılmak durumunda kalacak. Bir de bölgede sayıları halen 20 milyon civarında olan Kürtler ile ilgili sorun var. Ne yazık ki, Birinci Dünya Savaşı galibi devletlerin Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşımı sırasında kendi devletini kurmasına imkan vermediği Kürtlerin sorunu, bugün Türkiye ile beraber Irak'ı da yakından ilgilendirmektedir."⁽⁵⁾

Schmidt ayrıca, "Türkiye ile Rusya" arasında doğabilecek sorunlara dikkat çekerek, şunları söylüyor: "Türke konuşulan alanın Çin'e kadar uzandığı Orta Asya bölgesi üzerinde dikkatle durulmalı. Bu bölgedeki petrol ve doğalgaz kaynaklarının dünya pazarlarına taşınması nedeniyle, bölgedeki beş Türki Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını halen hazmedemeyen Rusya ile Türkiye arasında çıkar çatışmaları kaçınılmaz olacaktır. Bütün bunlar, Türkiye'nin, NATO üyesi bir ülke olarak, Soğuk Savaş dönemine göre bugün daha karmaşık bir hale gelen bir bölgede bulunduğunu gösteriyor. Dolayısıyla, Türkiye, kendi çıkarları olduğu için bu bölgede meydana gelebilecek her savaşa doğrudan katılmak durumunda kalacak."⁽⁶⁾

Schmidt'in, Avrupa'dan bakıldığında Türkiye'deki rejimin temel unsurları arasında en dikkat çeken organ olan "Milli Güvenlik Konseyi"ne yaklaşımı da dikkat çekici. Schmidt, Türkiye'deki esas gücün Milli Güvenlik Konseyi'nde olduğunu ve Cumhurbaşkanı'nın bu Konsey'e başkanlık ettiğini söylüyor; ancak, Konsey üyesi komutanların isteği dışında hiçbir kararın alınamayacağına da dikkat çekiyor. Türk ordusunun kendisini Kemalist reformların koruyucusu olarak gördüğünü, toplumun dini kurallara göre yönetilmesine karşı çıktığını ifade ediyor. Ancak, bu bağlamda, ilginç bir tablonun

ortaya çıktığını söylüyor. Buna göre, ordu, ülke yönetiminde söz sahibi olmakla demokrasiyi sınırlıyor. Ancak, kökten dincilik hareketleri dikkate alınırsa, ordunun laik sistemi benimseyen Türkler açısından bir güvence olduğunu da belirtiyor. Schmidt, Milli Güvenlik Konseyi ile ilgili bu saptamalarını yaparken dolaylı olarak Avrupa'ya şu mesajı da veriyor: Laik de olsa Müslüman tabanlı bir ülke olan Türkiye'de zaten sınırlı olan demokrasi ordunun desteğiyle yaşıyor. Aksi takdirde, sivil inisiyatifin henüz demokrasiyi koruyacak ve geliştirecek düzeyde olmaması nedeniyle, kökten dincilik tehlikesine karşı rejim kendini savunamıyor.

Schmidt, bunlara ilave olarak, Avrupa ile Türkiye arasındaki kültürel farkların, Avrupa ile Rusya ve Ukrayna arasındaki farklardan çok daha derin olduğunu söylüyor ve şunları ekliyor: "Bu gerçeklere rağmen Türkiye'yi AB'ye almak isteyenler, Fas, Mısır, Cezayir ve Libya gibi ülkelerin ileride Türkiye'yi örnek alarak yapacakları üyelik başvurularını hangi gerekçelere dayanarak reddedeceklerini de düşünmeliler."⁽⁷⁾ Schmidt, daha açık bir ifadeyle, Doğu Avrupa'nın sınırlarını kuzeydoğuda Rusya ve Ukrayna, güneydoğuda ise Türkiye ile sınırılıyor. Kültürel farklılıklar dolayısıyla, AB'nin Asya ve Afrika'ya doğru genişlemesinin hata olacağını söylüyor. Türkiye'nin ise 1920'li ve 1930'lu yıllarda Atatürk'ün gerçekleştirdiği reformlar neticesinde İran ile mukayese edildiğinde laik bir devlet olduğunu; Irak ve Suriye ile mukayese edildiğinde ise, işleyen bir demokratik, parlamenter sisteme sahip olduğunun altını çiziyor.

1999'da Türkiye'ye neden aday ülke statüsü veriliyor?

Bu bağlamda, Schmidt, herkesin merakla sorduğu şu soruyu da yanıtlıyor: Peki, bu şartlar altında nasıl oluyor da AB'nin Aralık 1999'da yapılan Helsinki zirvesinde Türkiye'ye aday ülke statüsü veriliyor? Schmidt, bunu iki temel nedene bağlıyor; Bu nedenlerden biri, AET'nin, Türkiye'nin 1960'lı yıllarda AET ile başlayan ilişkisine dayanan bir niyet açıklaması yapma isteği, diğeri, ve daha da önemlisi, ABD'nin diplomatik baskısı, yani ABD'nin Orta Asya stratejisi doğrultusunda, Rusya ve AB'ye karşı politikalarının uygulanabilmesinde Türkiye'ye biçtiği roldür. Schmidt, bütün bunlara ilave ola-

“Avrupa'nın sınırlarını netleştirmemiz gerekir. Türkiye'nin kesinlikle Avrupa'ya ait olmadığını düşünüyorum. Aksi takdirde, AB'nin sınırları İran ve Irak'a kadar uzanacaktır ki, burada artık AB'den söz etmek imkansız olacaktır. Doğu Avrupa'nın genişleme sürecine dahil edilebilecek son ülke Ukrayna olabilir. Birlik, Rusya'nın üyeliğini ise kaldıramaz.”

rak bir de, Helsinki'de Türkiye'nin aday ülke statüsünün onaylanmasında, bu ülkenin genelde aday ülkelere şart koşulan kriterlerin yanı sıra, azınlık haklarının (ki burada Kürtler kastediliyor) tanınması gibi özel talepleri kısa sürede yerine getiremeyeceği düşüncesinin de etkili olduğunu ifade ediyor.⁽⁸⁾

Schmidt, "Dost acı söyler" diyor ve tam üyelik yerine Türkiye'ye üçüncü ülkeler karşısında özel bir statü (!) öngörüyor: "Her ne kadar Helsinki zirvesi'nde aday ül-

ke statüsü tanınmış ise de, yukarıdaki gerekçeler ışığında Türkiye, AB'ye alınmaz. Dürüst olup bu gerçeği Türkiye'ye söyleseydik, daha iyi olurdu. Avrupa Ekonomik Topluluğu dönemindeki Türkiye'ye yaklaşımlar bugünkü AB'yi bağlamaz. Birlik, geçen süre zarfında çok başka bir yapıya büründü. Türkiye'yi AB'ye almak yerine bu ülkeyle ortaklık, işbirliği ve karşılıklı gümrüklerin kaldırılması üzerine daha geniş bir sözleşme yapılmalı. Birlik de bu tür sözleşmelere hazır olmalı.”⁽⁹⁾

Avrupa'nın Türkiye'ye yönelik bu tür görüşlerine yabancı değiliz. Ancak, önceleri bu ve benzeri görüşleri daha çok Avrupa'nın muhafazakarları dile getirirdi. İlginç olan, artık sosyal demokratlar da Türkiye'nin AB üyeliği konusunda muhafazakarlarla aynı dili kullanıyorlar. Bu durum nasıl izah edilebilir? Bu durumda ya sosyal demokratlar Türkiye'nin Avrupa'daki yeri konusunda dün olduğu gibi bugün de muhafazakarlarla aynı görüşü paylaşıyorlar ancak bunu, daha yüksek sesle ifade etmeye başladılar. Ya da 1990'lardan sonraki süreçte sosyal demokratların kendi dünya görüşlerinden büyük ödünler vermeleri neticesinde, temel konularda - en azından çoğunda - muhafazakarlarla aynı ya da onlara yakın düşünceleri savunur hale geldiler. Ancak, her ne sebepten olursa olsun, bugün ortada olan gerçek, sosyal demokratların da bazı gerekçelerle Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkıyor olmaları.

Din bir ölçü mü?

Bu gerekçeler arasında - doğrudan ya da dolaylı ifade edilse de -Türkiye'nin laik de olsa Müslüman bir ülke olması gerçeği yüzünden AB üyeliğine karşı çıkılması şu soruyu tekrar gündeme getiriyor: Yaklaşık iki asırdan bu yana artık din ve devlet işlerinin birbirlerinden ayrıldığı, yani dinin devletlerarası ilişkilerde belirleyici bir faktör olmaktan çıktığı bir Avrupa'da, nasıl oluyor da din olgusu Türkiye'nin AB'ye alınmasında önemli engellerden birini teşkil ediyor? Belki de, konuya yalnız laiklik penceresinden baktığımızdan olsa gerek Avrupa'nın bu yaklaşımını anlamak zor. Schmidt bu konuda yalnız değil, AB Komisyonu'nun eski Başkanı Jacques Delors da, Topluluğun bir Hristiyan Kulübü olduğunu ve dolayısıyla Türkiye'nin üyeliğine soğuk bakılmasının normal olduğunu ifade etmiştir.⁽¹⁰⁾

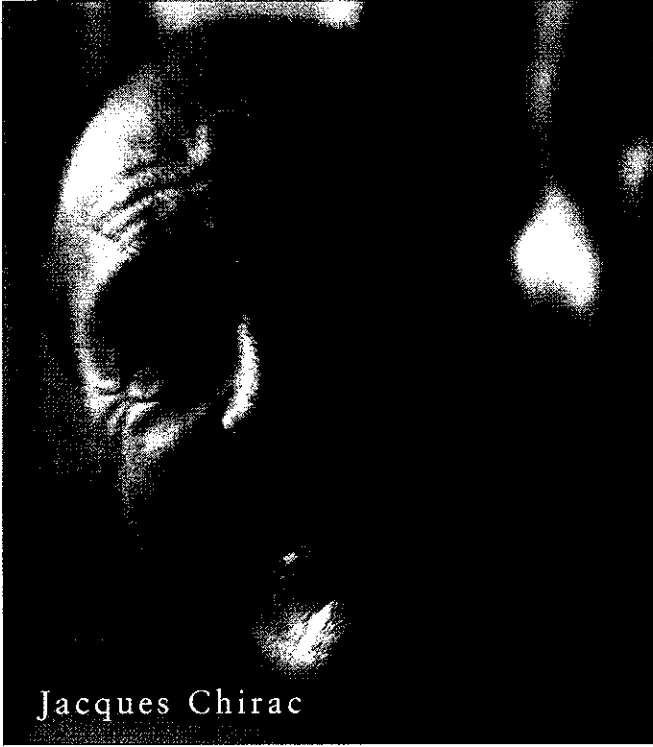
Ancak, her ne kadar Avrupalı devlet adamlarının - en azından bir bölümünün - düşüncelerine göre AB üyeliğinde din bir ölçü ise de; salt bu faktör, Türkiye'nin AB dışında bırakılmak istenmesinin nedenlerini açıklamada yeterli olamaz. Bu bakımdan, Avrupa'nın Türkiye'ye karşı üyelik konusunda sıcak bakmamasının nedenlerini tarihsel süreçte değerlendirmek, daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu da, AB düşüncesinin doğuş nedenleri ile yakından ilgilidir.

Türkiye'nin üyeliğine din faktörü açısından bakanlara, en güzel cevabı yine bir Alman bilimadamı Klaus Li-ebe-Harkort veriyor: "Almanya'da Hitler rejiminde tek devlet ilkesi olan barbarlıktan başka bir hareketin görülmediği 30'lu yıllarda, Türkiye'de ortaya çıkan geleceğe yönelik olumlu devrimlerden hiç söz edilmiyor... Türkiye'nin 80 yıllık cumhuriyet dönemi ve laiklik adına verdiği savaşlar yok sayılıp, Türklerin sadece Müslüman yanları vurgulanarak, Müslümanlar Avrupa ile uyum sağlayamaz, zaten sağlamak da istemiyorlar iddiaları ile Türkler kaba bir şekilde dışlanıyorlar. Politik amaçlara ulaşmak için hiçbir küstahlıktan çekinilmiyor."⁽¹¹⁾

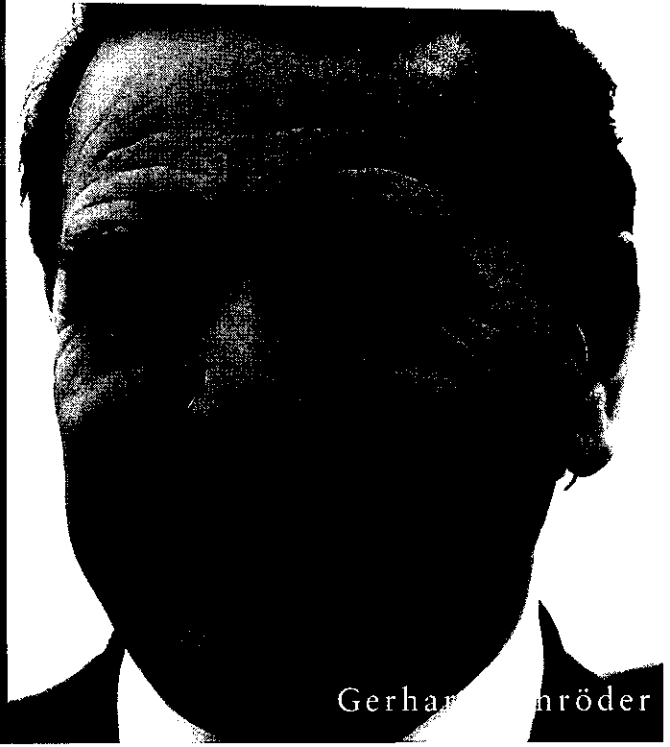
Muhafazakarlar ne düşünüyor?

Almanya'daki muhafazakar partilerin (CDU/CSU) temsilcileri Eylül 2000'de AB'nin genişleme sürecine yönelik yayınladıkları bir raporda, AB'nin oluşumunu kıta tarihinin en başarılı projesi olarak değerlendirip, genişlemeyi Avrupa'nın birliği açısından bir zorunluluk olarak gördüklerini ifade ediyorlar. Ancak Türkiye'ye aday ülke statüsünün verilmesinin bir hata olduğunu savunuyorlar. Yine aynı tarihlerde Bavyera Başbakanı Edmund Stoiber ile AB'nin genişleme süreci üzerine yapılan bir söyleşi, muhafazakar partilerin aday ülkelere bakışını daha net anlamamıza yardımcı oluyor. Stoiber, söyleşinin bir bölümünde özetle şunları söylüyor: "Genişleme sürecinin süratle tamamlanması ve bunun için de gereken mali desteğin bir an önce yapılması gerekir. Bu amaçla, aday ülkelere, Ajanda 2000 çerçevesinde 2000-2006 dönemine yönelik planlanan 68 milyar euro tutarındaki mali destek artırılmalıdır. Buna karşın, Ajanda'da aynı dönemde 15 Birlik üyesi ülke için öngörülen meblağ 632 milyar euro... Üye ülkeler, daha fazla mali destek sağlamak suretiyle aday ülkelerle dayanışma göstermelidir."⁽¹²⁾

Stoiber, burada özellikle tarım başta olmak üzere Birlik bütçesinden büyük mali destek alan AB'nin güneyindeki ülkeleri fedakarlık yapmaya çağırıyor. Bütün yükü birkaç ülkenin üzerine bırakmayın, Birlik bütçesinden alacağınız paylardan daha çok feragat ederek, Avrupa'nın genişleme sürecini bir an önce tamamlayalım, diyor. Kendi ifadesiyle: "Doğu Avrupa ülkeleri zaten Avrupa'nın bir parçası. Eğer Soğuk Savaş dönemi olmasaydı, Polonya veya Macaristan'ın üyeliği

Jacques Chirac

Gerhard Schröder

“Hiç şüphe yok ki, Almanya ile Fransa birlikte, Birliğin motor gücünü oluşturuyorlar. Bu iki devlet, AB içinde her şey demek anlamına gelmeyebilir; ama, bu ikisine rağmen Birlik içinde bir şeyler yapmak pek de mümkün değil.”

İspanya ya da Portekiz'den sonraya kalmazdı.”⁽¹³⁾

Nitekim, 1990'lı yıllar boyunca Doğu Avrupa ülkeleri AB'den, ikili ilişkiler temelinde AB üyesi olan ve olmayan devletlerden ve milletlerarası kuruluşlardan da yardım aldılar. 31 Aralık 1995 tarihine kadar Doğu Avrupa ülkelerine AB tarafından yapılan yardımların toplamı 86,5 milyar euro (Bu miktara Rusya'ya ve diğer eski Sovyet Cumhuriyetleri'ne yapılan yardımlar dahil değil). Bununla birlikte, yine AB üyesi devletlerin ikili ilişkiler çerçevesinde yaptıkları yardımlar da, bu ülkelerin yeniden yapılanma sürecinde etkili olmuş durumda. Örneğin, Almanya'nın 1989-1995 tarihleri arasında Doğu Avrupa ülkelerine verdiği yardımların

üçte ikisinden fazlasının Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovakya'ya gittiği görülüyor. Almanya ayrıca, bu yardımlarına ilave olarak, 1990'lı yılların başında Paris Kulübü'ne başvurarak, Doğu Avrupa ülkelerinin dış borçlarının ertelenmesini sağlamıştı. Bu bağlamda, Almanya Polonya'nın 5 milyar marklık borcunu ertelediği gibi, bu ülkeye 4,5 milyar marklık kredi de vermişti. Bu miktar, Paris Kulübü üyesi olup bu borç erteleme girişimine katılan bütün ülkelerin yaptığı toplam katkının üçte biri kadardı.⁽¹⁴⁾

Öte yandan, AB ülkeleri özellikle de Almanya, 1990'ların başından itibaren yabancı sermaye yatırımlarının da Doğu Avrupa ülkelerine yönlendirilmesinde önemli

bir rol oynamıştı. Bu bağlamda, örneğin "Alman hükümeti, siyasal ve ekonomik çıkarlar bakımından Alman firmalarını hangi ülkelerde yatırıma yönlendirmek istiyorsa o ülkelerde yatırım yapacak firmaları, devlet bankaları veya bu iş için özel görevlendirilmiş kamu mali kuruluşları tarafından siyasal ve ticari risklere karşı sigorta ettiriyordu."⁽¹⁵⁾ Tüm bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, başta Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerine, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonraki dönemde yapılan yardım ve yönlendirilen yabancı sermaye yatırımları, yalnızca bu ülkelerde piyasa ekonomisine geçiş sürecinde oluşan uygun ekonomik koşullara bağlamak, hatalı olacaktır. Bu ilgi aslında, bu ülkeleri Birlik içinde görmek isteyen Almanya başta olmak üzere bazı AB üyesi devletlerin ortaya koyduğu "siyasal iradenin" bir sonucudur.

Ne yazık ki, Türkiye'nin AB'ye üyeliği gündeme geldiğinde bu siyasal irade görülüyor. 1963-1999 döneminde Türkiye'ye, Yunanistan, İspanya ve Portekiz ile mukayese edildiğinde çok önemsiz bir rakam olan 1,3 milyar Euro kredi ile 144 milyon Euro tutarında yardımın yapılmış olması, bu siyasal iradenin bir yansımasıdır. Keza, 2001-2006 döneminde Türkiye'ye öngörülen yardım tutarı 4,5 milyar Euro. Oysa Türkiye'nin, Ulusal Program çerçevesinde öngörülen reformların gerçekleştirilebilmesi için 15 milyar dolara gereksinimi vardı.⁽¹⁶⁾ Bu nedenle de yine AB'deki siyasal irade eksikliğinin de etkisiyle, Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmiş Türkiye'ye yönelik yabancı yatırımlar da, alınan çeşitli teşvik tedbirlerine rağmen beklenen seviyeye ulaşmıyor.

Stoiber, 13 aday ülkeden yalnızca Türkiye'nin üyeliğine sıcak bakmıyor ve Avrupa'nın doğudaki sınırlarının Rusya ve Türkiye'ye kadar uzandığı görüşünü savunuyor: "Avrupa'nın sınırlarını netleştirmemiz gerekir. Türkiye'nin kesinlikle Avrupa'ya ait olmadığını düşünüyorum. Aksi takdirde, AB'nin sınırları İran ve Irak'a kadar uzanacaktır ki, burada artık AB'den söz etmek imkansız olacaktır. Doğu Avrupa'nın genişleme sürecine dahil edilebilecek son ülke Ukrayna olabilir. Birlik, Rusya'nın üyeliğini ise kaldıramaz."⁽¹⁷⁾ Hiç şüphesiz, Avrupa'nın doğuya doğru genişleme süreci, sıkı ekonomik ilişkilerinden dolayı Almanya'nın lehine.

Burada iki önemli faktörün rol oynadığını düşün-

yoruz. Birincisi, zaten iki Almanya'nın birleşmesinden bu yana sürekli olarak ilave vergilerle eski Doğu Almanya'ya kaynak transferi yapılması ve bunun, Alman halkının büyük bir kesiminde yarattığı hoşnutsuzluk, ikincisi, AB'nin genişleme sürecinin getireceği mali yükün üye ülkeler arasında paylaşımı sorunu. Dolayısıyla, kamuoyu desteğinin sağlanabilmesi için, genişleme sürecinin başlangıçta Alman halkına getireceği mali yükün gelecekte refah artışına yapacağı katkının anlatılması gerekiyor. Stoiber'in bu konudaki görüşleri şöyle: "AB'nin genişleme sürecinin getireceği büyük imkanlarla birlikte, bu sürecin neden olacağı sorunları Almanya'da tartışmalıyız... Böylesine geniş boyutlu bir konuda susmak doğru olmaz... AB'nin genişleme süreci 2002'de Almanya'da yapılacak federal parlamento seçimlerinde işlenecek ana konular arasında yer almalı. Seçmenler, kendileri için hayati önem arz eden bu konuda partilerin görüşlerini bilmek isteyeceklerdir."⁽¹⁸⁾

Stoiber, diğer bir ifadeyle, Türkiye dışındaki diğer aday ülkelerin Avrupa'nın bir parçası oldukları ve bunların AB'ye entegrasyonunda gereken mali desteğin yapılması gerektiğini vurguluyor. Böylece, bu aday ülkelere "yeşil ışık" yakılması için Almanya'da kamuoyu oluşturuluyor. Buna karşın, Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkmak ve bu ülkenin getireceği mali yükten feragat etmekle, Alman kamuoyunun paylaşım konusundaki hoşnutsuzluğuna bir "ara çözüm" bulunmuş oluyor.

Bu aşamada şu soru üzerinde düşünmek gerekiyor: Türkiye aleyhindeki propagandalar neden - ülkeden ülkeye değişen düzeyde olsa da - Avrupa kamuoyunda büyük destek buluyor? Türk aleyhtarlığının bu kadar güçlü olması konusunda hepimizin mutabık kaldığı bazı görüşler şöyle sıralanabilir: Başta dini ayrılıklardan kaynaklanan kültürel farklılıklar, Avrupa'nın, Osmanlı İmparatorluğu'nun Viyana kapılarına kadar dayanmış olmasını, Haçlı seferlerinin başarısızlıkla sonuçlanmasını ve Kurtuluş Savaşı'nın başarıya ulaşmasını unutmamış olması. Tabii ki, bunların her birinde gerçeklik payı var.⁽¹⁹⁾

Ancak, bunların hepsi geçmişe dayanmakta ve bu konuda yapacak fazla da bir şey yok. Eğer tersi geçerli olsaydı, yani şimdiki üye ülkeler aralarındaki tarihsel düşmanlıkları aşamamış olsalardı, bugün üyesi olmak iste-

diğimiz AB de olmayabilirdi. Örneğin, Almanya ile Fransa arasındaki tarihi düşmanlığın artık çok gerilerde kaldığı görülmektedir. Neticede, Almanya ile Fransa'nın menfaatleri birlikteliği gerektirdiği içindir ki, bugün bu ülkeler AB'nin motor gücünü teşkil ediyorlar. O halde, Türk imajının günümüzde kötü olmasının nedenlerini salt tarihsel düşmanlıklar temelinde açıklamak yeterli değildir. Bu konuda bir diğer önemli husus da, özellikle 1950'lerden itibaren Avrupa ile bütünleşme sürecinde Türk imgesinin düzeltilmesine yönelik ciddi adımların henüz atılmamış olmasıdır.

AB'nin de aynı siyasi iradeyi göstermesi gerekiyor

AB'ye üye olmak için Türkiye'nin siyasi iradesinin tam olması yetmiyor. Bu süreci tamamlamak için AB'nin de aynı siyasi iradeyi göstermesi gerekir. Aynı siyasi iradenin Türkiye gündeme gelince nasıl bir karşı tavrı aldığına da görüyoruz. AB, bir yandan aday ülke statüsü veriyor, bir yandan da olmadık koşullara bağlıyor.

Bu koşullar altında karamsarlığa kapılmaya gerek yok. Bizden istenilen insan haklarını, demokrasiyi, Kopenhag Kriterleri'ni, ekonomik kriterleri kendi toplumumuzun refah düzeyini yükseltmek, dünya ile bütünleşmek, evrensel boyutta dünyanın en üste tabakasında olan ülkelere yaklaşabilmek için yerine getirmek olmalı. Sadece AB'ye bağlanmak için bu reformlar yapılmamalıdır. AB'nin çifte standart uyguladığını Aralık 2002 Kopenhag zirvesinde gördük. Fakat bu, Türkiye'yi yıldırmmamalı, Türkiye her ne kadar olursa olsun reform sürecini durdurmmamalı, kendisine yapılmış olan haksızlığı kendi kendine yapmış olduğu gelişme süreciyle göstermelidir.

Hukuki bazda her ne kadar anlaşmalar yapılmış olsa da AB'de siyasi irade oluşmadığı müddetçe, Türkiye ile yapılan anlaşmaların hukuki geçerliliğini AB bir şekilde işine gelmediği için ihlal edebilmektedir.

AB'nin adaylık statüsü vermesiyle, beklentilerin aksine, Avrupa'da sık sık gündeme getirilen Türkiye'nin "Avrupalılık kimliği" tartışması giderek yaygınlaşmaktadır. Almanya'da gerek Schmidt gerek Stoiber tarafından Türkiye'nin üyeliğine karşı söylenenlerin özü şu: "Türkiye başka dünyaya aittir, bize uymaz!" Dolayısıyla, Türkiye, Avrupa'nın kültür sınırlarının dışında şark dünya-

sının bir parçası olarak görülmektedir. Ancak, bu ve benzeri görüşleri ileri sürenler, tüm tarihi gerçekleri bir an için göz ardı etsek bile, öncelikle 1963'te imzalanan Ortaklık Anlaşması ile Türkiye'nin "prensipte Avrupalı olarak tanındığı" olgusunu görmezden gelemeyiz.

Ne Schmidt'in sözlerine Alman Sosyal Demokrat Partisi'nden (SPD) ve Avrupa'nın diğer sosyal demokrat partilerinden tepki geliyor, ne de Stoiber'e Avrupa'nın diğer muhafazakar partilerinden. Üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer nokta ise, Türkiye'deki sosyal demokrat ve muhafazakar partilerden de tepki gelmemesi.

Peki, bir üçüncü nokta, nasıl oluyor da yaklaşık 2,5 milyon civarındaki Türk toplumu sesini gür çıkaramıyor? Birçok faktörün yanı sıra, çoğunlukla göz ardı edilmemesi gereken iki faktör vardır: Birincisi, Türklerin bugün çok heterojen bir toplum oluşturmaları ve dolayısıyla farklı amaçlar ve çıkarlar gütmeleri. İkincisi ise, Almanya'nın göçmen politikasının, Türk toplumunun birlikte hareket etmesini bilinçli olarak engellemesi.

Muzaffer Dartan

Doç.Dr. Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü Öğretim Üyesi

Dipnotlar

- 1- Schmidt, H. (2000), Selbstbehauptung Europas – Perspektiven für das 21. Jahrhundert, Deutscher Verlag Anstalt / Stuttgart – München, s. 200.
- 2- Aynı eser, s. 221.
- 3- Aynı eser, s. 221.
- 4- Aynı eser, s. 221.
- 5- Aynı eser, s. 222.
- 6- Aynı eser, s. 222.
- 7- Aynı eser, s. 224.
- 8- Aynı eser, s. 224.
- 9- Aynı eser, s. 224.
- 10- Çiçek, K. (1995), "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Alınmamasında Din Bir Faktör Olabilir mi?", Yeni Türkiye, No. 3, s. 228-234.
- 11- Liebe-Harkort, K. (2002), "Öncü Kültüre Seçenek", Cumhuriyet, 11 Aralık.
- 12- Stoiber, E. (2000), "Europa gibt es nicht umsonst", Süddeutsche Zeitung, 16/17 September, Stefan Ulrich ve Peter Münch tarafından Bavyera Eyalet Başbakanı Edmund Stoiber ile yapılan söyleşi.
- 13- Aynı eser
- 14- Öymen, O. (1998), Türkiye'nin Gücü, AD Kitapçılık AŞ, İstanbul, s. 201-204.
- 15- Aynı eser
- 16- Cumhuriyet, 20 Mart 2001
- 17- Stoiber, E. (1998), aynı eser.
- 18- Aynı eser
- 19- Karluk, R. (1997), Gümrük Birliği Dönemecinde Türkiye, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 81.

AB YOLUNDA

TÜRKİYE'DEN BEKLENTİLER

SİYASİ KISTASLAR

-Gerçekleştirilen iyileştirmelere rağmen, F tipi cezaevlerindeki koşullarla ilgili sorunlar sürmektedir;

- Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde avukatsız tutukluluk ('incommunicado') uygulamaları sürmektedir. Olağanüstü hal bölgelerinde uzun tutukluluk uygulamaları sürmektedir. İşkence, kötü muamele iddiaları sürerken, sanıkların yasal takibinde yeterli ilerleme sağlanamamıştır;

- Medya kanununa rağmen yazar, gazeteci ve yayıncılar hakkında yasal soruşturma uygulamaları sürmüştür;

- Derneklerin etkinliklerinin yasaklanması için yasal zemin halen mevcuttur. Önceden izin sistemi de dahil olmak üzere Dernekler Yasası'nın kısıtlayıcı yapısı korunmuştur. Türkiye'deki yabancı dernekler halen bazı kısıtlamalara ve sıkı denetime tabidir;

- Vakıflar kanunundaki değişikliklere rağmen dini azınlıklar, tüzel kişilik, mal edinme hakkı, din adamlarının eğitimi konularında kısıtlamalarla karşı karşıyadır;

- Sendikalara karşı kısıtlamalar, çocuk işçi çalıştır-

ma uygulamaları sürmektedir;

- Namus davalarının cezalandırmalarda hafifletici sebep olmasına olanak veren yasa yürürlüktedir;

- Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin işleyişi halen uluslararası standartlara uygun değildir. Yargının her zaman bağımsız ve tutarlı işlemediğine yönelik bildirimler sürmektedir;

- Yolsuzluk halen önemli bir sorun olmaya devam etmektedir, Avrupa Konseyi'nin ilgili sözleşmeleri halen onaylanmamıştır;

- Güneydoğu Anadolu bölgesinde insan haklarının korunması alanında çabalar güçlendirilmelidir;

- Milli Güvenlik Kurulu oluşumu ve rolü ile ilgili değişiklikler uygulamada bir değişiklik yaratmış görünmemektedir.

EKONOMİK KISTASLAR

- Piyasaların işlerliğini ve rekabet gücünü arttırmak için Türkiye'de halihazırda uygulanan reform sürecine devam ederek makroekonomik denge ve mali sürdürülebilirlik sağlanmalıdır;

- Kronik yüksek enflasyonun düşüşü devam etmeli

ve vergi disiplini sağlanmalıdır;

- Bankacılık sektöründeki temkinlilik ve muhasebe kuralları uluslararası standartlar düzeyine getirilmelidir;

- Kamu bankaları ve işletmelerinin özelleştirilmesi hızlandırılmalı ve piyasaların işleyişindeki devlet kontrolünün kaldırılması tamamlanmalıdır;

- Ekonominin büyüme potansiyelinin ve rekabet gücünün artırılması için verimli kullanımlara yatırım yapılmalı ve eğitime daha fazla önem verilmelidir;

- Bürokratik işlemler kolaylaştırılarak ve diğer teknik engeller kaldırılarak yabancı sermaye girişi sağlanmalıdır;

- Kamu ihaleleri, enerji, adalet ve içişleri alanlarında AB müktesebatının uygulanması yönünde idari kapasitenin artırılmasında ilerleme sınırlı kalmıştır;

- Gümrük birliği çerçevesinde AB müktesebatının uygulanmasında idari kapasite güçlendirilmelidir;

- Malların serbest dolaşımı çerçevesinde önemli teknik engeller sürmektedir;

- Standardizasyon, akreditasyon ve uyumluluk değerlendirmesi alanlarında ilgili kurumların kurulması ve işlerliğinin artırılması konusunda çalışılmalıdır;

- Uygun bir piyasa denetleme sistemi kurulmalıdır;

- Sermayenin serbest dolaşımı konusunda yabancı yatırımlar üzerinde önemli kısıtlamalar halen yürürlükte;

- Kara para aklamaya karşı çıkarılan yasaların uygulanmasına daha fazla önem verilmelidir;

- Şirketler hukuku alanında korsan yayın ve taktikçilikle mücadele yasalarının uygulanması sürdürülmelidir. Türk Patent Enstitüsü bağımsız olmalıdır;

- Rekabet politikası alanında devlet yardımları konusunda AB müktesebatına uyumda hiçbir ilerleme sağlanamamıştır. Öncelikle bağımsız bir devlet yardımları kurulu oluşturulmalıdır;

- Tarım alanında AB müktesebatına uyum çabaları sınırlıdır. Türkiye veterinerlik ve hayvan sağlığı ile ilgili AB yasalarını benimsemeli ve uygulamalıdır;

- Ortak Balıkçılık Politikası düzenlemelerinde bir ilerleme sağlanmamıştır;

- Ulaştırma politikasında AB müktesebatını uygulamak için yasal çalışma yapılmalıdır;

- Doğrudan vergi toplama kapasitesi artırılmalı,

şirketler vergisi ahlaki ilkelerine uyacak düzenlemeler yapılmalı ve ayrımcı uygulamalar kaldırılmalıdır. Doğrudan ve dolaylı vergiler alanında müktesebata kısmen uyum sağlanmıştır.

- Gümrük birliğinde uyum kağıt üzerinde kalmaktadır.

- Türkiye ve AB'nin istatistik kurumlarının alt yapıları çok farklıdır. AB müktesebatına uyum çalışmaları başlamıştır ve bu alanda önemli ölçüde çaba harcanmalıdır;

- Türkiye'nin sosyal politikalar ve istihdam yasaları AB müktesebatından uzak kalmaya devam etmektedir. Her düzeyde gerçek anlamda bir sosyal diyalog için koşulların geliştirilip güçlendirilmesi acilen gerekmektedir;

- Elektrik ve gaz sektörlerinde önemli ilerleme sağlanmıştır. AB müktesebatına uyum süreci başlamıştır ancak daha fazla çaba gerekmektedir;

- Telekomünikasyon sektöründe sabit ve mobil telefon piyasalarının serbestleştirilmesi ve pazarda hakim konumdaki operatörlerle ilgili yasal çerçve konularında bir ilerleme kaydedilmemiştir. Ayrıca Telekomünikasyon Kurumu'nun idari kapasitesinin özellikle insan kaynakları ve eğitim konularında iyileştirilmesi sağlanmalıdır;

- Basın yayın yasası AB müktesebatına uyumlu değildir;

- Bölgesel politikalarda AB standartları ile uyumlu, bir etkili bir strateji oluşturulmamıştır;

- Çevre alanında müktesebata uyum sınırlıdır;

- Tüketici hakları ve sağlığı politikasında uyum yetersizdir;

- Adalet ve iç işleri alanında özellikle yasa dışı göçe karşı alınan önlemler güçlendirilmelidir;

- Genelleştirilmiş Tercihli Sistem'in benimsenmesi süreci devam etmelidir;

- Türk kamu idaresinde bütçe ve mali denetim mekanizmaları iyileştirilmelidir;

- Müktesebatın uyarlanması ve etkili uygulanmasını sağlamak amacıyla çeşitli alanlarda idari kapasite güçlendirilmelidir.

Filistin'i biliyor muyuz?

İsrail'in Filistin topraklarını "yeniden işgal" etmesiyle başlayan süreç, Ortadoğu'da yeni bir sürecin habercisi gibi görünüyor. İsrail, 1967'den bu yana işgal altında tuttuğu, her türlü Birleşmiş Milletler kararına rağmen işgali devam ettirdiği ve son dönemde bu topraklara yeniden girmesinden sonra 10 yıllık barış sürecini silerek en azından belli bir süre bu topraklardan çıkmayacak gibi görünüyor. Bush yönetimi de İsrail'e gerekli desteği vermiş durumda. Yani, 10 yıl önce başlayan, yavaş da olsa ilerleyen çok zorlu bir süreç, İsrail Başbakanı Ariel Şaron'ın Eylül 2000 tarihinde fitili ateşlemesiyle tam bir barut fıçısına dönmüş durumda.

İşte, bölgeyi ateş çemberine sürükleyen bu süreç, bu süreci en yakından izleyenlerden biri, gazeteci Mete Çubukçu tarafından kaleme alındı. "Bizim Filistin, Bir Direnişin Tarihçesi" adlı kitap 10 yıllık bir geçmiş ve özellikle 2. intifadayı anlatıyor.

Filistinli çocukların ve gençlerin geleneksel protesto yöntemi olan "taş atma" ile başlayan, intihar saldırılarıyla devam eden ve sonunda tam bir savaşa dönüşen gelişmeler, tanıklıklar, taraflarla yapılan röportajlarla zenginleştirilen kitapta, intifada her yönü ile ele alınıyor.

Mete Çubukçu hem bir gazeteci hem de intifadayı bizzat içeriden yaşayan biri olarak kaleme alıyor o günleri. Bölgede gazeteci olarak yaşadıklarını açıklıkla dile getiriyor. Ama sadece bir gazeteci kitabı değil "Bizim Filistin."

Filistin-İsrail sorununda son 10 yılda yaşananlar, Oslo sürecinden başlayarak, intifadaya giden yolda taş-

ların nasıl döşendiği, radikal dinci Hamas örgütünün bu süreçte nasıl ve kimler tarafından güçlendirildiği bizzat tanıklarla anlatılıyor. Özellikle, ölüme gönderilmeden kısa bir süre önce yakalanan Hamas'ın intihar komandosu ile yapılan röportaj bir ilk olma özelliğini taşıyor. Hamas'ın bu kişileri nasıl seçtiği, nasıl yetiştirdiği anlatılıyor. Bunlardan biri olan olan 16 yaşındaki Musa Ziyada'nın "İsrail'le savaşırken ölenlerin cennete gideceğine inanmışım. Bana cennet vaadedilmişti" şeklindeki sözleri durumu özetliyor.

Daha sonra bu eylemlerin Hamas dışındaki El Fetih, Tanzim, Halk Cephesi gibi farklı örgütler hatta kadınlar tarafından gerçekleştirilmesinin nedenleri araştırılıyor, gerekçeleri sıralanıyor.

Kitabın ilerleyen sayfalarında, Filistin sorununun hayat ve ölüm arasında gidip gelen can alıcı noktaları da yer alıyor. Tıpkı birisi müslüman, diğeri yahudi olan iki kardeşin dramatik hayat öyküsünde olduğu gibi. "Fevziya'nın Oğulları", bölgede düşmanlık ve nefretin hangi boyutlara vardığını, her iki tarafın binlerce insanın hayatını kaybettiği düşmanlıkları ve bir annenin dramını anlatıyor.

Kitap sadece Filistin tarafına bakmıyor elbette. Yıllardır işgal ettikleri Filistin topraklarından çıkmayan, kendilerini ve liderlerini buna ikna edemeyen bir toplumun yaşadığı paranoya ve korkunun yol açtığı sonuçlar, İsraililerin bakış açısından da değerlendiriliyor. Barış yanlılarından, "tüm Arapların terörist olduğunu iddia eden" İsraililere kadar, herkesin görüşleri yer alıyor ilerleyen sayfalarda.

Türkiye-İsrail bölümünde ise son yıllarda her iki ülke arasında başlayan ilişkilerin hangi çizgide yürüdüğü ve özellikle Refahiyol iktidarı döneminde yaşananlar ele alınıyor.

"Bizim Filistin"i okuyunca, aslında bölge hakkında ve tarihte yaşananlardan çok haberdar olmadığımız ortaya çıkıyor. Filistin ve İsrail'e ait demografik veriler, İsrail'in politik yapısı, FKÖ, 100 yıllık kronoloji ve özellikle haritalarla zenginleştirilmiş olan kitap, tam bir başucu kitabı. Çünkü Edward Said, "Filistin'le ilgili olarak yüzlerce sayfa yazmaya gerek yok. Bu tarihi süreci ve yaşanan hak-sızlıkları öğrenmek için 3 haritayı yan yana koymanız yeterli" diyor bir yazısında. Bu yüzden "Bizim Filistin'deki haritalar, bu süreci anlatma adına, konuyla ilgili yazılan kitaplardan bu yönüyle de ayrılıyor". Kitabın en önemli özelliği Filistin'deki işgalle başlayan ve bunu fırsat bilen bazı kesimlerin yapmaya çalıştıkları.

İşte kitabın

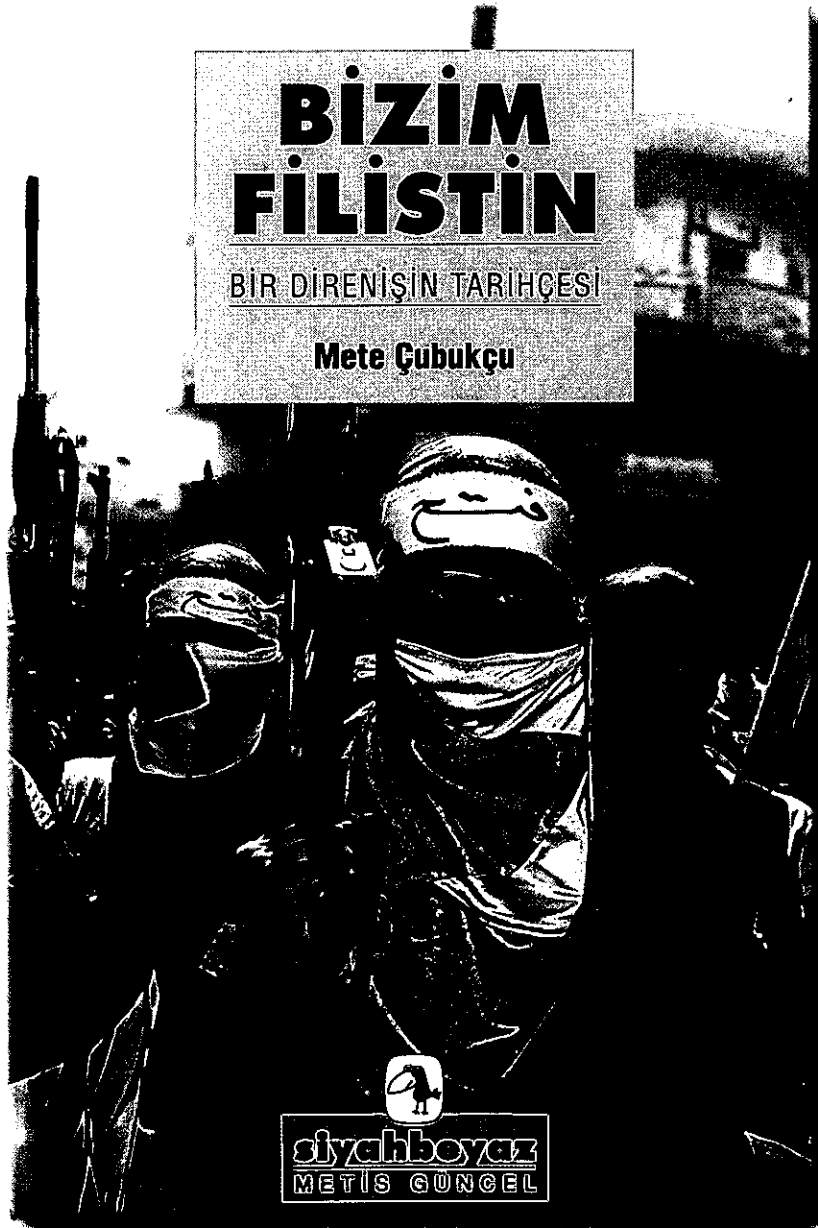
46. sayfasından bir alıntı: "Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından rahmetli Ergün Balcı, 24 Nisan 1986 tarihli yani tam 16 yıl önce 'İsrail, İsrail' başlıklı köşe yazısında şunları yazmıştı: 'Sorun Filistin'dir, Filistin. Kamplarda yaşayan, silah, kan ve yurtsuz olmanın verdiği nefretten başka bir şey tanımayan bu insanlar arasında, onlarca, belki de yüzlerce geleceğin Ebu Nidal'leri yetişmektedir. Ortadoğu'da tarihsel bir haksız-

lık vardır... Filistin sorunu çözülmeden, çadırlarda nefret dünyasında gözünü açıp, kin ve nefretle yoğrulmuş insanlara diğer insanlar gibi bir yurt sahibi olma hakkı tanınmadan terör sona erer mi?' "

Evet, bu satırlar bile konunun ne kadar güncel ve değişmez olduğunu gösteriyor.

"Bizim Filistin, Bir Direnişin Tarihçesi" bildiğimizi düşünüp aslında pek bilmediğimiz, belki de unuttuğumuz şeyleri anlatıyor.

**Bizim Filistin:
Bir Direnişin
Tarihçesi
Mete Çubukçu
Metis Yayınları
224 Sayfa**

uçan süpürge
6th KADIN
FILMLERİ
FESTİVALİ
flying broom
WOMEN'S
FILM
FESTIVAL

8-15 mayıs
may 2003
ANKARA

Teknolojinin nimetleri

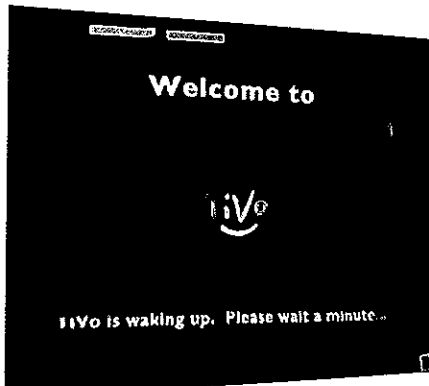
Mete Or

"Reklam"ın baş ağrısı

Reklam - tüketici ilişkisi, televizyondaki reklamların "atlanabilir" ya da "seçilebilir" olması, reklamcılıkta "öz denetim" gibi şeyler son günlerde epeyce konuşuluyor. Ama hayatın kendisi, konuşmaları, düşünceleri öyle bir solayıp geçiyor ki... Ortaya çıkışı 97 yılına kadar giden "TiVo" (<http://www.tivo.com>) diye bir hadise var. TiVo'nun öncülüğünü yaptığı, "kişisel televizyon servisi" diye kodlanabilecek akım, sayısal/etkileşimli televizyon yayıncılığının yaygınlaşmasına paralel olarak anlam kazanıyor. TiVo ne yapıyor? Mesela televizyonda bir film seyrediyorsunuz. Filmin bir sahnesinden çok etkilendiniz. Pat diye durduruyorsunuz filmi. Sonra geriye sarıyor, aynı sahneyi baştan bir daha izliyorsunuz. Filmi izlerken telefon çalıyor. "Pause"layıp telefona gidiyor, sonra kaldığınız yerden izlemeye devam ediyorsunuz. Bu arada TiVo uzaktan kumandasıyla, "status bar"ı açıp filmin ne kadarını seyrettiğinize, ne kadar kaldığına bakıyorsunuz. Film bitiyor. Bu kez kumandadaki "Thumbs up/Thumbs down"a basıyor, filmi beğendiğinizi belirten, yukarı kalkık başparmak ikonlu tuşu tıklıyorsunuz. TiVo neden hoşlandığınız konusunda bir ipucu elde

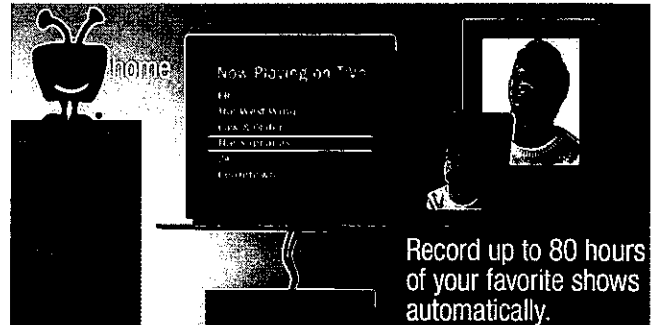
ediyor ve böyle böyle sizi daha iyi "anlıyor." TiVo'yla, anahtar kelimeli arama yapıp kanallarda aradığınızın olup olmadığını bakabiliyorsunuz.

İşte bu TiVo'nun kumandasındaki işlevlerden biri de, reklam girdi mi tek tuşla atlama imkanı sağlaması. Benzer bir teknolojiye sahip Soniblu'nun Relay TV'si, bu "reklamdan arındırılmış izleme" yeteneği nedeniyle AOL Time Warner ve Disney tarafından mahkemeye verilmiş durumda. TiVo'da ise ince bir durum var. Şirketin yöneticileri, uzaktan kumandada belirli tuşlara basılarak yapılabilen bu reklam filtreleme işinin "resmen" bir TiVo işlevi olmadığını, bunun yalnızca kendi geliştirme çalışmaları için tasarlandığını, ama filtrelemenin nasıl yapılabilceği bilgisinin bir biçimde müşteriye sızdığı söyleniyor.

Philip Swann adında bir etkileşimli televizyon uzmanı, "TV dot com" adlı kitabında, interaktif televizyonun "zapper"lar için tasarlanmakta olduğunu ve tasarlanacağını söylüyor. Swann'ın çizdiği gelecekte, magazin programları ve talk show'lar "drama" üzerinde bariz bir üstünlük sağlayacak. Hayatta kalabilen diziler de azami 30 dakikaya inecek. Geleneksel video kayıt cihazları da tarih olacak. Çünkü "kişisel video kaydedici" denen, TiVo benzeri teknolojilerle bütünleşmiş televizyonların kayıt fonksiyonları, geleneksel cihazlara duyulan ihtiyacı ortadan kaldıracak.

"Kişisel video kaydedici geleceği"nde reklamcıların tüketicuyu nerede ve nasıl yakalayabileceklerini bulabilmele-ri için ise epeyce ter dökmeleri gerekecek.

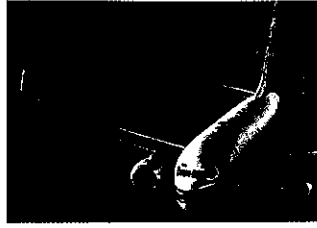
"Jet hızıyla" sörf

İnternet'i yoğun kullananlar için uzun yolculuklar "büyük bağımlılık"tan kurtulmanın zoraki bir yoluydu. Bir fırsattı! Mesela İstanbul'dan Chicago'ya uçacak bir "bağımlı", 10 kusur saatlik yolculuk boyunca elini fareye, klavyeye sürmeden yaşamının tadını çıkarabilir(di). "Di", çünkü artık bu zoraki fırsat, 15 Ocak 2003 tarihi itibarıyla tarihe karışmış durumda. En azından uçak yolculukları açısından. İnternet erişimini uçaklara da koydular. İlk denemeyi Mayıs 2002'de bir 747'de yapan Lufthansa (<http://www.lufthansa.com>) bu işi uygulamaya sokan ilk havayolu oldu. Boeing de entegrasyonu yapan (<http://www.connexionbyboeing.com>) ilk uçak üreticisi. Pek yakında diğer havayollarında ve uçaklarda da izleyiniz. Peş peşe gelecekler. Ve bizler uçağa binecek, koltuğumuza kurulacak, belki yerdeki evimizde çıkabildiğimiz sörf hızının 100 katı hızda posta kutumuza girmekle başlayacağız işe. Ama elbette herkes "bağımlılık"tan muzdarip değil. Bu işten çok hoşlanacaklar ve havada da iş takip edebileceği için sevinçten kahkahalar atacaklar da vardır bir yerlerde elbet. (Küçük bir not: Lufthansa 3 ay boyunca yolcularına İnternet erişimini "free" sunacak. Sonra hizmet paralı olacak.)

Minik müzik kutusu

iPod (<http://www.apple.com/ipod>), Apple ürünlerinin son gözdelelerinden. Bu küçük müzik kutusu, ocak ayı ortalarında San Fransisco'da düzenlenen MacWorld'ün de

(<http://www.macworld.com>) yıldızları arasındaydı. 4000 parçaya kadar parçanın saklanabildiği, çalışabildiği, ayrıca ajandayı düzenleyip kişisel zaman yöneticisi gibi de davranabilen bu kutucuk, Apple'ın o hep kalplere dokunmuş tasarımlarından payını almış bir ileri teknoloji oyuncağı. 5, 10 ve 20GB'lık modelleri satılıyor ve fiyatı 300 dolardan başlıyor. Yani pek ucuz, yok, hiç ucuz bir oyuncak

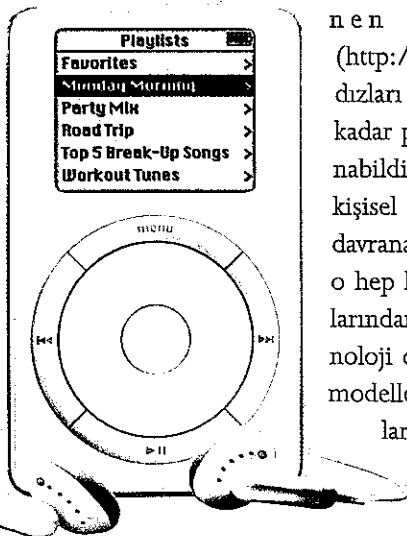
değil. Bu arada iPod için ürün geliştiren şirketler de bu oyuncağa yeni işlevler kazandırıp duruyorlar. Bunlardan biri, Griffin Technology (<http://www.griffintechnology.com>) tarafından geliştirilmiş olan iTrip. iPod'a bağlanan iTrip, parçaların en yakın radyodan çalınabilmesini sağlıyor. Herhangi bir frekansa ayarlanabilen ve çok az enerji tüketen iTrip'le iPod'un daha da yaygınlaşması bekleniyor. Bu arada, bir müzik CD'sinin tamamını iPod'a kopyalamak için gerekli süre yalnızca 15 saniyeymiş.

Zaman tüneli

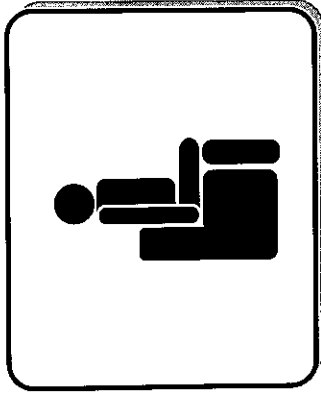
Yaşı 30'un üzerinde olanlar televizyonun siyah beyaz zamanlarında seyrettikleri "Türk filmleri"ni içselleştirmiştir. Cüneyt Arkın'ın dublajları, Tarkan'ın kol saati, Türkan Şoray'ın hıçkırıkları zamanında ne çok konuşulmuş. Bir yerlerde o içindeki malzemeyi yeniden coşturacak bir şeyler bulmak mümkün. Bir kere 45'lik şeklinde evlere giren o şarkılar... Kıymetli bir kişi üşenmeyip 60'ların, 70'lerin popüler şarkılarını İnternet'te bir barınağa (<http://www.prizma.net.tr/sibel/45likler>) yerleştirmiş. Bir sürü mp3. "Abidik Gubidik'ten "Ağlama Değmez Hayat"a, "Bimbambom'dan "Boşver Arkadaş"a, "Hayırdır İnşallah'dan "Senden Başka"ya... Bir de Yeşilçam afişleri var. "Türk sineması ve filmleri arşivi" (<http://www.4x10.com>) diye bir site. Filmler yıllara göre, türlere göre sıralı. Maalesef pek azında afiş resmi

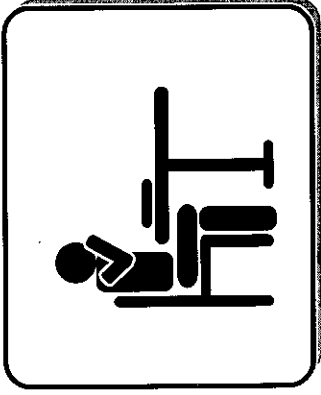
desteği var, onların da ancak bir kısmı tıklanınca büyüyor. Afiş konusunda İnternet'le yetinmeyip yola düşmeyi göze alabilecekler için de, hafif.org'da (<http://www.hafif.org>) başka bir kıymetli kişi yol tarif etmiş. Türk sinemasıyla ilgili başka bir link de: <http://www.sinema-turk.com>

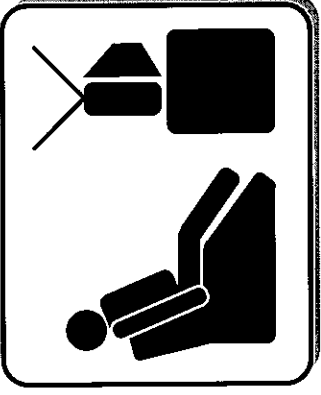
İlgi alanlarımız:

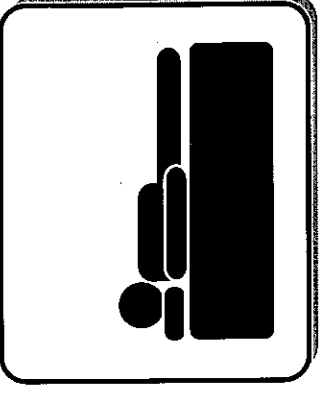
oturmak

yemek yemek

TV izlemek

uyumak

www.istikbal.com.tr

"Yaşanacak çok şey var"

